

†Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei
Spiritualitate creștină pe înțelesul tuturor

PRELIMINARII

1. Spiritualitatea

Considerăm că este foarte utilă și necesară o lucrare, pe înțelesul tuturor, despre spiritualitate.

Întâi de toate, e nevoie să ne oprim asupra termenului de „spiritualitate”. Se observă în perioada postmodernă o serioasă reîntoarcere a preocupărilor spirituale. Dacă în veacul al XIX-lea și în bună parte din veacul XX se ducea o luptă crâncenă, declarată, împotriva abordării religioase a vieții, spre sfârșitul mileniului al II-lea, preocupările religioase au revenit în actualitate. A căzut și comunismul care avea la temelie concepția marxist-atee despre lume și viață.

Lucrul acesta îl prognosticase prin anii '60 renumitul pedagog Onisifor Ghibu. El a scos la lumină o carte numită „Pe baricadele vieții”, care avea mai mult un caracter autobiografic sau memorialistic, dar care, la un moment dat, aborda și problema spiritualității. Cităm: „*Capetele prea înfierbântate vor neapărat să vadă astăzi o contradicție între materie și spirit și între știință și religie. Dar eu cred că va veni vremea când materia și spiritul, știința și religia vor conviețui foarte bine și i se va da lui Dumnezeu ce e a lui Dumnezeu, iar Cezarului ce este al Cezarului*”¹. Noi socotim că aceste vremuri au venit; pe de-o parte comunismul a căzut, cu doctrina lui marxistă atee cu tot; pe de altă parte, chiar și în apusul pragmatic, în societatea de consum, începe să se observe o serioasă preocupare de spiritualitate, căreia acum, la începutul mileniului al III-lea, trebuie să-i venim în întâmpinare, trebuie să o stimulăm și să o călăuzim. Veți întreba: „De ce să o stimulăm și să o călăuzim?” Iată de ce: pentru că lumea nu știe bine ce înseamnă „viață spirituală”, ce înseamnă „spirit”, ce înseamnă „spiritualitate”.

În spatele termenului de „spiritualitate” se ascund, din nefericire, o infinitate de concepții diferite, uneori chiar contradictorii, multe dintre ele neavând de a face cu spiritualitatea creștină. E vorba de forme de religiozitate pe care le-am putea numi post-moderne, eclecticice, lipsite de orice referire la Dumnezeu-Persoană, adică forme ale așa numitei para-religiozități, sau ale unor credințe amestecate; Altele sunt rezultatul subminării spiritualității creștine de către concepții spirituale

¹ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții*, Cluj-Napoca, 1981, p. 151.

orientale (practici de tip Yoga); multe alte mișcări pretins „spirituale” se prezintă cu o fațadă atrăgătoare, mai ales pentru tineri.

Atunci ne întrebăm: de ce cad oamenii serioși și preocupați de spiritualitate în asemenea capcane? Răspundem fără teama de a greși: din neștiință, dintr-o crasă neștiință!

Creștinismul se află acum, la începutul mileniului al III-lea, într-o situație deosebită, în fața unei noi ere. Oamenii trebuie catehizați, „reevanghelizați”. În fața acestei acțiuni de „reevanghelizare” întâlnim două atitudini extremiste.

Prima dintre ele este negativistă. Sunt propovăduitori, binevestitori, pastori „binevoitori”, care spun că românii nu mai știu nimic și trebuie reîncreștinați. Aceste „personalități” au început să cutreiere România. Sigur, după ce a venit libertatea, este un lucru bun că oamenii pot circula. Este un lucru bun că oamenii sunt liberi să-și spună cuvântul, să-și propovăduiască credința lor, dar nu este elegant și nu este corect ca profitând de libertate să faci prozelitism. Așadar, pe de o parte, în fața acțiunii de „evanghelizare” întâlnim această atitudine negativistă: românii nu știu nimic, românii trebuie reîncreștinați. Această afirmație nu numai că este gravă, dar este și neadevărată.

A doua atitudine este cea triumfalistă, pe care, din păcate, adeseori o promovăm noi. Ne batem cu pumnul în piept și zicem: „Noi suntem o țară creștină de două mii de ani; moșii și strămoșii noștri au fost credincioși, au fost virtuoși, au fost bisericosi”. E adevărat, așa au fost, însă nu se poate să nu ne gândim la cuvintele Mântuitorului adresate cărturarilor și fariseilor: „De ce vă lăudați cu moșii și strămoșii voștri, de ce vă lăudați cu Avraam? Dumnezeu din pietrele acestea de pe lângă Iordan, poate face fii lui Avraam. Dacă sunteți fiii lui Avraam, faceți faptele lui Avraam!”² Cu alte cuvinte, nici atitudinea triumfalistă nu ține. Ne lăudăm zadarnic cu voievozii, cu martirii, cu strămoșii noștri buni, credincioși și echilibrați, dacă noi nu călcăm pe urmele lor.

Între aceste două atitudini, amândouă incorecte, există o a treia atitudine, corectă. Atitudinea corectă e cea moderată. Românii trăiesc încă într-un mediu spiritual sănătos, dar nu știu prea multe despre credința lor. De ce? Pentru că cei ce frecventează regulat biserica sunt relativ puțini, iar cei ce lecturează Sfânta Scriptură și alte cărți de învățătură sunt și mai puțini.

De aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom încerca în această lucrare să-i facem conștienți pe ascultătorii noștri de adevărata viață spirituală. Dăm o definiție, limpede și ușoară, pe care o vom mai repeta. **Adevărata viață spirituală este o viață nouă, cu Hristos și „în Hristos”, condusă de Duhul Sfânt.** Nu există viață spirituală fără Hristos și fără Duhul Sfânt.

² Matei, 3,9

Vă vom ajuta să-L cunoașteți pe Hristos mai bine și o să dăm rețeta de a vă elibera de patimi și a vă umple de Duhul Sfânt. În acest sens, vom face mereu referire la texte din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți. Pentru că sfinții noștri înaintași, Sfinții Părinți, au avut experiența unei vieți spirituale autentice. Chiar am putea spune că și astăzi marii părinți duhovnicești au experiența unei vieți spirituale autentice, care ne poate sluji de model și ne poate ajuta să nu fim bulversați de toate mesajele incorecte care pot fi transmise atât individual, de la persoană la persoană, cât și prin mass-media.

Drept exemplificare, mă opresc la trei citate de referință din Sfânta Scriptură, legate de viața spirituală, pe care mereu le voi reaminti cititorilor noștri:

a) Înainte de Patimi, Domnul nostru Iisus Hristos, în grădina Ghetsimani, a făcut o rugăciune pentru ucenici și pentru lumea întreagă. Cităm din această rugăciune arhierescă: „*Aceasta este viața veșnică – zicea Domnul Hristos – să te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis*” (Ioan 17,3).

Ori, viața noastră spirituală n-are un alt rost, un alt sens, decât să ne ancoreze în viața veșnică. Viața spirituală este viață veșnică. Viața spirituală începe pe pământ, dar nu se mai termină, se continuă în eternitate. Așa stând lucrurile, parafrazăm: Viața spirituală nu-i altceva decât cunoașterea singurului Dumnezeu adevărat și a lui Iisus Hristos pe care El L-a trimis în lume.

Acest citat este extraordinar. Trebuie să-L cunoaștem pe Dumnezeu, trebuie să-L cunoaștem pe Dumnezeu prin experiență, prin viața noastră religioasă serioasă, prin viața noastră spirituală. Dumnezeu nu e o noțiune, Dumnezeu este o persoană, Dumnezeu este Tatăl nostru. Dumnezeu este Cel ce ne-a adus de la neființă la ființă, Dumnezeu este Cel care proniază întregul univers și proniază viața noastră, a fiecăruia în parte.

Dumnezeu „la plinirea vremii”³ – am aflat la sărbătorile Crăciunului – L-a trimis pe Fiul Său în lume ca să-i răscumpere pe toți oamenii, ca să-i aducă pe toți oamenii la adevăr, ca să-i mântuiască. Spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Galateni că la „plinirea vremii”, Domnul Hristos a venit în lume și S-a făcut frate cu noi oamenii, cu noi oamenii păcătoși, înstrăinați de Dumnezeu, dezmoșteniți de la Împărăția Cerurilor, ca pe noi pe toți să ne reînfiize, să ne facă moștenitori ai Împărăției Cerurilor. De bună seamă că pentru a moșteni pe cineva trebuie să fii copilul lui. Ca să poți moșteni Împărăția lui Dumnezeu trebuie să fii copilul lui Dumnezeu. Ori, copii ai lui Dumnezeu am devenit prin Domnul nostru Iisus Hristos care a părăsit slava cea cerească și S-a făcut ca cel mai umil dintre oameni. Așadar, o viața spirituală adevărată presupune să-L cunoaștem pe singurul

³ Galateni 4,4

Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care El L-a trimis în lume. Și spunând acest lucru, fără a jigni pe cineva, vom spune că adevărata viață spirituală există numai atunci când Îl cunoaștem pe adevăratul Dumnezeu. „Dumnezeu este Domnul și S-a arătat nouă”⁴, Dumnezeul cel adevărat S-a descoperit lumii. Descoperirea și descoperirea totală, completă, absolută, a făcut-o prin Domnul Iisus Hristos.

Fără Hristos nu există spiritualitate autentică. Or fi frumoase, or fi atrăgătoare alte spiritualități orientale, occidentale, de orice tip ar fi ele, dar dacă nu-L au în centrul lor pe Hristos, nu sunt spiritualități autentice, care să ducă realmente, pragmatic, la moștenirea Împărăției Cerurilor.

b) Un alt citat important, la care ne vom opri mereu, este cel care redă spusa Sfântului Apostol Pavel referitoare la viața spirituală. Sfântul Apostol Pavel ne spune referitor la această viață lucrul următor: „M-am răstignit împreună cu Hristos și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine”.⁵

Dacă îl cunoaștem pe Dumnezeu, dacă Îl cunoaștem pe Hristos, cu siguranță începem un demers de eliberare de patimi și de umplere de Duh Sfânt, Duh Sfânt care Îl face pe Hristos să trăiască în noi. De aceea Sfântul Apostol Pavel, după ce a avut această experiență a cunoașterii directe a lui Dumnezeu, a eliberării de patimi și a umplerii de Duh Sfânt, a scris aceste rânduri: „M-am răstignit împreună cu Hristos și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine”. Toate tratatele de mistică creștină în general, și în special tratatele de mistică creștină ortodoxă, au această preocupare, de a ne face foarte cunoscută rețeta răstignirii împreună cu Hristos, a exorcizării de patimi, a eliberării de patimi și a primirii Duhului Sfânt, a unirii cu Hristos în Duhul Sfânt.

c) Tot Sfântul Apostol Pavel continuă, dându-ne posibilitatea de a ne verifica dacă am făcut, cât de cât, un progres din punct de vedere spiritual: „Dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate lucrurile s-au făcut noi”.⁶ Ne unim cu Hristos pe măsură ce ne lepădăm de Satana, așa precum spun exorcismele de la botez: „*Mă leapăd de Satana și mă unesc cu Hristos, mă eliberez de patimi și mă umplu de virtuți, mă umplu de Duh Sfânt și Duhul Sfânt Îl face prezent în noi pe Domnul Hristos*”.⁷

Iată câteva considerații referitoare la viața spirituală creștină, care Îl are în centru pe Domnul nostru Iisus Hristos, care este o viață nouă cu Hristos și în Hristos, condusă de Duhul Sfânt. Vom începe împreună acest demers al cunoașterii lui Hristos și al eliberării de patimi, în vederea umplerii de Duh Sfânt.

⁴ Psalmul 117,27

⁵ Galateni 2,20

⁶ 2 Corinteni 5,17

⁷ Micul Molitfelnic, Cluj Napoca, p. 29

2. Numele lui Hristos-Dumnezeu

Definiția pe care am dat-o spiritualității creștine, singura autentică, este următoarea: **Spiritualitatea creștină este viață nouă „cu Hristos” și „în Hristos” condusă de Duhul Sfânt.** Fără Hristos nu există viață spirituală. Hristos este Dumnezeu adevărat și Om adevărat. El este întemeietorul creștinismului și al Bisericii.

De aceea acum ne vom opri aspra numelui Său prea sfânt, asupra numelui Mântuitorului nostru Hristos-Dumnezeu. Numai cunoscându-L pe Hristos putem duce o viață spirituală autentică. Firesc, când faci cunoștință cu cineva, în primul moment iei act de numele lui, așa că acum ne oprim la numele întemeietorului creștinismului și al Bisericii, numele lui Iisus Hristos. Acest nume I L-a dat Mântuitorului Dumnezeu-Tatăl.

Citim în Evanghelia după Matei o relatare care redă dialogul dintre un înger și bătrânul Iosif. Știm că după ce Maica Domnului a rămas însărcinată de la Duhul Sfânt, bătrânul Iosif, îngândurat, se hotărâse să o lase într-ascuns pe Maica Domnului: «și cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis grăind: „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria logodnica ta, că ce s-a zămislit în dânsa este de la Duhul Sfânt. Ea va naște fiu și vei chema numele lui Iisus, căci El va mântui poporul Său de păcate”».⁸

Intrarea în comunitatea religioasă mozaică se făcea prin tăiere împrejur, la opt zile, când pruncul primea numele. În cartea *Facerii*, în capitolul 17, ne este redată discuția dintre Dumnezeu și strămoșul poporului Israel, Avraam: «Iar legământul dintre Mine și tine și urmașii tăi din neam în neam, pe care trebuie să-l păziți, este acesta: toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur; să vă tăiați împrejur, și acesta va semnul legământului dintre Mine și voi».⁹

Dacă intrarea în comunitatea religioasă a Vechiului Testament, în comunitatea religioasă mozaică, se făcea prin tăierea împrejur, intrarea în comunitatea religioasă creștină se face prin botez. Botezul înlocuiește tăierea împrejur. Atunci când este botezat, pruncul primește și numele. Citim în Epistola către Coloseni a Sfântului apostol Pavel un lucru care ne limpezește foarte bine acest adevăr. „În El – adică în Hristos – ați fost tăiați împrejur cu tăiere împrejur nefăcută de mână, prin dezbrăcarea de trupul cărnii întru tăierea împrejur a lui Hristos. Îngropați fiind împreună cu El prin botez, cu El ați și înviat, prin credința în lucrarea lui Dumnezeu, Cel ce L-a înviat pe El din morți”.¹⁰

⁸ Matei 1,20

⁹ Facere 17,10-11

¹⁰ Coloseni 2,11-12

Tot despre Domnul Iisus Hristos ni se spune lucrul următor în Evanghelia după Luca: «Și când s-au împlinit opt zile ca să-L taie împrejur, I-au pus numele Iisus, cum a fost numit de îngerii mai înainte de a se zămisli în pântece»¹¹. Ce înseamnă „Iisus”? Ne punem această întrebare pentru că acum ne preocupă numele prea sfânt al Mântuitorului nostru. Deci ce înseamnă „Iisus”? Ne sugerează deja descoperirea îngerească, așa cum ați auzit la Matei: «Vei chema numele lui Iisus, căci El va mântui pe poporul Său de păcatele lor». Am înțeles deci că „Iisus” înseamnă „Mântuitor”.

Sfântul Ioan Botezătorul, atunci când pregătea calea Domnului și boteza mulțimile în Iordan învățându-le să se lepede de trecutul lor cel rău, să se căiască de păcatele lor și să înceapă o altă viață, atunci când L-a văzut pe Domnul Iisus Hristos venind la Iordan ca să fie botezat, spune: «Iată, Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!»¹² Adică, iată Mielul lui Dumnezeu Cel ce îi mântuiește pe oameni, Fiul lui Dumnezeu Cel ce ridică păcatele lumii.

Mântuirea, în înțelesul simplu al cuvântului, nu înseamnă altceva decât eliberarea din robia păcatului și a morții și moștenirea cu Hristos a Împărăției Cerurilor. Așadar, Domnul Hristos este Cel ce ridică păcatele lumii, Cel ce mântuiește lumea, numele lui de „Iisus” însemnând „mântuitor”.

Fericitul Ieronim a petrecut 30 de ani în fața peșterii din Betleem traducând Sfânta Scriptura în limba latină. El ducea o viață deosebit de frumoasă, o viață duhovnicească, iar Dumnezeu l-a învrednicit în nenumărate rânduri ca să-L vadă pe pruncul Mântuitor culcat în ieslea sărăcăcioasă din Betleem și chiar înfiripând un dialog cu pruncul Iisus. Și îi zicea fericitul Ieronim: «Doamne, magii ți-au adus daruri: aur, smirnă și tămâie, ce-ți pot da eu Ție?». Și pruncul Hristos îi răspundea: «Ieronime, ce să-mi dai tu Mie? Eu le-am făcut pe toate!» Și atunci Ieronim a zis: «Doamne, dar ce am eu și nu ai Tu, ca să-ți pot da Ție?» Și i-a răspuns Mântuitorul: «Ieronime, știi ce ai tu și nu am Eu? Tu ai păcate și eu n-am păcate. Dă-mi păcatele tale, este singurul lucru pe care Mi-l poți da și pe care eu nu îl am». Iată, Domnul Hristos poartă numele de Iisus, adică „Mântuitor” Cel ce ridică păcatele noastre, păcatele tuturor oamenilor.

Etimologic, „Iisus” este un cuvânt grecesc care redă cuvântul evreiesc „Iesua” sau „Iosua”, cuvânt care la rândul lui este alcătuit din două cuvinte: „Yahweh mântuiește”. De aici, din Yahweh, vine cuvântul „Iosua” sau „Iesua”; „Yahveh mântuiește”, „Dumnezeu mântuiește”. Dumnezeu este mântuitorul. Domnul Iisus Hristos a primit numele de Iisus așa cum i-a descoperit Dumnezeu-Tatăl lui Iosif prin îngerii. Iisus, Iosua, Ieșua, Yahveh, mântuiește.

¹¹ Luca 2,21

¹² Ioan 1,29

Verbul „a mântui” în ebraică este „yasha”, care tradus mot-à-mot înseamnă „a elibera”. Deci, în evreiește, atunci când vorbim de mântuire, vorbim de eliberarea de păcat și de robie, eliberarea de păcat, de moarte și de iad. În grecește, „a mântui” se spune *sosein* și tradus exact înseamnă „eliberare” și „tămăduire”. „Eliberare” ca și în ebraică, pentru că Domnul Iisus Hristos ne eliberează de păcat, de moarte și de iad. Dar în același timp ne și tămăduiește. Firea noastră cea stricată de păcat, omul nostru cel vechi, îl tămăduiește de rana cea din veci, de rana păcatului, de rana morții, de stricăciunea lui interioară.

De aceea, Sfântul Chiril al Ierusalimului, care prin catehezele sale, extraordinar de frumoase, îi pregătea pe necreștini pentru a îmbrățișa învățătura Mântuitorului Iisus Hristos și a se boteza, meditănd asupra numelui Domnului Iisus Hristos, zicea așa: În limba ebraică „Iisus” înseamnă „mântuitor”, iar în limba greacă „cel care vindecă”, căci El este doctorul sufletelor și al trupurilor, și tămăduitorul celor țințiți de dureri rele. El vindecă și ochii orbilor, dar în același timp luminează și mințile. Este doctorul șchiopilor, dar îndreaptă și picioarele păcătoșilor spre pocăință. Spune paralicului : «Să nu mai păcătuiești!» dar spune și: «Ia-ți patul tău și umblă!» Pentru că trupul lui se paralizase din pricina păcatului sufletului. Așa că a vindecat mai întâi sufletul, ca să aducă prin acesta vindecare și trupului». ¹³

Mântuitorul nostru, așadar, se numește Iisus Hristos! Am înțeles ce înseamnă „Iisus”, înseamnă „mântuitor”, dar ce înseamnă „Hristos”? „Hristos” este traducerea în greacă a vechiului cuvânt ebraic „Masiah”, sau „Mesia” care tradus în românește înseamnă „Uns”, „unsul lui Dumnezeu”.

Verbul „a unge” în ebraică este „iasa”. E bine să ne aducem aminte, cei ce iubim Sfânta Scriptură, că trei demnități se primeau în Vechiul Testament prin ungere: erau unși regii sau împărații, la înscăunare, erau unși profeții, atunci când Dumnezeu îi chema la misiunea respectivă, și erau unși preoții, marii preoți, atunci când erau investiți cu puterea sacerdotală. Și atunci de ce se cheamă întemeietorul creștinismului „Hristos” sau „unsul”, unsul lui Dumnezeu ? Pentru că în El s-au însumat toate aceste demnități: Mântuitorul este și împărat, și profet, și mare preot.

Împărat, pentru că „El a întemeiat și conduce și rămâne veșnic stăpânul Împărăției Cerurilor”. Atunci când, înainte de Patimi, stătea la judecata lui Pilat, acesta L-a întrebat: «Ești tu, împărat?» și Mântuitorul i-a răspuns: «Sunt, însă Împărăția Mea nu este din lumea aceasta!»

Împărăția Lui s-a întemeiat pe pământ, dar are toată puterea și în cer și pe pământ. Împărăția Lui începe aici, dimensiunea împărătească a lui este Biserica, dar ea se continuă în eternitate în Împărăția Cerurilor. Domnul Hristos este împărat

¹³ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, X,13; București, 1943, p. 236.

al Împărăției Cerurilor. Domnul Hristos este și mare profet, este învățător, ucenicii abordându-L cu acest titlu: «Învățătorule!».

Domnul Hristos este mare proroc, este mare învățător, pentru că în El se încheie toate prorociile Vechiului Testament. Prin Domnul Hristos, Dumnezeu Se descoperă total. Hristos este revelația absolută și ultimă a lui Dumnezeu-Tatăl. El ne spune nouă de acum ce se întâmplă până la sfârșitul veacurilor. Domnul Hristos este și mare preot. Sfântul Apostol Pavel închină o întreagă epistolă, Epistola către Evrei, slujirii preotești a Domnului nostru Iisus Hristos. În Vechiul Testament, marele preot aducea jertfă sângeroasă, jertfă de animale, pe altarul din fața templului, mijlocind către Dumnezeu iertarea păcatelor israeliților. În Noul Testament Domnul Iisus Hristos, ca mare preot, Se aduce pe Sine jertfă Tatălui, pe altarul crucii, și intră în sanctuarul cel din ceruri, nu cu sânge de țapi sau de viței – spune Sfântul Apostol Pavel – ci cu prea sfânt sângele Său și răscumpără umanitatea întreagă din robia păcatului și din robia morții.

Așadar, „Hristos”, numele grecesc al Mântuitorului, este traducerea evreiescului „Mesia”, adică „Unsul”, Mesia unsul în întreita demnitate de împărat, de proroc și de preot, uns de către Dumnezeu Tatăl.

Rezumând, spunem că numele Mântuitorului nostru este Iisus Hristos. Acesta este cel mai sfânt și mai înalt nume de sub soare. În Epistola către Filipeni, Sfântul Apostol Pavel ne spune lucrul următor: *„Pentru aceea, Dumnezeu L-a preînălțat, și I-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece, al celor cerești, și al celor pământești, și al celor de dedesubt, și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu-Tatăl”*.¹⁴ Este cel mai sfânt și mai înalt nume de sub soare!

Sfântul Ioan Teologul, atunci când era exilat în insula Patmos, printre alte descoperiri o are și pe aceasta: Îl vede pe Domnul Iisus Hristos îmbrăcat în toată splendoarea Sa, triumfător, biruitor asupra răului. Îi dă acum mai multe nume: *„Și am văzut cerul deschis și iată un cal alb, și cel ce ședea pe el se numește „credincios” și adevărat și judecă și se războiește întru dreptate, iar ochii lui sunt ca para focului și pe capul lui sunt cununi multe, și are nume scris pe care nimeni nu îl înțelege decât numai El. Și este îmbrăcat în veșmânt stropit cu sânge și numele Lui se cheamă Cuvântul lui Dumnezeu. Și oștile din cer veneau după El pe cai albi, purtând veșmânt de vizon alb curat. Iar din gura Lui ieșea sabie ascuțită ca să lovească neamurile cu ea și El îi va păstori cu toiag de fier și va călca teascaul vinului aprinderii mâniei lui Dumnezeu Atotțiitorul și pe haina Lui, și pe coapsa Lui are nume scris: „Împăratul Împăraților și Domnul Domnilor”*.¹⁵

¹⁴ Filipeni 2,9-11

¹⁵ Apocalipsa 19,11-16

Numele Domnului Iisus Hristos este cel mai sfânt și cel mai înalt nume de sub soare. El este Împăratul Împăraților și Domnul Domnilor.

La vreme potrivită ne vom mai opri asupra importanței pe care o are numele Mântuitorului nostru. Spunem acum că există o rugăciune în spiritualitatea creștină, scurtă și frumoasă, cu ajutorul căreia foarte mulți dintre cei ce L-au iubit și-L iubesc pe Dumnezeu au reușit să facă pași mari din punct de vedere duhovnicesc. Această rugăciune se numește așa: „Rugăciunea lui Iisus” și ea are următorul text: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!” (sau pe mine păătoasa).

Dacă analizăm bine această rugăciune care invocă numele prea sfânt al Domnului Hristos, vom vedea că ea are două părți: prima parte este teologică, iar a doua este morală.

Care-i prima parte? „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu!” Prima parte este o mărturisire de credință. Noi credem că Iisus este Fiul lui Dumnezeu întrupat. Această mărturisire o găsim în Evanghelia după Matei¹⁶, când Domnul Hristos, fiind în Cezareea lui Filip, îi întreabă pe ucenicii Săi: „Cine zic oamenii că sunt Eu?”. Și îi răspund ucenicii: „Doamne, unii zic că ești Ioan Botezătorul, alții că ești Ilie sau unul dintre proroci”. „Dar cine ziceți voi că sunt?” Și-n numele lor îi răspunde Petru: „Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel viu”. Deci prima parte din această rugăciune a lui Iisus redă mărturisirea lui Petru: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu”.

A doua parte, cea morală, „miluiește-mă pe mine păcătosul”, redă rugăciunea vameșului. Rugăciunea vameșului pe care o găsim în Evanghelia Sfântului Apostol Luca.¹⁷ Știm întâmplarea. Vameșul și fariseul s-au suit la templu să se roage. Fariseul, rugându-se, se lăuda: „Doamne, postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din tot ce am, fac milostenie cu săracii”. N-a primit Dumnezeu o asemenea rugăciune. Vameșul spunea simplu: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului”. Așadar, rugăciunea lui Iisus este: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!”.

Această rugăciune e bine s-o spunem când mergem pe drum, când lucrăm și poate suntem singuri și nu ne este foarte solicitată memoria, în orice împrejurare a vieții, pentru că numele Domnului nostru Iisus Hristos, numele Lui prea sfânt are putere tămăduitoare.

3. Cine este Iisus Hristos?

¹⁶ Matei 16,16

¹⁷ Luca 18,13

Sfântul Evanghelist Ioan ne istorisește tămăduirea unui orb din naștere. După ce Domnul Hristos îl tămăduiește pe nenorocitul respectiv, acesta s-a simțit dator să-I mulțumească lui Dumnezeu. Astfel, s-a dus în templu, unde îl află Domnul Iisus Hristos în rugăciune și îl întreabă: «Crezi tu în Fiul lui Dumnezeu?». Și el răspunde: „Doamne, cine este ca să cred în el?”¹⁸ Iată o întrebare valabilă și pentru noi: «Cine este Iisus Hristos ca să credem în El?». Vom încerca să dăm un răspuns la această întrebare.

Bibliotecile pământului sunt pline de tratate despre Iisus Hristos, scrise mai ales în veacurile al XIX-lea și XX. Problema lui Iisus Hristos a stârnit atâtea pasiune, a provocat atâtea discuții, a aprins atâtea controverse, încât noi nu le putem contabiliza într-o lucrare ca cea de față. Teologi, istorici, filozofi, cu o pasiune vrednică de admirat, s-au angajat la polemici aprinse și au alcătuit cărți voluminoase, legate de Domnul nostru Iisus Hristos.

În orice caz, simplificând, i-am putea împărți în două tabere: tabăra celor care Îl admiră, Îl mărturisesc, Îl cred „Domn și Dumnezeu” și în cărțile lor cu multă sfințenie și cu mare dragoste abordează problematica dumnezeirii Lui și a rolului Său unic în istoria universală, iar cealaltă tabără este tabăra denigratorilor, tabăra necredincioșilor, tabăra opozanților.

Referitor la prima tabără, unul dintre cei care a scris o carte frumoasă despre Mântuitorul este Emanuel Copăceanu, iar cartea se numește «Iisus din Nazaret». Printre altele, face și următoarea subliniere: „*Există opere ai căror autori vibrează până la cele mai ascunse cute ale sufletului de sublimitatea și divinitatea lui Iisus Hristos. Sunt scrieri care cuprind viața lui Iisus Hristos în reflecții de adâncă religiozitate, prezentându-L pe Iisus în acel mediu cosmic și istoric de acum 2000 de ani. Înălțuirea faptelor e plină de real și de farmec, epoca iudaică contemporană lui Iisus e descrisă amănunțit, punând în adevărata lumină întreaga mentalitate evreiască și atitudinea lui Israel față de Mesia*”.¹⁹

Au fost și scriitori rău voitori, care doreau să dovedească contrariul, și anume că „Iisus ar fi fost un mit născocit pe vremea lui August și a lui Tiberiu, că toate Evangheliile n-ar fi decât o peticire nedibace de texte profetice. Îl înfățișează pe Iisus ca pe un eclectic, un *vântură-lume* care învățase carte pe la greci, pe la budiști, pe la esenieni, înnădindu-și cum putuse mai bine plagiatele, spre a se da drept Mesia lui Israel”.²⁰

Oamenii cu adevărat mari însă au rămas, și rămân, extaziați și în adorare când e vorba de Domnul nostru Iisus Hristos. Mărturisirile pe care le fac ei s-ar putea rezuma în mărturisirea pe care a făcut-o sutașul însărcinat cu răstignirea lui

¹⁸ Ioan 9,35-36

¹⁹ Emanuel Copăceanu, *Iisus din Nazaret*, Editura Doris, București, 1990, p. 13

²⁰ Giovanni Papini, *Viața lui Iisus*, traducerea lui Lascarov Moldoveanu, p. XI.

Iisus. Sutașul, atunci când a văzut cerul întunecându-se, pământul clătinându-se, catapeteasma templului rupându-se în două de sus până jos, cutremurat și extaziat, a exclamat: «Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era Acesta!»²¹

De la oamenii mari luăm o mărturisire făcută de împăratul Napoleon Bonaparte, care pe vremea când era exilat în insula „Sfânta Elena”, stătea de vorbă cu unul dintre generalii săi și-i spunea așa: *«Iată ce mă miră mai mult și ce-mi dovedește divinitatea lui Hristos: Și eu am fost în stare să însuflăsc mulțimi care mergeau la moarte pentru mine, totuși, pentru a aprinde în inimi focul sacru era nevoie de prezența mea, de cuvântul meu. De bună seamă, eu am avut puterea care îi farmecă pe oameni, dar n-o puteam împrumuta altuia, n-am putut-o împărtăși nici unuia din generalii mei. Nici nu cunosc misterul de a-mi eterniza numele și dragostea către mine în inimile oamenilor, spre a face acolo minuni fără concursul materiei. În privința aceasta așa erau și Cezar și Alexandru; la urma urmelor, toți vor fi uitați și numele unui cuceritor rămâne numai tema unei lucrări de școală. Ce prăpastie-i între mizeria mea și veșnica împărăție a lui Hristos Cel iubit, Cel adorat și propovăduit în toată lumea. Atunci, murit-a Hristos? Aceasta nu înseamnă oare a trăi în veac? Iată ce este moartea lui Hristos: nu moartea unui om, ci a unui Dumnezeu. Credeți-mă, eu cunosc oamenii. Iisus Hristos a fost mai mult decât un om!»*²²

Au existat și oameni atât de mici din punct de vedere spiritual, pe cât se credeau ei de mari. Iată-l pe Nietzsche, teoreticianul nazismului, reacționând împotriva lui Hristos și a Bisericii Sale: *«Când aud duminica dangătul clopotelor, mă întreb: Este oare cu putință? Toate acestea se fac pentru un jidov răstignit acum 2000 de ani, care a zis că El este Dumnezeu?»*²³ Adevărul este că acest jidov «mort», sau după alții, „personaj mitic”, este viu în veci și mai real decât noi toți.

Sfântul Ioan Teologul, în capitolul I al Apocalipsei ni-L prezintă pe Domnul Hristos înviat din morți în toată splendoarea Lui, și ni-L arată glăsuindu-ne nouă tuturor oamenilor: *«Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă, și Cel ce sunt viu. Am fost mort și iată sunt viu în vecii vecilor, și am cheile morții și ale Iadului»*.²⁴ Numai prin El existența noastră capătă sens. Omul cu mintea limpede și cu simțirea sănătoasă își dă seama că El, Hristos, este sursa vieții, numai Hristos este în stare să ne scape de neliniștea unei vieți fără perspectivă.

Trebuie să remarcăm faptul că, după toate adversitățile și desfigurările, persoana Mântuitorului rămâne de-a pururi luminoasă și divină, admirată și adorată, nu numai de ucenici, ci și de adversarii Săi. Se știe că aceștia, adversarii,

²¹ Matei 27,54

²² cfr. Ilarion Felea, *Religia iubirii*, Arad, 1946, p. 391.

²³ Cfr. F. W. Foerster, *Hristos și viața omenească*, Sibiu, 1925, p. 178.

²⁴ Apocalipsa 1,18.

încercau să ne demonstreze că Iisus Hristos n-a avut o existență istorică. Iar altă parte dintre ei, care recunoșteau că Domnul Hristos este o personalitate istorică, încercau să-I tăgăduiască divinitatea.

Unul din tăgăduitorul divinității Domnului Iisus Hristos este Ernest Renan. El a și scris o așa-numită „Viață a lui Hristos”. Dar este obligat să spună la un moment dat lucrul următor, adresându-Se Domnului Hristos: *«De o mie de ori mai viu, de o mie de ori mai iubit, de la moartea Ta, decât în timpul trecerii Tale pe pământ. Vei deveni în așa fel, piatra unghiulară a omenirii, încât a smulge numele Tău din această lume ar însemna să o zgudui din temelii»*²⁵

Însuși Domnul Hristos spune despre Sine un lucru care trebuie dăltuit în toate inimile: «Eu sunt calea, adevărul și viața!»²⁶. Plecând de la acest verset, Toma de Kempis, care a scris o frumoasă carte de mistică intitulată: «Urmarea lui Hristos», va face o constatare profundă: „Fără cale nu se poate merge; fără adevăr nu se poate cunoaște; fără viață nu se poate trăi. Eu sunt calea pe care trebuie s-o urmezi, adevărul în care trebuie să crezi, viața pe care trebuie să o nădăjduiești. Eu sunt calea care nu rătăcește, adevărul care nu înșeală, viața cea fără de sfârșit”²⁷.

Acesta este Domnul Iisus Hristos: calea, adevărul și viața! Pentru frații noștri care au nevoie și de argumente istorice legate de istoricitatea persoanei Domnului nostru Iisus Hristos, în capitolele următoare ne vom opri la câteva date, dintre cele mai importante, pe care ni le transmit documentele istorice.

Cea mai puternică dovadă însă, referitoare la Domnul Hristos, ți-o dă o viață spirituală serioasă, care te ajută să-L întâlnești pe Domnul nostru Iisus Hristos. Să-L întâlnești, să-L cunoști, să-L iubești și să trăiești după Evanghelia lui!

4. Argumente istorice, necreștine, legate de existența istorică a Mântuitorului

Viața spirituală creștină este viață nouă „cu” Hristos și „în” Hristos, condusă de Duhul Sânt. De fapt, nu există o adevărată viață spirituală fără Hristos: toate celelalte experiențe religioase sunt surogate. Adevărata viață spirituală creștină este viață nouă „cu” Hristos și „în” Hristos, condusă de Duhul Sfânt. Persoana lui Hristos desparte omenirea în două mari tabere: pe de-o parte sunt cei care Îl adoră, Îl iubesc, Îl mărturisesc ca Domn și Dumnezeu și își pun toată speranța în El; pe de altă parte, sunt cei care Îl neagă, Îl hulesc sau pur și simplu nu-I recunosc existența istorică.

Desigur, pentru a-L întâlni pe Hristos, pentru a-L cunoaște, ai nevoie de o inimă curată. Sfântul Evanghelist Matei ne spune în Evanghelia sa: „Fericiți cei cu

²⁵ Ernest Renan, *Viața lui Iisus*, Editura A.M.B., București, 1991, p. 271.

²⁶ Ioan, 14,6

²⁷ Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, Timișoara, 1991, p. 177.

inimă curată, că aceia îl vor vedea pe Dumnezeu”.²⁸ În momentul în care L-ai întâlnit pe Hristos, în momentul în care datorită inimii tale curate ai o experiență religioasă pozitivă, în momentul acela simțământul tău lăuntric se aseamănă cu sentimentul pe care îl are pasărea ce nu știuse până atunci că poate zbura și într-un moment dat constată că poate zbura, că poate fi liberă, că n-are de ce se teme. Acesta este sentimentul omului care L-a aflat pe Hristos.

Însă pentru cei care, din cauza scepticismului lor, îl neagă pe Hristos, atât ca om, cât și ca Dumnezeu, vom aduce câteva argumente istorice pentru a le oferi un sprijin în demersul lor de a-L găsi pe Hristos. S-au păstrat nenumărate mărturii istorice care atestă existența lui Hristos pe acest pământ. Vom da câteva din ele, cele mai celebre, foarte cunoscute în mediul cărturarilor de odinioară.

Iată, începem cu celebrul scriitor iudeu Iosif Flavius. El a lăsat multe opere celebre, dintre care de remarcat este cea cea intitulată „Antichitățile iudaice”. Dăm un citat din această carte: „În vremea aceea a trăit Iisus, un om înțelept, dacă poate fi numit aievea om. El a fost autorul unor uluitoare minuni și învățătorul oamenilor care erau bucuroși să afle adevărul. A atras de partea Lui o mulțime de iudei, dar și o mulțime de păgâni. Acesta a fost Hristos. Chiar dacă Pilatus, din cauza acuzațiilor aduse de fruntașii poporului nostru L-a ținut pe cruce, n-au încetat să-L iubească cei ce L-au îndrăgit de la început, că li s-a arătat a treia zi viu, așa cum au prezis profeții trimiși de Dumnezeu, înfăptuind și o mie de alte miracole. De atunci și până astăzi dăinuie poporul creștinilor care-și trage numele de la Dânsul.”²⁹

Chiar dacă autenticitatea afirmației „Acesta a fost Hristos”, o socotesc unii ca discutabilă, ca posibilă interpolare în text, restul relatării e suficient pentru a demonstra că Hristos a fost o personalitate istorică.

Mai găsim, tot în această lucrare a lui Iosif Flavius, o altă relatare legată de existența Domnului Hristos, o relatare ce se referă la Iacob, așa numitul „frate al Domnului”: „Tânărul Ananus, despre a cărui numire în funcția de Mare Preot am vorbit adineauri, avea o fire nemiloasă și cutezătoare. El făcea parte din secta saducheilor care sunt mai acerbi și mai nemiloși decât ceilalți iudei, după cum am mai arătat mai înainte. Fiindcă era, așadar, crud, Ananus a socotit că sosise momentul potrivit să treacă la fapte, acum când Festus murise și Albinus era în drum spre Iudeea. A convocat sinedriul la judecată și l-a adus în fața lui pe fratele lui Iisus, denumit Hristos, pe fratele lui Iisus ce se chema Iacob, împreună cu alți câțiva, acuzându-i că încalcă legile, și i-a condamnat să fie uciși cu pietre.”³⁰

²⁸ Matei 5,8

²⁹ Flavius Josephus, *Antichități iudaice*, 2, Editura Hasefer, București, 2001, p. 446.

³⁰ *Ibidem*, p. 571.

Celebră rămâne și relatarea scriitorului roman Plinius cel Tânăr, proconsulul Bitiniei. El îi scrie un răvaș împăratului Traian. În acest răvaș cerea îndrumări referitoare la modul în care trebuie să se poarte cu creștinii. Se vede că în Asia Mică erau deja foarte numeroase comunitățile creștine, iar Plinius cel Tânăr, în această scrisoare, era oarecum admirativ față de creștinii. Îi cerea lui Traian precizări legate de modul în care trebuie pedepsiți creștinii. Pentru că se știe, trei sute de ani credința creștină a fost proscrisă.

Dau un citat din această scrisoare, pe care el i-o trimite împăratului: „*Singura lor vină sau greșeală era că obișnuiau să se adune într-o zi anumită în zori, să înalțe pe rând cântare lui Hristos ca unui zeu, că se legau prin jurământ nu pentru vreo nelegiuire, ci să nu făptuiască vreun furt, tâlhărie sau adulter, să nu-și calce cuvântul dat, să nu tăgăduiască în fața justiției dacă au primit ceva în păstrare. După toate acestea, obiceiul lor era să se despartă și să se adune din nou pentru a lua masa în comun, o hrană nevinovată*”.³¹

Despre suferințele creștinilor pe vremea lui Nero vorbește Tacit, iar istoricul Suetoniu ne relatează despre expulzarea iudeilor din Roma, făcută de către împăratul Claudiu.³² Se știe că evreii aveau dispute grozave legate de persoana lui Hristos. Pe de-o parte erau cei ce-au îmbrățișat creștinismul, iar pe de altă parte cei ce rămâneau reticenți, ba mai mult, erau prigonitori ai celor ce îl mărturiseau pe Hristos. Claudiu, sătul de aceste dispute, la un moment dat i-a expulzat pe evrei din Roma. Acest moment din istoria creștină este amintit așadar de Suetoniu, dar îl găsim și în Noul Testament: „*După acestea Pavel, plecând din Atena a venit la Corint și găsind pe un iudeu cu numele Aquila, de neam din Pont, venit de curând din Italia și pe Priscila, femeia lui, pentru că poruncise Claudiu ca toți iudeii să plece din Roma, a venit la el*”.³³

În veacul al II-lea, Lucian de Samosata și Cels, în scrierile lor, vorbesc despre creștinii în termeni negativi. Însă creștinii existau, erau o realitate. Cels îl batjocorește și pe Domnul Hristos. Apoi, mențiuni legate de Biserica întemeiată de Hristos se mai găsesc și la alți scriitori antici. Aceste mențiuni, amintite deja, sunt suficiente pentru a le demonstra scepticilor că Iisus Hristos a existat cu adevărat. Subliniez: cele mai importante și mai celebre dintre mențiuni sunt cele ale lui Iosif Flavius și ale lui Plinius cel Tânăr. Ele rămân argumente indiscutabile legate de existența istorică a Domnului nostru Iisus Hristos.

Dacă scriitorii păgâni n-au vorbit mai mult despre Hristos, nici iudeii n-au făcut-o. Este un lucru de înțeles, deoarece vedeau în creștinism o sectă iudaică, iar

³¹ Plinius cel Tânăr, *Opere complete*, Editura Univers, București, 1977, p. 344.

³² Ioan Rămureanu, Milan Șesan, Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, București, 1987, p. 59.

³³ Fapte 18,1-2

în Iisus Hristos un amăgitor, un instigator, un demagog condamnat la moarte pe cruce de autoritatea romană. Creștinismul, văzut atunci de la Roma, părea o religie periferică, disprețuită și de nebăgat în seamă. „Pentru iudei era o sminteală, pentru păgâni nebunie” – spune Sfântul Apostol Pavel.³⁴

Oamenii care însă, erau sinceri în căutările lor, sfârșeau prin a spune cu sutașul Toma: „Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era Acesta”.³⁵

Dacă în acest capitol am încercat să dovedim existența istorică a lui Hristos, în capitolele următoare vom sublinia faptul că El este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, Dumnezeu adevărat și om adevărat. Această demonstrație o vom face întemeindu-ne pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție. Pentru tot omul doritor de spiritualitate, pentru tot omul care dorește să afle adevărul, Sfânta Scriptură a Vechiului Testament este un argument zdrobitor că Domnul Iisus Hristos este Mesia cel mult așteptat. Iar pentru omul care dorește o viață spirituală autentică, Noul Testament este cea mai prețioasă și cea mai serioasă lectură.

5. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Mesia Cel binevestit de Vechiul Testament

Nu există spiritualitate fără Hristos. În capitolele anterioare am încercat să subliniem un adevăr, și anume acela că, legat de atitudinea pe care o au față de Hristos, oamenii se împart în două: cei ce-L iubesc, cei ce-L slujesc, cei ce-L adoră și cei care se mântuiesc apropiindu-se de Hristos, trăind împreună cu Hristos o viață nouă; de cealaltă parte cei ce-L urăsc, cei ce-L hulesc sau cei ce-L neagă. Sunt oameni care neagă nu numai dumnezeirea lui Hristos, ci chiar existența Lui istorică.

De aceea, în capitolul anterior am adus câteva argumente din scriitori, din istorici celebri, care ne lămuresc clar că Domnul Hristos a trăit pe acest pământ, că a fost o personalitate istorică.

Acum facem un pas înainte și vom sublinia faptul că Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Mesia Cel binevestit de Vechiul Testament. Tot Vechiul Testament nu face altceva decât să pregătească lumea pentru venirea lui Hristos.

În Faptele Apostolilor³⁶ ni se relatează o întâmplare emoționantă. Un famen etiopian venise la Templul din Ierusalim ca să se închine, și după rugăciune, se întorcea bucuros înspre țara lui. Cobora din Ierusalim înspre Gaza. În car citea din proorocul Isaia lucrul următor: „*Ca un miel spre junghiere S-a dus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui,*

³⁴ Faptele Apostolilor 18,1-2

³⁵ 1 Corinteni 1,23

³⁶ Faptele Apostolilor 8

judecata Lui s-a ridicat și neamul lui cine îl va spune?”³⁷ Dintr-odată, adus de Duhul Sfânt, apare lângă el Apostolul Filip, care îl întreabă: “*Înțelegi, oare, ce citești? Iar el a zis: cum aș putea să înțeleg, dacă nu mă va călăuzi cineva?*”³⁸ Apostolul Filip i-a binevestit, întemeindu-se pe profeți, vestea cea bună a mântuirii lumii în Hristos.

Tot Vechiul Testament grăiește despre Hristos. Dar, pentru a înțelege lucrul acesta, trebuie să fim povățuiți de cineva, și nu de oricine. Pentru că, de exemplu, foarte mulți evrei citesc Vechiul Testament și totuși doar o infimă minoritate dintre ei înțeleg că Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Cei ce ne tâlcuiesc Vechiul Testament trebuie să aibă Duhul lui Dumnezeu, precum Filip. Aceștia sunt Părinții Bisericii, sunt oamenii duhovnicești.

Iată, de exemplu, în Pateric ni se relatează o întâmplare. La Sfântul Antonie cel Mare au venit niște ucenici nedumeriți, cu un text din cartea Leviticului. Nu înțelegeau ce vrea Dumnezeu să spună prin versetul respectiv. Sfântul Antonie cel Mare, foarte sincer, le-a spus că nici el nu înțelege. Dar a ieșit din chilie, a mers în pustie și ucenicul îl urmărea de departe. Când a ajuns în pustie a ridicat mâinile înspre cer și a strigat: „*Doamne, trimite-l pe Moise ca să îmi descopere ce vrea să ne spună prin versetul acesta*”. Și dintr-odată ucenicul l-a auzit vorbind. Vorbea cu Moise care, prin Duhul Sfânt, îi descoperea Sfântului Antonie cel Mare înțelesul exact al textului Scripturii. Datorită vieții sale curate, Sfântul Antonie cel Mare vorbea cu Moise. Pătrundea mesajul lui Dumnezeu descoperit prin versetul respectiv. Înțelegea Vechiul Testament.

Profețiile Vechiului Testament anunță cu mult timp înainte venirea lui Mesia. Conform acestor proorocii, Mesia trebuia să se nască dintr-o fecioară, din seminția împăratului David, în Betleemul Iudeii. Trebuia să crească în Nazaret, să întemeieze o religie nouă, o împărăție veșnică. El era Cel sorocit să binevestească adevărul mântuitor, să facă minuni, să intre sărbătorește în Ierusalim, călare pe un asin. Și aici, deși nevinovat, fără de păcat, să fie osândit, să fie vândut pe treizeci de arginți. Să pătimească pentru păcatele poporului, să fie bătut, batjocorit, răstignit între doi tâlhari, să fie îngropat, să învie a treia zi și să se înalțe la cer de-a dreapta Tatălui. Toate aceste proorocii s-au împlinit cu o precizie matematică. Persoana Domnului Hristos este așa cum au văzut-o proorocii: Mesia în care își pune întreaga lume nădejdea.

Studiul profețiilor ne duce la concluzia și la convingerea indubitabilă că Iisus Hristos este Mesia, este Fiul lui Dumnezeu, este Mântuitorul așteptat de lume pentru a ne elibera din împărăția întunericului și pentru a ne duce în Împărăția

³⁷ Isaia 53, 7-8

³⁸ Faptele Apostolilor 8, 30-31

Cerurilor. Pentru a pătrunde înțelesul Vechiului Testament e nevoie de o călăuză. Ne călăuzesc cei care, având o viață curată, erau covârșiți de Duhul lui Dumnezeu, înțelegeau tainele lui Dumnezeu.

Ne vom opri, exemplificând, la câteva citate din Vechiul Testament. Citate foarte limpezi, care toate ne demonstrează că Iisus Hristos, cel născut în Betleem și crescut în Nazaret, este Fiul Dumnezeului celui viu, este Mântuitorul nostru. Nu vom lua toate citatele mesianice din Vechiul Testament, pentru că sunt foarte multe. Însă, le vom enumera pe cele principale.

În Cartea Facerii ni se relatează catastrofa petrecută cu Adam și cu Eva, după ce au păcătuit. La îndemnul celui rău, întâi Eva, apoi și Adam, au călcat porunca lui Dumnezeu și au căzut din Rai. Cad din împărăția Tatălui și intră în valea plângerii, în lumea aceasta în care greutățile sunt multe și bucuriile puține. În Sfânta Scriptură ne redă mustrarea pe care i-o face Dumnezeu diavolului, pentru ispitirea lui Adam: „*Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și între sămânța ei. Acesta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul*”.³⁹ Aici este vorba de dușmănia dintre Maica Domnului și diavolul, dintre Domnul Iisus Hristos – Fiul Maicii Domnului – și diavolul. Pentru că Hristos vine să răscumpere toată făptura din robia păcatului, a diavolului și a morții. Aceasta este prima veste bună pe care o găsim în Scriptură, referitor la mântuire. Dar nu este singura.

Un alt loc important din cărțile lui Moise este cel din Cartea Numerilor. Găsim acolo profeția lui Balaam Moabitul, și ea sună așa: „*Îl văd, dar acum încă nu este; Îl privesc, dar nu de aproape; o stea răsare din Iacob; un toiag se ridică din Israel și va lovi pe căpeteniile Moabului și pe toți fiii lui Set îi va zdrobi*”.⁴⁰ Steaua lui Iacob nu-I altcineva decât Domnul nostru Iisus Hristos. Știe tot creștinul că atunci când El S-a născut în Betleemul Iudeii, craii de la Răsărit au găsit locul nașterii fiind călăuziți de o stea minunată. Iată: despre o stea este vorba. Cu mulți ani înainte, pentru că Moise a trăit cu 1400 de ani înaintea lui Hristos, era binevestită mântuirea în Hristos.

În Cartea lui Iov, cel mult pătimitor, găsim foarte limpede nădejdea în Mântuitorul Iisus Hristos: „*Dar eu știu că Răscumpărătorul meu este viu și că El în ziua cea de pe urmă va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă*”.⁴¹ Cât de frumos! El își puna nădejdea în Hristos, Cel ce va veni și Care va da viață veșnică celor morți. Învățătura despre învierea morților este prezentă și în Vechiul Testament.

Unul dintre proorocii cei mai limpezi, care binevestește venirea Domnului Iisus Hristos cu 740 de ani înainte, este proorocul Isaia. El ne spune clar că Domnul

³⁹ *Facere* 3, 15

⁴⁰ *Numeri* 24, 17

⁴¹ *Iov* 19, 25

Hristos se va naște din fecioară: „Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: iată Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanuel.”

⁴² Emanuel, adică: „Cu noi este Dumnezeu”.

Fiul Fecioarei, binevestit de proorocul Isaia va fi Fiul minunat al lui Dumnezeu: „Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiați în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi. Tu vei înmulți poporul și vei spori bucuria lui. El se va veseli înaintea Ta cum se bucură oamenii în timpul secerișului și se veselesc la împărțirea prăzilor. Căci jugul ce-l apasă, și toiagul ce-l lovește, și nuiaua ce-l asuprește, Tu le vei sfărma, ca în zilele lui Madian. Încălțăminte ce zgomotoasă de om războinic și haina cea stropită de sânge vor fi aruncate în foc și mistuite de flăcări! Căci Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire este peste umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie. Și mare va fi stăpânirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăți pe tronul și peste împărăția lui David, ca să o întărească și să o întemeieze prin judecată și prin dreptate, de acum și până în veac”.⁴³ Domnul Hristos, așadar, este Împăratul cel mare, fiul lui David, Domnul cerului și al pământului.

Tot proorocul Isaia, supranumit evanghelistul Vechiului Testament, în capitolul 53 al prorociei sale, descrie cu lux de amănunte patimile Domnului nostru Iisus Hristos. Este emoționant acest text din Vechiul Testament: „Disprețuit era și Cel din urmă dintre oameni; Om al durerilor și cunoscător al suferinței, Unul înaintea Căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă. Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor. Chinuit a fost, dar S-a supus și nu Și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor care o tund, așa nu Și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine-l va spune? Că s-a ridicat de pe pământ viața Lui. Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârșise nici o nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui. Dar a fost voia lui Dumnezeu să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă Și-a dat viața ca

⁴² Isaia 7, 14

⁴³ Isaia 9, 1-6

jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, Își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său va vedea rodul ostanelilor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa."⁴⁴

Proorocul Ieremia ni-L descrie pe Mântuitorul ca Păstorul cel Bun. Știm că atunci când va binevesti, Domnul Hristos în Evanghelia de la Ioan ne va spune limpede: „*Eu sunt Păstorul cel Bun.*” Ei, iată, cum Îl vede prorocul Ieremia: „*Voi pune peste acestea păstori, care le vor paște și ele nu se vor mai teme, nici nu se vor mai speria, nici nu se vor pierde, zice Domnul. Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pământ.*”⁴⁵ Este vorba de Păstorul cel Bun, Păstorul turmei celei cuvântătoare.

Prorocul Miheia ne sună locul unde se va naște Domnul nostru Iisus Hristos: „*Și tu Betleeme Efrata, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei.*”⁴⁶ Aici este cuprinsă taina credinței creștine: Hristos se va naște-n Betleem, și totuși zilele lui sunt dintru început, din zilele veșniciei. Adică, înainte de a se întrupa, Domnul Hristos este coetern cu Tatăl și stăpânește împreună cu El.

Mai dăm un citat din Vechiul Testament și acesta important. Îl găsim la prorocul Zaharia. Prorocul Zaharia prevedea intrarea triumfală în Ierusalim a Domnului nostru Iisus Hristos la Florii: „*Bucură-te foarte, fiica Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci iată Împăratul tău vine le tine drept și biruitor; smerit și călare pe asin, pe mânzul asinei.*”⁴⁷

V-am dat doar o parte din profețiile Vechiului Testament, care Îl binevestesc pe Domnul nostru Iisus Hristos. Sigur că pentru a pătrunde în înțelesul lor, în spiritul lor, avem nevoie de călăuză și ne călăuzesc Sfinții Părinți. Noi dorim ca o lume întreagă să perceapă acest adevăr, acest lucru pe care îl prevăd proorocii Vechiului Testament.

La cumpăna dintre milenii, în anul 2000, am avut bucuria de-a participa la festivitățile organizate la locurile sfinte. Mă opresc la un mic amănunt. Ghidul ce ne călăuzea era evreu, și i-am pus la un moment dat următoarea întrebare: Nu se întrevede organizarea unei biserici creștine, de limbă ebraică? O biserică alcătuită din evrei? Iată care a fost răspunsul: există evrei convertiți. Dar, cei care sunt practicanți, s-au integrat într-o comunitate creștină sau într-alta; comunități creștine care, acolo, sunt comunități grecești, comunități arabe. Însă, zicea el, deocamdată

⁴⁴ *Isaia 53, 3-11*

⁴⁵ *Ieremia 23, 4-5*

⁴⁶ *Miheia 5, 1*

⁴⁷ *Zaharia 9, 9*

din prudență există anumite case în care sunt cercuri de lecturare a Noului Testament. Acolo se adună evreii care cred că Hristos este Mesia și într-un viitor, zicea el, aceste comunități efectiv vor deveni comunități creștine evreiești.

Noi încercăm, cu slabele noastre cuvinte, să vă convingem că Hristos, a cărui existență istorică este menționată de scriitori celebri, Hristos binevestit în Vechiul Testament, este fiul lui Dumnezeu, coborât în lume pentru mântuirea noastră. Viața noastră fără de El nu are sens. Iar o viață nouă cu El, împreună cu El, condusă de Duhul Sfânt, este o viață frumoasă și fericită care nu se termină în vecii vecilor.

6. Noul Testament mărturisește că Iisus Hristos este Dumnezeu întrupat

Noul Testament, și în mod deosebit Evanghelia, nu numai că ne istorisește viața și opera mântuitoare a Domnului Hristos, ci ne și demonstrează că el este Dumnezeu întrupat, Dumnezeu înomenit, cu scopul de a-l îndumnezei pe om.

Din afirmațiile pe care Domnul Hristos le face în Noul Testament reiese clar că El avea conștiința mesianității și divinității Sale. Este emoționantă convorbirea pe care Domnul Hristos o are cu femeia samarineancă la fântâna lui Iacob. Domnul Hristos se întorcea din Iudeea în Galileea, și trecând prin Samaria, într-o zi toridă de vară, S-a așezat lângă fântâna lui Iacob. Fântâna lui Iacob din Sihar. Ucenicii s-au dus în Cetate să cumpere merinde și, între timp, o femeie din cetate a venit la fântână să scoată apă. Între această femeie samarineancă și Mântuitorul s-a înfiripat un dialog extraordinar de important. Domnul Iisus Hristos i-a cerut femeii apă și femeia a rămas mirată. Pentru că între iudei și samarineni era ruptură, o ruptură atât de mare încât iudeii nici nu acceptau să bea apă de la samarineni. Și, femeia rămâne stupefiată: Cum Tu, iudeu, ceri apă de la mine o femeie samarineancă? Și, Domnul Iisus Hristos îi răspunde: Dacă ai fi știut tu cine este Cel ce-ți cere să-i dai apă, El ți-ar fi dat ție apa cea vie și n-ai mai însetat în veci! Femeia uimită, îi zice: Dacă este așa Doamne dă-mi apa cea vie, ca să nu obolesc zi de zi să vin aici la fântână după apă! Și, știutorul inimilor, dorea s-o determine pe femeie să-și mărturisească, să-și spovedească greșelile sale, înainte de a primi apa cea vie. Și i-a zis așa: Da, dar mai întâi du-te și cheamă-l pe bărbatul tău. Femeia se vede dintr-o dată surprinsă în păcătoșenia sa.

Domnul Hristos îi pusese o întrebare, ajutătoare ca s-o facă să se spovedească bine. Și, femeia îi răspunde: Doamne, n-am bărbat. Domnul îi răspunde: Știu, cinci bărbați ai avut până acum, și cel cu care stai momentan nu este bărbatul tău!

Dintr-o dată femeia constată că n-are de-a face cu un om obișnuit și a exclamat: Doamne, Tu ești prooroc. Spune-mi unde trebuie să se închine oamenii?

Pentru că voi, iudeii, ziceți că oamenii trebuie să se închine la templu din Ierusalim. Iar strămoșii noștri se închinau pe acest munte.

Domnul Iisus Hristos i-a răspuns: *“Femeie, vine ceasul când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, că Duh este Tatăl și cel ce I se închină, I se închină în Duh și-n Adevăr!”*. Și, atunci, femeia a spus un lucru pe care-l nădăjduiau toți evreii: *”Știm că va veni Mesia, care se cheamă Hristos; când va veni Acela ne va vesti nouă toate. Iisus i-a zis: Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine!”*⁴⁸ Domnul Iisus Hristos îi descoperă femeii că El este Dumnezeu întrupat pentru mântuire oamenilor.

Nu era singură samarineanca dornică de viață spirituală din belșug, de apă vie, de mântuire, ci o lume întregă era însetată după Hristos. Vă mai dau un exemplu celebru din Sfânta Scriptură: bătrânul Nicodim, care făcea parte din sinedriu, era fariseu, era fruntaș al iudeilor. De teamă să nu fie prigonit de aceștia, vine la Domnul Iisus Hristos noaptea. Vine să-I pună întrebări legate de mântuirea sufletului său. Să-I dezvăluie frământările interioare pe care le avea. Să-I pună întrebări existențiale. Și Mântuitorul Iisus Hristos, la un moment dat, face următoarea afirmație în discuția cu Nicodim: *“Adevărat, adevărat îți zic fie de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu. Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, Duh este”*.⁴⁹

Nicodim rămâne încurcat. N-a înțeles ce presupune această naștere din nou, naștere din apă și din Duh. De unde vin forțele miraculoase care lucrează această naștere din nou? Și, Domnul Iisus Hristos îi descoperă lui Nicodim izvorul harului: izvorul harului care lucrează prin Sfintele Taine este jertfa Crucii.

„După cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul omului, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”.⁵⁰

Domnul Hristos făcea aici aluzie la o întâmplare din Vechiul Testament. În momentul în care poporul lui Israel, scăpat de sub robia egipteană, trecea prin pustiul Sinai înspre țara sa, la un moment dat era mușcat de șerpi veninoși. Oamenii mureau cu sutele. Și Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să facă un șarpe de aramă. Șarpele era pus cruciș peste o prăjină și orice evreu, mușcat de șarpe, se uita cu credință la el se tămăduia.

Domnul Iisus Hristos folosindu-se de această prefigurare a Crucii, din Vechiul Testament, îi descoperă lui Nicodim că izvorul harului înnoitor,

⁴⁸ Ioan 4, 23-26

⁴⁹ Ioan 3, 5-6

⁵⁰ Ioan 3, 14-16

îndumnezeitor și sfințitor, este jertfa Crucii. Din jertfa Crucii Domnului curg râurile de apă vie ce lucrează prin Sfintele Taine în Biserică.

Tot în acest sens va grăi Domnul Hristos la sărbătoarea corturilor în Ierusalim. După ce propovăduise mulțimilor, după ce avusese dispute cu cărturarii, cu fariseii, în cea mai mare zi a sărbătorii, a strigat zicând: *"Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pânțele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care aveau să-L primească cei ce cred în El, căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus nu fusese încă preaslăvit"*.⁵¹

După ce Domnul a pățimit, a murit pe Cruce, a înviat și S-a proslăvit, Duhul curge din belșug în Biserica întemeiată de El, prin intermediul celor șapte Sfinte Taine, și prin toate lucrările pe care Domnul Hristos le-a lăsat în Biserica Sa cea sfântă.

În Sfânta Scriptură Duhul este numit când râu de apă vie, când foc. Este și una și alta, și apă și foc. Ca să înțelegem mai bine puterea aceasta transformatoare, sfințitoare și curățitoare a Duhului ce lucrează în Biserică prin Taine vă voi da o asemănare pe care tradiția spirituală creștină ne-a lăsat-o nouă: închipuiți-vă o bucată de fier ruginită, aruncată, de nici o treabă, de nici o valoare. Fierarul o ia, o introduce în foc, îi cade rugina, se încinge, încât la un moment dat iradiază căldură și lumină. Nu-ți mai dai seama care-i fier și care-i foc. Cu siguranță că lumina și căldura nu izvorăsc din firea fierului, care până acum câteva minute era rece, negru, ruginit. Ci, izvorăște din firea focului care a pătruns fierul, a încins fierul, a reînnoit fierul, i-a dat o altă calitate.

Această lucrare minunată o face Domnul Iisus Hristos prin harul Duhului Sfânt cu toți cei ce intră în focul dumnezeirii Sale. Rugina păcatelor cade, sunt plini de căldură și de lumină. Însă această căldură și lumină nu izvorăște din ființa lor ci, ea vine de sus, vine de la Dumnezeu, vine de la Domnul Hristos. Este o lucrare a harului. Har care acționează prin Tainele Sfinte ale Bisericii.

În acest sens în ortodoxie este foarte cunoscut sfântul Grigorie Palama, El propovăduia oamenilor, doritori de viață spirituală, doritori de viață duhovnicească, că acest har a lui Dumnezeu se revarsă ca un foc purificator. Este o energie spirituală ce-l pătrunde pe om, ce-l transformă pe om, ce-l curățește pe om. Important e ca omul să intre în focul harului, ca omul să intre în contact cu Dumnezeu, ca omul să facă parte din Biserică, ca omul să apeleze la cele șapte izvoare prin care harul vine.

Aceste adevăruri străbat ca un fir roșu prin Noul Testament și mărturisesc că Iisus Hristos este Dumnezeu întrupat pentru mântuirea oamenilor. Vom încerca în

⁵¹ Ioan 7, 37-39

capitolele ce urmează să vă demonstrăm că Hristos prin harul Său ne curăță de orice păcat.

7. Hristos, prin harul Său, „ne curățește de orișice păcat”

În capitolul precedent spuneam că harul Duhului Sfânt este râu de apă vie și foc mistuitor. Harul Duhului Sfânt este foc și apă. Afirmăm aceste lucruri întemeindu-ne pe Sfânta Scriptură. Iată, de exemplu, psalmistul David, zice: *“În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine Dumnezeule. Însetat sufletul meu de Dumnezeul cel viu”*.⁵² Parcă o auzim pe femeia samarineancă cerându-I Domnului Iisus Hristos apa cea vie. De fapt orice om de sub soare, atunci când se coboară cu seriozitate înăuntrul său, simte nevoia de Dumnezeu. Are această sete metafizică pe care numai harul Duhului Sfânt i-o poate astâmpăra.

Într-un alt loc, în Evanghelia după Luca, Domnul Hristos le spunea ascultătorilor săi: *“Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins.”*⁵³ E lesne de înțeles că e vorba de harul Duhului Sfânt, care este foc purificator și în același timp apă vie care astâmpără setea spirituală.

Avva Pimen tâlcuind cuvântul psalmistului, pe care vi l-am citat, zice: *“Scris este: în ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa te dorește sufletul meu Dumnezeule. Fiindcă cerbii în pustie înghit multe jigăanii târâtoare, iar când îi arde otrava doresc să vină la ape, și după ce beau se răcoresc de otrava jigăniilor. Așa și călugării, în pustie șezând se ard de otrava dracilor celor vicleni și doresc sămbăta și duminica să vină la izvoarele apelor, adică la Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, ca să se curățească de amărăciunea celui viclean”*.⁵⁴ Este clar orice om, care se coboară serios înăuntrul său, își dă seama că setea lui nu poate fi astâmpărată decât la izvorul acesta de apă vie care vine de la Domnul Hristos cel jertfit pentru noi, și ni se oferă prin cele șapte Sfinte Taine în Biserică.

Ne întoarcem la bătrânul Nicodim. În capitolul anterior am zăbovit pe îndelete asupra discuției dintre Domnul Iisus Hristos și Nicodim.

Acum vă redau doar un verset din această convorbire: *“Adevărat, adevărat zic ție: de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu.”*⁵⁵

Cum bine observăm, aici este vorba de Sfintele Taine prin care primim harul Duhului Sfânt, iar izvorul tainelor este jertfa Crucii.

⁵² Psalmul 41, 1-2

⁵³ Luca 12, 49

⁵⁴ Avva Pimen 30, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p.170

⁵⁵ Ioan 3,5

În Evanghelia de la Ioan se stăruie asupra unui amănunt: *”Unul dintre ostași cu sulița coasta Lui a împuns și îndată a ieșit sânge și apă”*.⁵⁶ Este limpede: din coasta străpunsă a Domnului Hristos izvorăște apa Botezului și sângele Sfintei Cuminecături. Botezul ne naște din nou, iar Sfânta Cuminecătură ne nutrește și ne crește din punct de vedere spiritual. De aceea stăruim noi, cu timp și fără timp, asupra trebuinței ca tot creștinul să participe la Sfânta Liturghie duminica, pentru că Sfânta Cuminecătură colo o primește. La Sfânta Liturghie pâinea și vinul se prefac în trupul și sângele Domnului Iisus Hristos.

La Sfințirea apei pentru Botez, printre alte lucruri, preotul cere și acesta: *”Și-i dă ei harul izbăvirii, binecuvântarea Iordanului. Fă-o pe ea izvor de nesticăciune, har de sfințenie, dezlegare de păcate”*.⁵⁷ Domnul Hristos, prin pogorârea sa în apa Iordanului și prin botez, a făcut din apă o putere de mântuire pentru toți oamenii. Apa devine vehiculul harului mântuitor. De aceea apa aceasta a Botezului, care izvorăște din coasta Domnului, îl renaște din nou pe om pentru împărăția cerurilor și de aceea noi creștinii ortodocși ținem ca și copiii să fie botezați. Și lor vrem să deschidem ușa înspre împărăția cerurilor. Pentru că nimeni și nimic nu ne garantează că vor ajunge la vârstă matură.

În ce privește preasfântul sânge al Domnului Hristos, care ne curățește de orișice păcat, și pe care-l primim prin Sfânta Cuminecătură, trebuie să facem o afirmație subliniată cu apă: fără Sfânta Cuminecătură nu putem trăi și crește duhovnicește. Lucrul acesta îl spune clar Domnul Iisus Hristos: *“Adevărat, adevărat zic vouă, de nu veți mânca trupul Fiului Omului și de nu veți bea sângele Lui nu aveți viață în voi înșivă”*.⁵⁸

Dacă din punct de vedere biologic pentru a trăi avem nevoie de respirație și de nutriție, și pe plan spiritual, avem nevoie de respirație și de nutriție. Respirația sufletească este rugăciunea. Un om care nu se mai roagă, din punct de vedere spiritual este mort. Iar hrana spirituală este Sfânta Cuminecătură și cuvântul lui Dumnezeu din Scriptură.

Insistăm, este bine ca oamenii să se spovedească frecvent și să se împărtășească cu Sfintele Taine, atunci când sunt pregătiți. Să lectureze zilnic din Sfânta Scriptură, care este și ea hrană dătătoare de viață pentru suflet. Sfânta Euharistie, sau Sfânta Cuminecătură, este foc curățitor, și izvor dătător de viață, care ne astâmpără setea. Citez doar o frază din canonul pregătit pentru împărtășanie: *”Foc și lumină să-mi fie mie primirea preacuratelor și de viață*

⁵⁶ Ioan 19, 34

⁵⁷ Micul Molitfelnic, Cluj-Napoca, 2001, p. 39

⁵⁸ Ioan 6, 53

făcătoarele Tale Taine Mântuitorule, arzând neghina păcatelor...”⁵⁹ Așadar, Sfânta Cuminecătură este hrană. Este apă vie, dar în același timp este și foc purificator.

8. Viața nouă în Hristos este lucrarea harului Duhului Sfânt, dar în același timp și lucrarea noastră

Am afirmat data trecută că din coasta străpunsă a Mântuitorului izvorăște apa Botezului și sângele Sfintei Euharistii. Am văzut că din jertfa crucii se revarsă în lume torente de har și de putere care îl reasc pe om, care îl cresc pe om.

Sfântul Apostol Pavel ne spune că Domnul Iisus Hristos a intrat *“în Sfânta Sfintelor, nu cu sânge de țapi și de viței, ci cu însuși sângele Său, și a dobândit o veșnică răscumpărare”*.⁶⁰

Harul Duhului Sfânt face din păcătoși sfinți. Harul Duhului Sfânt ne naște și ne crește în Hristos. Lucrul acesta îl mărturisește Sfântul Pavel în Epistola către Efeseni, subliniind faptul că și din punct de vedere spiritual progresăm din treaptă în treaptă, conlucrând cu harul care este dat *“spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos, până vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos”*.⁶¹ Așadar prin Sfintele Taine ne reînnoim, creștem în Hristos, devenim una cu Hristos.

Dar oare Hristos face totul în noi fără conlucrarea noastră? La această întrebare răspundem categoric: Nu! Hristos nu ne sfințește fără voia noastră, fără conlucrarea noastră, lucrul acesta îl mărturisesc Sfintele Scripturi. De exemplu, tot sfântul apostol Pavel, ne-a lăsat o asemănare foarte potrivită referitoare la această conlucrare a noastră pentru sfințirea vieții: *“Țarina, când absoarbe ploaia ce se coboară adeseori asupra ei și rodește iarba folositoare celor pentru care a fost muncită, primește binecuvântare de la Dumnezeu; Dar dacă aduce spini și ciulini, se face netrebnică și blestemul îi stă aproape, iar la urmă focul o așteaptă.”*⁶²

Părinții Bisericii au tâlcuit în mod minunat acest citat care, la urma urmei, este ușor de înțeles de fiecare om. Țarina este sufletul omului. Lucrul acesta îl spune Domnul Iisus Hristos și în pilda cu semănătorul. Apa care se revarsă din cer este harul, apa cea vie de care îi vorbea Mântuitorul Iisus Hristos femeii din Sihar, sau apa cea vie de care le vorbea Mântuitorul Iisus Hristos mulțimilor din Ierusalim la sărbătoarea corturilor.

⁵⁹ Ceaslov, București, 1973, p. 627

⁶⁰ Evrei 9, 12

⁶¹ Efeseni 4, 12-13

⁶² Evrei 6, 7-8

Această apă vie se coboară din cer și udă țarina sufletului nostru. Țarina dacă nu e lucrată, dacă nu e arată, dacă nu e grăpată, dacă nu e prășită, cu siguranță că nu va da plante sănătoase și nu va aduce rod ci, dimpotrivă, se va umple de buruieni și va aduce spini și pălămidă.

Aceasta este o comparație foarte potrivită pentru conlucrarea noastră cu Harul Duhului Sfânt. Harul Duhului Sfânt, izvorâtor din coasta lui Hristos, se revarsă prin Sfintele Taine în Biserică. Iar omul care primește harul este dator să-și plugărească ogorul sufletului său, să conlucreze la mântuirea sa, să își aducă aportul său, să pună umărul la creșterea sa duhovnicească.

Nu numai sfântul Pavel, ci și sfântul Petru, ne spune același lucru, și anume că prin Domnul Iisus Hristos, Tatăl ne-a făcut prețioase făgăduințe, ca prin ele să ajungem părtași firii dumnezeiești.

Întrebarea ce se pune este cum răspundem noi, sau ce trebuie să facem noi? Ne învață el: *”Pentru aceasta, puneți și din partea voastră toată sârguința și adăugați la credința voastră: fapta bună; la fapta bună: cunoștința; la cunoștință: înfrânarea; la înfrânare: răbdarea; la răbdare: evlavia; la evlavie: iubirea frățască; iar la iubirea frățască: dragostea. Căci dacă aceste lucruri sunt în voi și tot sporesc, ele nu vă vor lăsa nici trândavi, nici fără roade în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos.”*⁶³

Așadar, ca să ajungem părtași dumnezeieștii firi, ca să ne unim cu Hristos, ca să avem o viață spirituală frumoasă, trebuie să depunem și din partea noastră un efort. Credința noastră să fie lucrătoare prin fapte. Se cere din partea noastră nevoință. Din vremea lui Ioan Botezătorul „Împărăția Cerurilor se ia prin stăruință și pun mâna pe ea cei ce se străduiesc” – spune Domnul Hristos.⁶⁴

Prin urmare, pe de-o parte este lucrarea lui Dumnezeu, harul gratuit ce se revarsă din jertfa Domnului Iisus Hristos; pe de altă parte, este efortul nostru care pleacă de jos să preîntâmpine harul care vine de sus.

Tainele nu ne sfințesc automat. Sfințenia ce o primim prin Taine este așa numita sfințenie sacramentală, este un dat, este o sămânță, este un sămbure semănat de Dumnezeu în sufletul nostru. Sfințenia morală însă, care ne oferă posibilitatea de a intra în Împărăția lui Dumnezeu, este o culme pe care o cucerim depunând efort și din partea noastră. Este un munte pe care trebuie să urcăm.

Este foarte limpede Sfântul Marcu Ascetul, atunci când vorbește de Taina Botezului și de faptul că trebuie să conlucrăm cu harul primit în Botez: *”Botezul este desăvârșit, dar nu-l desăvârșește pe cel ce nu împlinește poruncile.”*⁶⁵

⁶³ 2 Petru 1, 5-8

⁶⁴ Matei 11, 12

⁶⁵ Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 275

Unii dintre confracții noștri creștini, care s-au rupt de Sfânta Biserică, socotesc că mântuirea o primim automat atunci când mărturisim credința în Hristos și când ne rebotezăm. Este un lucru spus imprecis și incorect. Dumnezeu nu ne mântuiește cu sila. Cu harul Lui trebuie să conlucreze faptele noastre.

Cu harul lui Dumnezeu, pentru a ne mântui, trebuie să conlucrăm prin credința și prin faptele noastre. Sfântul Marcu Ascetul își continuă gândul său: *“Sfântul Botez este desăvârșit și prin el ni s-a dat harul, însă stă ascuns în chip nearătat așteptând ascultarea noastră și împlinirea poruncilor, pentru care am primit putere prin el.”*⁶⁶ Sfintele Taine ne dau puterea, iar noi trebuie să dăm lucrarea pentru care am primit puterea.

Copilul mic, sau necreștinul matur, intră în Biserică prin cele trei „Taine de Inițiere”, care i se administrează consecutiv: Botezul, Mirul și Euharistia.

Botezul este naștere din nou, unire cu Hristos, îmbrăcare în Hristos, moarte și înviere cu Hristos. *“Câți în Hristos v-ați botezat, spune Sfântul Pavel, în Hristos v-ați îmbrăcat”*.⁶⁷ Iar în alt loc: *“În El ați și fost tăiați împrejur, cu tăiere împrejur nefăcută de mână, prin dezbrăcarea de trupul cărnii, întru tăierea împrejur a lui Hristos. Îngropați fiind împreună cu El prin Botez, cu El ați și înviat prin credința în lucrarea lui Dumnezeu, Cel ce L-a înviat pe El din morți”*.⁶⁸

Sfântul Mir, pecetea darului Sfântului Duh, este cincizecimea personală a omului. În vremurile apostolice, imediat după Botez, Sfinții Apostoli le puneau mâinile pe cap neofiților și aceștia primeau harul Duhului Sfânt. Euharistia, pe care o primește neofitul imediat după ce a fost botezat și miruit, îl hrănește și-l crește spiritual.

Sfinții Părinți vorbind despre cele trei faze ale vieții spirituale, văd pusă în lucrare puterea primită prin Taine în fiecare dintre ele: harul Botezului în etapa curățitoare; harul Mirului în etapa iluminatoare; harul Sfintei Euharistii în faza unirii sau desăvârșirii.

I. CURĂȚIREA

Preliminarii

Viața spirituală are trei etape sau trei faze și anume: curățirea, iluminarea și desăvârșirea. Sub acest generic au și fost traduse în românește de către Părintele Stăniloae cele douăsprezece volume ale Filocaliei: calea cum se poate omul curăți, ilumina și desăvârși.

⁶⁶ *Ibidem* p. 281

⁶⁷ *Galateni* 3, 27

⁶⁸ *Coloseni* 2, 11-12

Practic, înșiruirea acestor trei faze, a acestor etape în viața duhovnicească, nu e mecanică. Nu putem spune, planificându-ne, că anul acesta parcurgem toată etapa curățitoare; am terminat cu ea și începem etapa iluminatoare; am terminat cu aceasta și începem etapa unirii sau a desăvârșirii. Nu! În mare, ele se succed. Dar între ele există și interferențe, pentru că pe măsură ce ne curățim de păcate, sufletul ni se luminează și ne unim cu Hristos. Locul din care îl izgonim pe satana nu-l putem lăsa gol. Neapărat trebuie să-I lăsăm loc lui Hristos să umple acest gol. Am smuls patimile, trebuie neapărat să plantăm virtuțile.

Nu există din punct de vedere duhovnicesc o stare de neutralitate. A sta pe loc din punct de vedere duhovnicesc înseamnă, de fapt, a regresa. A nu urca din punct de vedere spiritual înseamnă, nu a sta pe loc, ci a merge înapoi. Fericitul Augustin, ne spune că: „*Nu putem să ne oprim de-a nu aluneca înapoi, decât forțându-ne mereu de a sui. Îndată ce ne oprim, coborâm; și a nu înainta înseamnă a coborî; încât, dacă nu vrem să recădem, trebuie să ne silim mereu a înainta fără a face popas.*”⁶⁹

S-au căutat multe comparații sugestive referitor la acest adevăr. Iată una dintre ele: Să presupunem că intrăm în torențele unui râu repede de munte. Nu se poate sta pe loc. Dacă vrem să ne păstrăm echilibrul trebuie să suim împotriva curentului, pentru că altfel suntem dați jos. Astfel, și din punct de vedere spiritual nu există stare pe loc. A sta în nelucrare, înseamnă a regresa.

Am zis că înșiruirea fazelor nu e mecanică; urcăm, ne purificăm; mai recădem, iar ne urcăm; este un zbuțiu, un zbuțiu permanent, precum ne spun Sfinții Părinți. Îl întreabă de pildă ucenicul pe Avva Sisoe: *Avo, am căzut, ce să fac? Ridică-te! Am căzut din nou? Ridică-te! Iar am căzut! Ridică-te din nou! Până când părinte? Până când vei rămânea în picioare, până când vei birui.*”⁷⁰

În faza curățitoare realizăm lucrarea pentru care am primit puterea prin Botez. Cum mai și cădem, ne purificăm din nou prin pocăință, prin Spovedanie, taină care ne dă puteri noi. Cea mai obositoare dintre cele trei faze este această fază curățitoare, fază în care ne răstignim cu Hristos și înviem împreună cu El. Ne readucem aminte de cuvântul Sfântului Pavel: „*M-am răstignit împreună cu Hristos și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine.*”⁷¹ Nu e deloc ușoară răstignirea omului vechi. E grea și anevoioasă. Puterea ne-o dă harul lui Dumnezeu. Noi însă adăugăm lucrarea.

Pentru a ne spori râvna lucrării, Părinții ne-au lăsat diverse imagini. Iată o imagine a răstignirii omului vechi: Dacă privim icoana lui Hristos, Îl vedem țintuit pe Sfânta cruce cu patru cuie. Și omul păcatului, omul vechi, trebuie țintuit pe

⁶⁹ Cf. Afonz Rodriguez, *Calea Desăvârșirii Creștinești*, Oradea, 1933, p. 38

⁷⁰ Pentru Avva Sisoe, 38; *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 213

⁷¹ *Galateni*, 2, 20

crucea lui Hristos, duhovnicește vorbind, cu patru cuie. Un răstignit nu mai are libertate, el este imobilizat, este legat de cruce. Un creștin care dorește să răstignească, să omoare omul cel vechi, pentru a îi lua locul cel nou, înnoit prin harul lui Hristos, se răstignește. Nu mai este liber să facă orice, să umble de capul lui, ci stă ținut pe crucea Domnului. Stă lângă Domnul Hristos. Stă împreună cu Domnul Hristos.

Care sunt cele patru cuie cu care se răstignește creștinul pe cruce? Care sunt cele patru cuie ce îl ajută să rămână lângă Hristos și să omoare omul vechi din el? Cele patru cuie sunt: aducerea aminte de moarte, aducerea aminte de judecată, aducerea aminte de rai și aducerea aminte de iad. Patru realități peste care nu se poate trece, pe care trebuie să le avem mereu înfipite în minte ca niște piroane, pentru că ele ne vor ține lângă Domnul nostru Iisus Hristos.

Cine își aduce aminte de moarte își drămăluiește foarte bine gândurile, vorbele și faptele. Zice Înțeleptul Isus, fiul lui Sirah, că „*Dacă îți aduci aminte de moarte nu mai păcătuiești*”.⁷²

Nu numai că murim, dar suntem și judecați de Dumnezeu. Deci, aducerea aminte de judecată ne ajută să fim mai atenți cu viața noastră. Le-ar place oamenilor să se curme totul cu moartea; mai ales când viața lor a fost libertină, când nu și-au pus problema credinței. Din nefericire pentru cei necredincioși nu se termină totul cu moartea sau, din fericire, pentru cei credincioși. După moarte vine judecata. Urmează apoi eternitatea în care vei trăi veșnic, ori în rai, ori în iad. Atunci când dorești să te purifici, să te curățești de păcate, să te răstignești împreună cu Hristos, trebuie să ai în minte aceste patru cuie duhovnicești.

Faza curățitoare are la rândul ei mai multe trepte. Sfântul Maxim Mărturisitorul amintește de șapte trepte: „*Dragostea e născută din nepătimire; nepătimirea de nădejdea în Dumnezeu; nădejdea de răbdare și de îndelungă răbdare; iar pe acestea le naște înfrânarea cea atotcuprinzătoare. Înfrânarea la rândul ei, e născută din frica lui Dumnezeu. În sfârșit, frica e născută de credința în Domnul.*”⁷³

Sfântul Maxim a început, în această enumerare, cu sfârșitul căii. Luând însă cele șapte trepte ale fazei curățitoare în ordine crescătoare, le putem enumera așa: prima treaptă este credința; a doua treaptă este frica de Dumnezeu; a treia treaptă este pocăința; a patra treaptă este înfrânarea; a cincia treaptă este răbdarea; a șasea treaptă este nădejdea; și a șaptea treaptă este nepătimirea. De aceste șapte trepte ne vom ocupa pe îndelete în capitolele următoare. Trebuie să spunem, însă, că mai

⁷² Înțelepciunea lui Iisus Sirah 7, 38

⁷³ Capete despre dragoste, I, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p.37

există și alte formule. „Scara Raiului”, scrisă de Sfântul Ioan Scărarul, are treizeci de trepte.

1. Credința

Nu e posibil nici un demers religios, nici un demers spiritual, fără credință. Sfântul Pavel ne spune că: „*Credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute.*”⁷⁴ Sau, așa cum aflăm din cărțile noastre de învățătură creștină ortodoxă, credința este o convingere neclintită, formată în om prin harul divin, în puterea căreia ține ca adevărate toate cele descoperite de Dumnezeu Bisericii Sale. Dumnezeu a descoperit Bisericii Sale lucruri minunate și ele sunt scrise în Sfânta Scriptură sau sunt transmise nouă în Sfânta Tradiție, cele două căi prin care Dumnezeu ne transmite nouă lucruri extraordinare, descoperindu-ne adevărurile mântuitoare.

Așadar, credința este o convingere neclintită pe care o naște harul Duhului Sfânt în suflet. Întrebarea este: „Cum primim acest har?” Tot Sfântul Apostol Pavel ne spune: „*Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos.*”⁷⁵ Cuvântul de învățătură pe care îl auzim, poartă cu sine har, har care lucrează la inima noastră, în sufletul nostru; lucrează și naște credința.

În același timp, har primim prin Sfintele Taine. Credința se naște din acest har. Din harul pe care îl poartă cu sine cuvântul Scripturilor, pe care îl ascultăm în biserică, fiindu-ne binevestit de către trimișii lui Hristos, de către slujitorii bisericii, și din harul primit prin Taine.

Această încredințare pe care o primim în sufletul nostru prin propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu ne determină la acțiune, la schimbarea vieții. Pe necreștinii maturi îi determină să se boteze, să intre în biserică; pe creștinii care au fost botezați, cuvântul binevestit îi determină să pună în lucrare harul primit prin Botez. Așadar, revenind la definiția Sfântului Apostol Pavel, spunem că „Credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute”.

Un om serios, care a primit această credință, meditează la ceea ce ne binevestește Biserica, la ceea ce cuprinde Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, pentru că este vorba de adevăruri de viață și de moarte. Prin cuvântul care ne binevestește adevărurile dumnezeiești noi primim întâi un firicel de credință. Apoi ea crește, se întărește prin voința noastră. Dacă suntem oameni serioși, ne frământăm, cercetăm, studiem și până la urmă credința noastră crește. Prin cuvânt slujitorul lui Dumnezeu îi aduce ascultătorului argumente. Argumente, să zicem raționale, prin care îl

⁷⁴ *Evrei 11, 1*

⁷⁵ *Romani 10, 17*

determină în primă fază să accepte ideea că există Dumnezeu. Pentru ca apoi, după ce rațional ajunge la concluzia că Dumnezeu există, să-L poată întâlni, să-L poată simți. Domnul Hristos în „Predica de pe Munte” spune limpede: „*Fericiți cei cu inimă curată că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu.*”⁷⁶

Ne vom opri pe scurt la argumentele raționale care ne dovedesc că Dumnezeu există, începând cu argumentul istoric. Acest argument pleacă de la următoarea constatare: nu s-a pomenit vreodată în istoria omenirii să existe neam, popor, localitate, țară, în care oamenii să n-aibă credință în divinitate. Constatând că peste tot și-n toate vremurile a fost, și este, prezentă credința în divinitate tragem concluzia că Dumnezeu există.

Alt argument este așa-numitul argument teleologic. Toate fenomenele din univers se înlănțuie, se determină unele pe altele. Orice fenomen are o noimă și un scop. Concluzia pe care o tragem din această înșiruire a fenomenelor, cu o anume noimă, este că există Cineva care rânduiește toate lucrurile. Și acest cineva este Dumnezeu.

Argumentul cosmologic pleacă de la cosmos, cum îi spune și numele; cosmosul care este frumos, este armonios și în mod logic trebuie să aibă o cauză. Mergând din cauză în cauză ajungem la cauza supremă, ajungem la Dumnezeu. Sau, tot argumentul cosmologic, al mișcării. Orice lucru ce se mișcă a fost pus în mișcare de către cineva. Primul motor care apus toate lucrurile în mișcare, nu-l altcineva decât Dumnezeu.

Mai există argumentul moral. Omul din toate vremurile a avut conștiință morală. Glasul lui Dumnezeu grăiește în om. De unde această conștiință morală dacă nu de la Cel ce l-a creat? Și cel ce a așezat conștiința morală în noi este Dumnezeu.

Mircea Eliade zice că simțământul sacrului nu-l dobândim pe parcursul vieții, ci cu el ne naștem.⁷⁷ Dacă ne naștem cu el, el trebuie să vină de undeva: vine de la Dumnezeu. Argumentele raționale pe care le-am amintit sunt puțin scolastice. În Sfânta Scriptură însă găsim cuvinte extraordinare, care merg la inima omului, care argumentează, plecând de la principiul cauzalității, existența lui Dumnezeu. Iată, de exemplu în cartea lui Iov, citim lucrul următor: „*Dar ia întreabă dobitoacele și te vor învăța, și păsările cerului, și te vor lămuri; sau vorbește cu pământul, și-ți va da învățătură și peștii mării îți vor mărturisi cu de-amănuntul. Cine nu cunoaște din toate acestea că mâna Domnului a făcut aceste lucruri?*”⁷⁸

⁷⁶ Matei 5, 8

⁷⁷ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol. I, București, 1991, p. 9

⁷⁸ Iov 12, 7-9

Înțeleptul Solomon zice așa: „Deșerți sunt din fire toți oamenii care nu cunosc pe Dumnezeu și care n-au știut, plecând de la bunătățile văzute, să vadă pe Cel ce este, nici din cercetarea lucrurilor Sale să înțeleagă pe meșter.”⁷⁹

Dăm un argument al cauzalității și din Noul Testament. În Epistola către Romani, Sfântul Apostol Pavel spune următoarele: „Pentru că ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei; adică de către oameni. fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor. Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire, așa ca ei să fie fără cuvânt de apărare.”⁸⁰

Deci toate, toate lucrurile grăiesc despre Dumnezeu. Grăiesc pentru cei care au ochi sufletești să vadă, atunci când privesc frumusețea naturii. Sfântul Simion Noul Teolog spune, cu multă înțelepciune: „Dumnezeu nu e nicăieri, pentru cei ce privesc trupește, pentru că e nevăzut; dar pentru cei ce înțeleg duhovnicește El este pretutindeni.”⁸¹

Așadar, fără credință nu se poate face nici un progres spiritual. Zice Sfântul Pavel: „Fără credință e cu neputință să plăcem lui Dumnezeu, pentru că atunci când ne apropiem de El și-i cerem un lucru, trebuie să credem că există, că El ne aude, că ne poate împlini cererea noastră.”⁸² Numai că această credință nu trebuie să rămână teoretică. Credința serioasă îl pune pe om în lucrare. Sfântul Apostol Iacob ne lămurește foarte bine cum arată o credință adevărată: „Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele, și cineva dintre voi le-ar zice: „Mergeți în pace! Încălziți-vă și vă săturați”, dar nu le dați cele trebuincioase trupului, care ar fi folosul? Așa și credința, dacă n-are fapte e moartă în ea însăși.”⁸³

Tot în acest sens grăiește și Ava Pimen: „Întrebat-a fratele: Ce este credința? Zis-a bătrânul: credința este a petrece cu smerită cugetare și a face milostenie!”⁸⁴ Un lucru extraordinar! O definiție pragmatică. Credința nu rămâne teoretică, în planul minții și fără implicare în viața noastră de zi cu zi. “Credința este a petrece cu smerită cugetare și a face milostenie”, adică a ne implica. Credința trebuie să lucreze prin fapte, prin fapte de iubire. Credința-i lucrătoare prin iubire. Spune Domnul Hristos: „Pomul se cunoaște după roadă, iar omul se cunoaște după faptă!”⁸⁵

⁷⁹ Înțelepciunea lui Solomon 13, 1

⁸⁰ Romani 1, 19-20

⁸¹ Cele 225 de capete teologice și practice, 1, Filocalia 6, București, 1977, p. 17

⁸² Evrei 11, 6

⁸³ Iacob 2, 15-17

⁸⁴ Avva Pimen, 69, Pateric, Alba Iulia, 1990, p. 175

⁸⁵ Matei 7, 17

În perioada interbelică a trăit în România un mare misionar: Lacorov Moldoveanu. El a lăsat nenumărate pilde legate de viața creștină. Într-una dintre ele face legătură directă între credință și faptă bună. Noi știm că fapta bună izvorăște dintr-o credință adevărată. Dar este adevărată și reciprocă: fapta bună poate naște sau întări credința.

„*Un necredincios, grăi unui credincios:*

- *Cât de bună ar fi lucrarea mea dacă aș fi credincios!*

- *De unde știi aceasta? – întrebă credinciosul.*

- *Din purtarea bună pe care o văd la cei credincioși – zise necredinciosul.*

Atunci credinciosul îi răspunde:

- *Prietene începe și tu o purtare bună și-ai să vezi că-ți vine credința.*

Omul acela, care nu era un suflet pierdut, începu să-și dea osteneala a face fapte bune. Și, după o bucată de vreme, veni la cel credincios și-i zise:

- *Îți mulțumesc prietene de sfatul pe care mi l-ai dat, căci iată am ajuns și eu credincios.*

Credinciosul rosti:

- *Credința, dragul meu, este izvorul faptelor bune. Dar și faptele bune pot aduce credința.*”⁸⁶

Credința care rodește trebuie să fie o credință serioasă, să fie o credință tare. Și ucenicii Domnului Hristos se plângeau de credința lor slabă. La un moment dat îi spun Domnului Hristos: “*Sporește-ne credința. Iar Domnul le-a zis: „De-ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați zice acestui sicomor: dezrădăcinează-te și te sădește în mare. Și vă va asculta”.*”⁸⁷

Cei de dinaintea noastră aveau o credință serioasă și dreaptă; o credință bună, o credință ortodoxă, adică dreptmăritoare. În vremurile noastre, adesea observăm că mulți dintre cei ce se declară creștini au o credință formală, o credință foarte slabă. Nemaipomenind că unii ajung până acolo încât să fie liberi cugetători, să nu-și pună problema existenței lui Dumnezeu. Despre liber cugetători Ion Luca Caragiale spunea: „*Și dacă, liberi-cugetători, nu mai puteți crede în Dumnezeu, căci nu mai sunteți în stare să-L vedeți pe El care se arată pretutindeni afară decât în sufletul vostru, nu puteți crede nici măcar în ce vedeți la acești semeni ai voștri? Nu înțelegeți voi, care tot vă plângeți de slăbiciunea noastră față cu ei, ce întăriți ies după ce s-au rugat și au primit binecuvântarea? Și dacă nici atâta nu înțelegeți, nu vă aduceți aminte barem de o vreme nu tocmai îndepărtată, când părinții voștri, care dorm sub umbra crucii, cunoșteau izvorul unei întăriri binefăcătoare și știau să se adape din el?*”⁸⁸

⁸⁶ Cf. Ilarion Felea, *Religia Iubirii*, Arad, 1946, p. 152

⁸⁷ *Luca 17, 5-6*

⁸⁸ Ion Luca Caragiale, *Nimic fără Dumnezeu*, Anastasia, 1997, p. 68

Caragiale a fost un om credincios și suferea văzând indiferența, formalismul sau libera cugetare a multora dintre contemporanii săi. Ce să mai zicem noi de contemporanii noștri?

2. Frica de Dumnezeu

A doua treaptă pe calea despătimirii este frica de Dumnezeu. Înțeleptul Solomon, în Cartea Pildelor, spune că: *"Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii"*.⁸⁹

Sfântul Isaac Sirul vede o înlănțuire logică a virtuților: *"Cunoștința naturală ne convinge să credem în Dumnezeu, Cel ce a adus toate la existență. Și credința produce în noi frica și frica ne silește să ne pocăim și să lucrăm cele bune."*⁹⁰ Înlănțuirea e logică. Omul cu credință în Dumnezeu, dacă face o analiză sinceră a vieții sale, își dă seama că de multe ori și în multe ipostaze păcătuiește. Greșește împotriva lui Dumnezeu și împotriva semenului său. Și, atunci frica de Dumnezeu îl pune în situația de a face ceva. Crezând că Dumnezeu există, ai frică de Dumnezeu. Ai frică de Dumnezeu și dându-ți seama că viața ta nu e bună și încerci să o îndrepti.

Sfântul Petru Damaschinul zice și el: *"Din frică ne-am hotărât să păzim poruncile și pentru aceasta am voit să lucrăm virtuțile trupești, adică: liniștea, postul, privegherea cu măsură, psalmodia, rugăciunea, citirea și întrebarea celor ce au experiență despre tot gândul, cuvântul și lucrul, ca prin asemenea fapte să ni se curățească trupul de patimile atotrușinoase, adică lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de avuție, îndestulându-ne cu cele de față"*.⁹¹

Așadar, în mod logic, din credință căpătăm frică de Dumnezeu. Dacă vă mai amintiți de perioada comunistă, știți bine că în propaganda materialist-dialectică se spunea tocmai inversul și anume că omul primitiv înfricoșat de stihiiile naturii își închipuia în mintea sa divinitatea sau zeitățile. Ori, lucrurile stau așa cum v-am spus: nu frica naște credința, ci credința naște frica pentru că înainte de a-ți fi frică crezi că există ceva. Ceva de care să-ți fie frică. Deci din credința în Dumnezeu se naște frica de Dumnezeu.

Poporul român, atunci când vrea să îl caracterizeze pe un om de caracter spune că este „un om cu frică de Dumnezeu”. Un om cu frică de Dumnezeu față de semeni și față de împrejurările vieții este o binecuvântare. De fapt, poporul român a luat această sintagmă de om cu frică de Dumnezeu din Sfânta Evanghelie. Domnul Hristos, în una din pildele Sale, atunci când vorbea de credința stăruitoare a unei

⁸⁹ Pilde 1, 7

⁹⁰ Cuvinte despre sfintele nevoițe, Filocalia 10, București, 1981, p. 93

⁹¹ Filocalia 5, București, 1976, p. 194

femei văduve căruia nu-i făcea dreptate un judecător, despre acel judecător spunea așa: *”Într-o cetate era un judecător care de Dumnezeu nu se temea și de oameni nu se rușina”*.⁹² Cu alte cuvinte, un om fără frică de Dumnezeu este un om de nimic. A fost dintr-o dată caracterizat prin această sintagmă: „om fără frică de Dumnezeu”. Această frică de Dumnezeu ne ajută să ne pocăim de faptele cele rele și să o luăm pe drumul unei vieți bune.

Frica de Dumnezeu are, din punct de vedere calitativ, mai multe măsuri. În general, Sfinții Părinți vorbesc despre trei măsuri ale ei, și anume: frica robilor, frica simbriașilor și frica fiilor. Le luăm pe rând.

Frica de Dumnezeu poate fi la măsura robilor. În antichitate sclavii făceau voia stăpânului de frica biciului, de frica pedepsei. Așa și o parte dintre credincioși Îl ascultă pe Dumnezeu de frica pedepselor vremelnice, de frica necazurilor pe care Dumnezeu le-ar putea îngădui să vină asupra lor dacă nu-I ascultă poruncile. Sau fac voia lui Dumnezeu de frica Iadului. Acești creștini sunt la măsura robilor. Și nu e rău dacă am ajuns măcar la măsura robilor, făcând voia lui Dumnezeu de frica pedepsei.

A doua măsură e măsura simbriașilor. Simbriașii, salariații, fac voia șefilor lor gândindu-se la recompensele pe care le primesc, la salarii. Pe cât lucrează mai bine, primesc bani mai mulți. Așa sunt și creștinii care au frică de Dumnezeu, la măsura simbriașilor. Fac voia lui Dumnezeu neapărat de frica pedepsei, ci fac voia lui Dumnezeu gândindu-se că Dumnezeu îi va recompensa; aici pe pământ cu diverse binecuvântări vremelnice, iar dincolo de mormânt cu împărăția cerurilor.

A treia măsură a fricii de Dumnezeu este măsura fiilor. Această frică de Dumnezeu este desăvârșită. Cei ce ajung la măsura fiilor fac voia lui Dumnezeu nu de frica pedepselor, nici gândindu-se la câștigul pe care l-ar putea avea, ci pur și simplu din dragoste. Fiii adevărați, copiii adevărați, împlinesc voia părinților pentru că îi iubesc. În acest sens spunea și sfântul Ioan că *”dragostea desăvârșită izgonește frica”*.⁹³ Sfântul Antonie cel Mare, comentând acest verset, zice la un moment dat: *”Eu nu mă mai tem de Dumnezeu”*. Când auzi acest lucru te îngrozești! Dar, continuă: *”eu nu mă mai tem de Dumnezeu pentru că Îl iubesc atât de mult, încât nu-mi îngădui să-l supăr”*.⁹⁴

Virtuțile se înlănțuiesc: frica de Dumnezeu se naște din credință. Părinții și-au imaginat plastic această legătură dintre virtuți. Iată, de pildă, ce scriu cuviosii Ignatie și Calist Xantopol, legat de această înlănțuire a virtuților: *”Pocăința este corabia, frica de Dumnezeu este cârmaciul, iubirea este limanul dumnezeiesc. Frica ne așează deci în corabia pocăinței și ne trece peste marea vieții acoperită*

⁹² Luca 18, 2

⁹³ I Ioan 4, 18

⁹⁴ Pentru Avva Antonie 34, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 13

cu aburi sărați și ne duce spre limanul dumnezeiesc care este iubirea”.⁹⁵ Ce imagine poetică! Cât de frumos este exprimată această înlănțuire a virtuților: din credință se naște frica de Dumnezeu, iar frica de Dumnezeu ne așează în corabia pocăinței și ne trece peste marea învolburată a vieții acesteia.

Trebui să mai facem o subliniere: frica, pe de-o parte, este virtute; însă frica poate fi și o patimă. Nu frica de Dumnezeu, ci frica în fața necazurilor și ispitelor care vin asupra noastră și care ne-ar putea face să apostaziem, să ne lepădăm de Hristos. În acest sens vom găsi în Cartea Apocalipsei, unde sunt enumerate păcatele care îl vor duce pe om la pieire, la iad, pe primul loc frica: “*Iar partea necredincioșilor și a celor spurcați și ucigași și desfrânați... este iezerul care arde...*”.⁹⁶

Multe persoane, în perioada dominației comuniste, aveau frica de a-L mărturisi pe Dumnezeu, ca să nu-și compromită cariera. În acest sens frica poate avea și o conotație negativă.

3. Pocăința

Încheiam capitolul precedent cu o metaforă: „*Frica de Dumnezeu ne așează-n barca pocăinței și ne trece spre limanul dumnezeiesc al iubirii*”. Cu această metaforă am pășit de fapt pe a treia treaptă a despătimirii: *pocăința*. Ne dăm foarte bine seama, analizând viața noastră de zi cu zi, că suntem departe de ceea ce vrea Dumnezeu. Și atunci, având credință-n Dumnezeu, având frică de Dumnezeu, dorim să facem ceva, ca să ne punem în rândul viața noastră. Și acel ceva este pocăința, o lucrare minunată care ne reabilitează în legătura noastră cu Dumnezeu și cu semenii.

Sfântul Ioan Botezătorul, atunci când și-a început misiunea, a spus următoarele cuvinte: “*Pocăiți-vă căci s-a apropiat împărăția cerurilor!*”⁹⁷ Iar Mântuitorul Însuși, când începe activitatea mesianică spune exact același lucru: „*Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor*”.⁹⁸ Și dacă așa stau lucrurile, dacă pocăința este o lucrare minunată pe care o au la îndemână creștinii pentru a se reabilita, pentru a reintra în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii, întrebarea ce ne-o punem este aceasta: de fapt ce e pocăința? Cu ajutorul lui Dumnezeu încercăm să răspundem la această întrebare.

Cuvântul „pocăință” în română vine de la slavonescul **pocajanie**, care înseamnă „părere de rău”. Numai că trebuie subliniat un lucru: pocăința e mult mai

⁹⁵ Ignatie și Calist Xantopol, *Cele 100 de capete*, 81, Filocalia 8, București, 1979, p. 178

⁹⁶ *Apocalipsa* 21, 8

⁹⁷ *Matei* 3, 2

⁹⁸ *Matei* 4, 17

mult decât o simplă părere de rău. Grecii denumesc această lucrare **μετανοια**, care înseamnă schimbarea spiritului, schimbarea lăuntrică, schimbarea modului de a gândi. Latini îi spun **paenitentia** și, încercând oarecum să rezumăm toate acestea la un loc, îl vom cita pe Sântul Ioan Damaschinul, care dă o definiție potrivită pentru această lucrare duhovnicească: „*Pocăința este întoarcerea prin asceză și osteneală de la starea contra naturii, la starea cea naturală, și de la diavolul la Dumnezeu*”.⁹⁹ Orice om, oricât de păcătos și de căzut ar fi, are deschise în față ușile pocăinței, care îi dau posibilitatea de a se reînnoi lăuntric.

Plecând de la această definiție vom constata că, pe de-o parte, pocăința este o lucrare de moment, o Taină; iar, pe de altă parte, pocăința este o lucrare de durată, este o stare lăuntrică. Ne vom opri la primul înțeles al pocăinței, pocăința ca lucrare de moment, ca sfântă Taină.

Dacă deschidem Scriptura la prima Epistolă a Sfântului Ioan, aflăm lucrul următor: „*Dacă zicem că păcat nu avem ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este în noi. Dacă ne mărturisim păcatele noastre, Dumnezeu este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească de toată nedreptatea*”.¹⁰⁰ Un lucru extraordinar: Dumnezeu prin mărturisire ne iartă păcatele!

Cui să le mărturisim păcatele? În Evanghelia după Ioan, citim lucrul următor: „*Și zicând acestea, Domnul Hristos, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, ținute vor fi*”.¹⁰¹ Asupra cui a suflat Domnul Hristos? Asupra apostolilor. Iar apostolii, au transmis prin hirotonie această putere de a lega și dezlega episcopilor și preoților.

Așadar, Spovedania ne spală de toate păcatele făcute după Botez. Și, dacă ar fi să definim această lucrare de moment, această Sântă Taină, putem spune așa: „*Taina Pocăinței, sau Taina Spovedaniei, sau Taina Mărturisirii, este lucrarea prin care credinciosul, mărturisindu-se în fața preotului duhovnic și primind dezlegare de la acesta, primește prin puterea Duhului Sfânt iertarea păcatelor mărturisite*”.¹⁰² Este cuprinzătoare această definiție, și dacă ar fi să facem o analiză a ei putem puncta cinci momente sau cinci etape. Le enumerăm: primul moment este **părerea de rău**; al doilea moment este **hotărârea de îndreptare**; al treilea moment este **mărturisirea păcatelor în fața duhovnicului**; al patrulea moment este **canonul** și al cincilea este **dezlegarea**.

Ca să putem urmări momentele Tainei Spovedaniei, sau etapele Tainei, ne folosim de cea mai potrivită pildă, pilda cu fiul risipitor: „*Un om avea doi fii. Și a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui său: „Tată, dă-mi partea ce mi se cuvine din*

⁹⁹ *Dogmatica, II, 30*; București, 1993, p. 93

¹⁰⁰ *I Ioan 1, 8-9*

¹⁰¹ *Ioan 20, 22-23*

¹⁰² *Catehism Ortodox*, Alba Iulia, 2000, p. 38

avere”. Și el le-a împărțit averea. Și nu după multe zile, adunând toate, fiul cel mai tânăr s-a dus într-o țară îndepărtată și acolo și-a risipit averea trăind în desfrânări. Iar după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsă. Și ducându-se, s-a alipit el de unul din locuitorii acelei țări, și acesta l-a trimis la țarinile sale să pască porcii. Și dorea să-și sature pântecele din roșcovele pe care le mâncau porcii, însă nimeni nu-i dădea. Dar venindu-și în sine, a zis: „Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame! Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu îi voi spune: Tată, am greșit la cer și înaintea ta; nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi!” Și, sculându-se, a venit la tatăl său”.¹⁰³

Marea majoritate dintre noi știm ce a urmat: tatăl l-a primit cu brațele deschise, i-a dat haină nouă și inel în mână și tăind vițelul cel gras s-au bucurat cu toții pentru întoarcerea fiului risipitor.

Am zis că putem urmări aici cele cinci momente ale Tainei Mărturisirii. Primul moment este **părerea de rău**. În țara păcatului, înstrăinat fiind omul de Dumnezeu și ducând un trai care la început îl fascinează, dar apoi îl lasă pustiit sufletește și cu sănătatea trupească la pământ, începe să-i pară rău ca fiului risipitor. Își aduce aminte de Tatăl său. Își aduce aminte de Dumnezeu. Își aduce aminte de creștinii care petrec în comuniune cu Dumnezeu și au pacea sufletului.

Urmează cel de-al doilea moment: **hotărârea**. „Mă voi scula și mă voi duce la Tatăl meu și-i voi spune: „Am greșit tată, am greșit la cer și înaintea ta!” Creștinul care își dă seama că viața lui e rea și nu-i oferă satisfacție, se hotărăște să se spovedească, să se îndrepte, să se împace cu Dumnezeu.

Al treilea moment, care urmează logic, este **mărturisirea păcatelor**. Vine în fața Tatălui și-i spune ca fiul risipitor: „Tată, am greșit la cer și înaintea ta!” Vine în fața preotului, după ce și-a scormonit conștiința, după ce s-a recules, după ce și-a făcut un examen al faptelor sale. Vine și le mărturisește înaintea preotului. Iar preotul ca părinte și ca doctor, doctor sufletesc, îi dă medicamentul trebuincios, pentru a se putea smulge din această stare de păcătoșenie. Îi dă canonul de pocăință, care constă fie din post, fie din rugăciune, fie din fapte de milostenie. Canonul, care nu-i neapărat o pedeapsă, are și acest caracter de certare, dar nu-i neapărat o pedeapsă, ci-i mai mult o doctorie care îl ajută pe om să scape din starea de păcătoșenie. Și-i dă și dezlegarea, dezlegarea de păcate. Și omul se simte bine. Omul se simte împăcat cu Dumnezeu, se simte în largul lui.

Acesta este exemplul cel mai strălucit din Sfânta Scriptură. Iar în Sfânta Tradiție, în Cărțile Părinților, găsim nenumărate alte exemple. De exemplu, Sfântul Ioan Scărarul ne istorisește cazul unui tâlhar notoriu care, la un moment dat, și-a

¹⁰³ Luca 15, 11-20

revenit în sine și și-a dat seama că viața lui nu-i viață. A intrat într-o mănăstire, și i-a cerut starețului să-l călugărească. Ce condiție i-a pus starețul? Ca în mijlocul bisericii, cu voce tare, să-și mărturisească toate fărădelegile. Și, pe când își făcea mărturisirea, unul dintre părinții înduhovniciți, văzător cu duhul, îl vedea pe înger cum, având o coală mare în mână plină de păcatele tâlharului, pe măsură ce și le spovedea, le radia unul câte unul și coala a rămas albă.¹⁰⁴

Ne-am oprit la pocăință ca lucrare de moment. Ca Sfântă Taină, ca spovedanie, o repetăm, și e bine să o repetăm mereu, pentru a avea sufletul curat. O haină pe care o lași mai multă vreme nespălată este foarte greu de curățit; așa și sufletul trebuie mereu spălat.

Trecem acum la celălalt aspect al pocăinței: pocăința ca lucrare de durată, ca stare sufletească, acoperind toată viața noastră. Ea este mijlocul prin care credinciosul este scos din închisoarea egoistă în care îl aruncă păcatul și e readus la comuniune cu Dumnezeu și cu aproapele său. Este extraordinară această lucrare! Lucrare de durată, de toată viața, care îl face pe omul conștient de greșelile sale și doritor de împăcarea cu Dumnezeu și cu semenii; doritor mereu de progresul spiritual.

Avem și în acest sens nenumărate exemple. Mă opresc la unul foarte la îndemână: Sfântul Apostol Petru, care L-a mărturisit pe Hristos Dumnezeu cu toată puterea. Iată-l în fața lui Pilat lepădându-se. De asemenea, lepădându-se în fața unei slujnice: „Nu-L cunosc pe omul acesta, nu-L cunosc!” Cât de rău i-a părut apoi! S-a pocăit o viață întreagă. Ne spune Sfânta Tradiție că a plâns o viață întreagă. Când Sfântul Ioan Gură de Aur vorbea despre pocăință îl dădea exemplu pe Sfântul Petru: *”Dacă plânsul lui Petru a șters un păcat așa de mare, cum nu-ți vei șterge și tu păcatul, de vei plânge? Nu era mic păcatul lepădării sale de Stăpânul, ci mare și cumplit; totuși lacrimile au șters păcatul. Plânge-ți, dar, și tu păcatul tău! Nu de mântuială, nici de formă, ci plânge cu amar ca Petru! Scoate din adâncul sufletului tău izvoare de lacrimi, ca înduplecat fiind spre milă Stăpânul, să-ți ierte greșeala. Stăpânul este bun și iubitor de oameni. Însuși a spus-o: Nu vreau moartea păcătosului, ci să se întoarcă, să se pocăiască și să fie viu”*.¹⁰⁵ Este un exemplu extraordinar! Sfânta Scriptură, însă, și cărțile Părinților ne lasă multe alte asemenea exemple de pocăință sinceră, pocăință care pe marii păcătoși i-a făcut sfinți, care petrec împreună cu Domnul Hristos.

Legat de pocăință vreau să mai fac o subliniere, și anume aceea că monahismul, cinul călugăresc, prezent în toată istoria Bisericii Ortodoxe, este „stare de pocăință continuă”. După spusa Sfântului Siluan, călugărul plânge și se

¹⁰⁴ *Scara IV, 14; Filocalia IX, București, 1980, p. 83*

¹⁰⁵ *Omiliile despre pocăință, București, 1998, p. 59*

roagă pentru sine și pentru lumea întreagă. Se pocăiește pentru lumea întreagă. De acolo și straietele cernite ale călugărilor: ele simbolizează pocăința.

Nu numai călugării ci, noi toți creștinii, pentru a ne îmbunătăți viața trebuie să apelăm la această stare de căință, de părere de rău. Biserica a statornicit perioade în care această lucrare a pocăinței este mai intensă. O asemenea perioadă este postul mare, perioadă de pocăință. Postul îl predispune pe om la rugăciune, la pocăință, la părere de rău pentru păcate. Îl ajută să se pregătească pentru o bună spovedanie.

Postul ne pune în față o sumedenie de exemple strălucite de pocăință. Amintim doar că în duminica a cincea din post Sfânta Biserică o pomenește pe Sfânta Maria Egipteanca. Ce viață extraordinară a avut această femeie! Pentru lumea în care trăim noi, acest exemplu este foarte bine venit, pentru că în lumea noastră, păcatul care bântuie puternic, pe lângă altele, este păcatul trupului. Lumea este foarte aplecată spre sex. Ori, viața Mariei Egipteanca, exemplul ei strălucit de pocăință, ne arată cum o mare desfrânată, a devenit o mare sfântă.

Maria Egipteanca, de obârșie de la Alexandria Egiptului, șaptesprezece ani s-a prostituat. Dar, în momentul în care harul Duhului Sfânt i-a atins sufletul, s-a lepădat totalmente de viața sa păcătoasă și, intrând în pustia Iordanului, a petrecut acolo în post și rugăciune, în pocăință sinceră patruzeci și șapte de ani. Care a fost rezultatul? Acela că Dumnezeu a iertat-o. Ba, mai mult, și-a sfințit viața. Când a întâlnit-o, pentru a o cumineca, Părintele Zosima, va relata: *“Atunci, ea a început să se roage cu putere, ridicându-și ochii în sus și mâinile înălțându-și. Zosima privind către ea a văzut-o ridicată de un cot de la pământ. Și foarte s-a înfricoșat. S-a aruncat așadar în genunchi și plângând zicea doar atât: Doamne miluiește”*.¹⁰⁶

O mare păcătoasă a devenit o mare sfântă. Nouă tuturor Dumnezeu ne deschide ușile pocăinței. Să intrăm prin ele, pentru că ceea ce vom dobândi ca și final al pocăinței este o stare extraordinară, care nu se poate compara cu desfătărilor păcatului.

Ne-am oprit succint la Pocăință ca Taină și ca stare, la Pocăință ca lucrare de moment și de durată, dar n-am precizat care sunt păcatele și patimile de care trebuie să ne eliberăm, n-am făcut distincție între noțiunile de păcat și patimă. De aceea vom încerca să facem acest lucru.

Păcatul este încălcarea liberă și conștientă a voii lui Dumnezeu concretizată în porunci, concretizată în Sfânta Scriptură. Un păcat repetat devine patimă, devine o a doua natură. Omul se obișnuiește cu el și – așa cum precizam atunci când vorbeam de pocăință – un păcat repetat, o patimă, este foarte greu de lecuit. În patimi se manifestă o sete fără de margini care nu poate fi stâmpărată. De fapt,

¹⁰⁶ *Triod*, București, 1986, p. 649

această sete nu-i altceva de cât setea existențială după Dumnezeu, însă întoarsă pe dos. Citim în cartea prorocului Ieremia: *“Două rele a făcut poporul Meu, pe Mine, izvorul apei celei vii M-a părăsit și și-a săpat fântâni sparte care nu pot ține apă”*.¹⁰⁷

Așadar patimile încearcă să îl satisfacă pe om în setea lui nemărginită, după un ceva care crede el că-i va aduce mângâiere, îi va aduce mulțumire, îi va aduce satisfacție. Dar lucrurile nu se întâmplă așa. Pentru că patimile sunt fântâni sparte, care nu pot ține apă. Dorul omului după Dumnezeu, după absolut, în cazul patimilor este distorsionat, este întors pe dos. I se schimbă direcția și el nu poate fi satisfăcut.

Sfântul Ioan Scărarul spune despre o patimă, despre lăcomia pântecelui, că ea *“nu-l lasă pe om să se sature chiar dacă ar mânca tot Egiptul și ar bea Nilul întreg”*.¹⁰⁸ La toate patimile s-ar putea face această subliniere. Ele nu-l pot satisface pe om. Setea omului de Dumnezeu, de absolut, nu poate fi satisfăcută cu mizerii, cu lucruri finite.

Câte sunt patimile? Ele sunt foarte multe. Evagrie Ponticul vorbește de sute de patimi. Sfântul Ioan Casian, născut în Dobrogea noastră și preocupat de viața spirituală în mod deosebit, vorbește de opt patimi principale, sau de opt gânduri ale răutății: *“Ne-am hotărât, dacă la rugile voastre ne va da Dumnezeu putere, să pornim lupta împotriva celor opt mari păcate, și anume: primul, cel al lăcomiei, adică al îmbuibării de mâncare; al doilea, al curviei; al treilea, al iubirii de arginți, sub care se înțelege zgârcenia, sau, ca să-l numim mai propriu, al patimii de bani; al patrulea, al mâniei; al cincilea, al tristeții; al șaselea, al descurajării, adică al neliniștii sau al dezgustului inimii; al șaptelea, al slavei deșarte, sau al cenodoxiei; al optulea, al trufiei”*.¹⁰⁹

Sfântul Ioan Scărarul le unește pe ultimele două, adică unește trufia sau mândria cu slava deșartă, și atunci rămân șapte patimi importante sau șapte păcate capitale, cum sunt cunoscute în toate catehismele. Această precizare o face în „Scara Raiului”: *“Unora le place să dea slavei deșarte un loc deosebit de mândrie în înșiruirea cuvintelor. De aceea și spun că sunt opt gânduri conducătoare și susținătoare ale răutății. Grigorie Teologul și alții dintre învățători le-au socotit pe acestea șapte. Urmez mai bucurosi acestora. Căci cine mai are mândrie după ce a biruit slava deșartă? Ele au numai atâta deosebire între ele câtă are pruncul prin fire față de bărbat și grâul față de pâine”*.¹¹⁰ Au rămas așadar șapte patimi principale, șapte gânduri ale răutății, sau șapte păcate capitale. În toate catehismele,

¹⁰⁷ Ieremia 2, 13

¹⁰⁸ Scara XIV, 23; Filocalia 9, București, 1980, p. 217

¹⁰⁹ P.S.B. 57, București, 1990, p. 164

¹¹⁰ Scara XXI, 1; Filocalia 9, București, 1980, p.267

păcatele capitale sunt enumerate în felul următor: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia, pizma sau invidia, lenea (*acedia*) sau tristețea și mândria.

Întrebarea pe care ne-o punem, firesc, este: „Cum se nasc patimile?” Pentru că, de fapt, analizând modul în care ele se nasc putem căuta și mijloace de a le elimina. Părinții spun că patimile se nasc prin pervertirea funcțiilor vitale sădite de Dumnezeu în om. Dumnezeu a sădit în om două funcții vitale principale și anume: funcția nutritivă și cea procreativă.

Omul, pentru a dăinui, pentru a trăi, pentru a putea munci, trebuie să se hrănească, iar pentru perpetuarea speței, pentru dăinuirea neamului omenesc, trebuie să se înmulțească. Aceste două funcțiuni vitale au fost așezate de Dumnezeu în om și sunt binecuvântate. Din păcate aceste două funcții, binecuvântate de Dumnezeu, pervertite ajung patimi; patimi și sursă de alte patimi. Pentru că funcția nutritivă pervertită ajunge lăcomie a pântecelui. Funcția nutritivă, atunci când nu are ca scop întreținerea sănătății și a puterii de muncă ci, dimpotrivă, devine un scop în sine, se pervertește, ajungând lăcomie a pântecelui. Același lucru se întâmplă și cu funcția procreativă. Ea fiind binecuvântarea cerului spre a naște prunci, prin pervertire devine desfrânare. Scopul nu mai este procreația, ci plăcerea.

Patimile se înlănțuiesc între ele. Astfel că omul care este rob de pântece, devine îmbuibat. Și, este foarte simplu de verificat că în această stare în el se naște dorința de păcat trupesc. Lăcomia pântecelui atrage după ea desfrânarea. Un om cumpătat, un om echilibrat, își poate ține în frâu pornirile. Are măsură în toate. Iată deci că între lăcomia pântecelui și desfrânare este legătură. Dar este legătură și între acestea două și următoarea: iubirea de arginți. Pentru că, pentru a te îmbuiba și pentru a-ți petrece viața în plăceri trupești, e nevoie de bani. Deci lăcomia pântecelui și desfrânarea duc la iubirea de arginți, la iubirea de bani ca mijloc de a-ți procura desfătări.

După iubirea de arginți urmează mânia. Pentru că în această goană după înavuțire, după a aduna mai mult, se nasc conflicte de interese. Oamenii se izbesc unii de alții și atunci se mânie. Iar mânia naște pizma și invidia.

Iată deci cum sunt legate patimile unele de altele. Cunoscând această legătură ce există între patimi și modul cum se nasc ele, ne putem și elabora o strategie pentru a le înlătura, pentru a le smulge din sufletul nostru și pentru a le birui. Le vom lua, în continuare, pe rând.

a. Lăcomia pântecelui

Funcția nutritivă, atunci când este dusă la extrem sau atunci când este pervertită, îl poate face pe om să cadă în patima lăcomiei pântecelui. Adică, dacă hrana și băutura le-a lăsat Dumnezeu pentru ca omul să-și poată întreține viața,

întrucât ele sunt mijloace, pentru omul pătimăș, pentru cel care a fost cuprins de lăcomia pântecelui, hrana devine, nu un mijloc, ci un scop. De aceea, Sfântul Ioan Scărarul se exprimă atât de plastic referitor la omul cuprins de lăcomia pântecelui, afirmând că el nu se satură chiar dacă ar mânca tot grâul din Egipt și dacă ar bea toată apa din Nil.

Toată tradiția creștină ne învață că lăcomia pântecelui poate fi înlăturată cu ajutorul postului, prin cumpătare. În orice caz, nu există creștinism fără nevoiță, fără asceză, fără post. Iată ce zice Sfântul Apostol Pavel în acest sens: *“Nu știți voi că cei care aleargă în stadion, toți aleargă, dar numai unul ia premiul? Alergați așa ca să-l luați. Și oricine se luptă se înfrânează de la toate. Și aceia, ca să ia o cunună stricăcioasă. Eu, deci așa alerg, nu la întâmplare. Așa mă lupt, nu lovind în aer. Ci îmi chinuiesc trupul meu și-l supun robiei, ca nu cumva altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic”*.¹¹¹

Dacă Sfântul Apostol Pavel postea și se nevoia, cu atât mai mult avem noi nevoie de aceste mijloace de despățimire, de înfrânare a lăcomiei pântecelui. Și, revin, mijlocul pe care îl știe toată lumea de tămăduire a lăcomiei pântecelui este postul. Atunci când vorbim de post, însă, trebuie să avem o dreaptă judecată. Noi știm că sunt peste an, patru mari posturi; că tot anul postim miercurea și vinerea; că pe lângă postul obișnuit, care presupune consumarea de mâncăruri vegetale și abținerea de la cele de origine animală, mai este și ajunarea; mai sunt și alte moduri de nevoiță. Însă, toate acestea trebuie făcute cu dreaptă judecată. Pentru că postul este un mijloc și nu un scop. În acest sens, Sfântul Ioan Casian, atunci când este vorba de înfrânare de la mâncare și de băutură, ne învață că trebuie să fim cu dreaptă judecată, cu echilibru: *“Mulți sleiți de boală și mai ales de bătrânețe sunt în mare suferință, postind chiar până la pusul soarelui. Nici mâncarea slabă de legume înmuiate în apă, nu este potrivită pentru toți, și câți pot suporta zarzavaturile crude, ori le priește hrana redusă la pâine uscată? Unul nu se simte sătul nici cu o hrană de două livre, în timp ce altul este apăsător chiar de mâncarea de o singură livră, ba încă și de șase uncii. Totuși scopul este același pentru toți: nimeni să nu se încarce de mâncare până la săturare, chiar dacă i-ar sta în putință. Într-adevăr, nu numai calitatea, dar chiar cantitatea mâncării tocește ascuțimea minții, și îngreunând duhul odată cu trupul, atâță focul primejdios al patimilor.”*¹¹² Reiese foarte limpede de aici că postul este bun, este leac pentru înfrânarea pântecelui. Dar trebuie făcut cu dreaptă judecată. Pentru că nu toți oamenii au aceeași constituție fizică și psihică.

¹¹¹ 1 Corinteni 9, 24-27

¹¹² Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese*, P.S.B.57, București, 1990, p. 166

Este foarte important, atunci când vorbim de post ca mijloc de tămăduire a lăcomiei pântecelui, să spunem și acest lucru: Că nu-i bine, după ce am ținut Postul Mare, Postul Crăciunului, Postul Maicii Domnului, sau Postul Sfinților Apostoli și a venit sărbătoarea, să ne îmbuibăm cu de toate. Ceea ce am câștigat în timpul postului trebuie să rămână și după. Adică dreapta judecată, înfrânarea, echilibrul. De aceea menționăm cuvintele Sfântului Ioan Casian: *”Respectarea posturilor canonice este folositoare cu adevărat și trebuie păstrate cu orice preț; însă, dacă după ele nu va urma o masă cumpătată în mâncăruri, nu se va putea ajunge la treapta curăției duhului. Căci flămânzirea îndelungatelor postiri, urmată de sațiul trupului, duce mai de grabă la o oboseală de câțva timp, decât la curăția sfințeniei. Curăția duhului este strâns legată de flămânzirea trupului. Nu are curățenia unei sfințenii necurmăte cine nu se împacă cu gândul să păstreze neconținut o aceeași stăpânire de sine. Niște postiri oricât de aspre, urmate de o îmblânzire fără măsură, devin zadarnice, și alunecă îndată spre păcatul lăcomiei pântecelui. Mai bună este o hrană zilnică chibzuită cu moderație decât un post greu și lung la intervale de timp. Pe de altă parte, flămânzirea fără măsură cunoaște nu numai o slăbire a tăriei duhului, dar și puterea de rugăciune scade din cauza oboselii.”*¹¹³

Și după postire, atunci când mâncăm de dulce, să avem echilibrul, dreaptă judecată, cumpătarea. Pentru că, postind peste măsură, slăbim atât trupește cât și sufletește; și invers, dacă ne îmbuibăm cu mâncare și cu băutură nu ne putem ruga și slăbește tăria noastră duhovnicească. *„Iată care au fost fărădelegile Sodomei și ale fiicelor ei: mândria, îmbuibarea cu mâncare și trufia, iar mâinile săracului și ale celui nevoiaș nu le-au sprijinit.”* Sigur că sunt multe alte citate de genul acesta, din care reiese limpede că îmbuibarea pântecelui duce și la îndobitocirea spirituală a omului. De exemplu, Sfântul Grigore Palama, atunci când vorbește despre rugăciune este categoric. Să nu-și închipuie omul că se va îndulci cu rugăciunea de pe vârful buzelor măcar, dacă nu se nevoiește cu postul. Trebuie să existe un echilibru între trup și suflet, lucrul acesta îl dă înfrânarea pântecelui. Înfrânarea pântecelui prin post, prin nevoiță duce la înfrângerea lăcomiei de mâncare și de băutură.

Nu numai îmbuibarea cu mâncare, ci și îmbuibarea cu băutură duce la patima lăcomiei pântecelui. De multe ori este mai periculoasă decât îmbuibarea cu mâncare. *„Bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”* – ne spune Sfântul Apostol Pavel. În Sfânta Scriptură sunt nenumărate locuri în care este înfierat acest păcat al beției. Citim în Cartea Pildelor: *“Nu te uita la vin cum este el de roșu, cum scânteiază în cupă și cum lunecă pe gât, căci la urmă ca un șarpe mușcă și ca o*

¹¹³ *Ibidem*, p. 168

viperă împrăștiată venin.”¹¹⁴ Iar proorocul Isaia, ne spune: *”Vai de cei ce dis-de-dimineață aleargă după băuturi îmbătătoare; vai, de cei care până târziu seara se înfierbântă cu vin! Cei care doresc, la ospetele lor, chitară, harpă, tobă, flaut și vin. Ei nu iau în seamă faptele Domnului și nu văd lucrurile mâinilor Sale”*.¹¹⁵

Și în Noul Testament este înfierat păcatul al beției. Sfântul Apostol Pavel zice: *”Și nu vă îmbătați de vin, în care este pierzanie, ci vă umpleți de Duhul”*.¹¹⁶ Este arhicunoscut cuvântul împotriva beției al Sfântului Ioan Gură de Aur. El este foarte aspru când vorbește de bețivi, socotindu-i mai rău ca pe îndrăciți: *“Beția este o nebunie de bună voie, o trădare a gândurilor; beția este o nenorocire ridiculizată, o boală expusă batjocorii, o îndrăcire de bună voie mai grea decât nebunia”*.¹¹⁷

În cărțile noastre de evlavie populară găsim nenumărate povestiri din care reiese limpede că diavolul se folosește de mijloace ingenioase pentru a-l face pe om să fie cuprins de o patimă, sau de alta. Și, după ce patima îl stăpânește, diavolul l-a câștigat de client. Iată una dintre ele: *“Am văzut ieri un măcelar ducând un porc la abator. Și lucru ciudat, îl ducea dezlegat. Avea în buzunar câteva boabe de porumb, pe care le arunca din când în când porcului. Și porcul mergea după el ca un mieluşel blând. Văzându-l, m-am gândit în mine: iată, așa duce și diavolul pe oameni la pieirea sufletească! Nu cu puterea, ci cu înșelăciunea. Are și satana totdeauna la îndemână o traistă plină cu grăunțe, de poftă și plăceri lumești, pe care le scutură și le aruncă celor pe care vrea să-i prindă în cursele lui. Vai de cei ce pleacă după aceste grăunțe. Calea lor ajunge la abatorul dracului, la pieire trupească și sufletească”*.¹¹⁸ Se folosește diavolul de băutură, de mâncare și, în lumea noastră postmodernă, de droguri.

b. Desfrânarea

Îmbuibarea îl duce pe om la desfrânare. Desfrânarea este o patimă grea, unul dintre gândurile răutății, cum spune Sfântul Ioan Casian, un lucru urât lui Dumnezeu. În a VII-a poruncă Dumnezeu poruncește: *„Să nu fi desfrânat.”*¹¹⁹ Adică, să nu ai nici o legătură trupească cu femeie străină, în afara soției tale. Sau, dacă ești tânăr sănătos și cuminte, să trăiești în abstenență până la căsătorie.

Domnul Iisus Hristos, Adevărul absolut, pătrunde până la rădăcina răului. Nu-i suficient să-i pretinzi omului să nu fie desfrânat, ci trebuie, printr-o analiză

¹¹⁴ Pilde 23, 31-32

¹¹⁵ Isaia 5, 11-12

¹¹⁶ Efeseni 5, 18

¹¹⁷ Cuvântări la Praznice Împărătești, București, 1942, p. 197

¹¹⁸ Pr.Iosif Trifa, 600 istorioare religioase, Sibiu, 1930, p. 25

¹¹⁹ Ieșire 20, 14

serioasă, să-l ajuți să smulgă rădăcina păcatului. De aceea, în Predica de pe Munte Domnul Hristos zice așa, reluând cele zece porunci: *”Ați auzit că s-a zis celor de demult: să nu săvârșești adulter. Eu însă vă spun vouă: că oricine se uită la femeie, poftindu-o, a săvârșit adulter cu ea în inima lui”*.¹²⁰ Deci, pentru a evita desfrânarea, e bine să ne păzim ochii și urechile, precum și simțul pipăitului. Aceasta pentru că înainte de a săvârși păcatul desfrânării, în inima noastră apare pofta. Ochii noștri văd frumusețe străină și ne rănesc inima cu ea.

Mântuitorul Hristos militează pentru o viață sfântă și curată. Idealul este cel din împărăția cerurilor, unde oamenii nu se mai însoară și femeile nu se mai mărită. Dar nu numai că militează pentru o viață sfântă, pentru o viață curată ci El este și împotriva divorțului. Tot în Predica de pe Munte, Domnul Hristos se oprește asupra unei permisiuni din legea veche: *”S-a zis iarăși: cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărțire. Eu însă vă spun vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter”*.¹²¹ Așadar, doar în cazuri extreme, când soțul sau soția sunt neloiali și au ajuns la o legătură trupească cu o altă persoană, numai în acele cazuri extreme este îngăduit divorțul. Sfântul Apostol Pavel, pleacă atunci când este vorba de bărbat și de femeie, de soț și de soție, de la modelul eclesiologic. Socotește că legătura dintre soț și soție este asemănătoare cu legătura, indisolubilă, dintre Hristos și Biserica lui.

Domnul Hristos este Capul Bisericii și noi creștinii, fiecare în parte, suntem mădularele trupului mistic al lui Hristos. În momentul în care trupul nostru, care este mădular al lui Hristos, devine obiect de desfrânare, păcătuim împotriva trupului lui Hristos: *”Au nu știți că trupurile voastre sunt mădulare ale lui Hristos? Luând deci mădularele lui Hristos le voi face mădularele unei desfrânate? Nicidecum! Sau nu știți că cel se alipește de desfrânată este un singur trup cu ea? ... Fugiți de desfrânare! Orice păcat pe care îl săvârșește omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuiește în însuși trupul său. Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu, și că voi nu sunteți ai voștri?”*¹²²

Este mare ispita desfrânării. Dintotdeauna ea a fost socotită ca atare. Astăzi lucrează cu o putere nemaiîntâlnită. În Cartea Pildelor, înțeleptul Solomon încearcă să ne facă atenți la modul insidios în care se furișează ispita desfrânării în sufletul nostru: *”Odată stăteam la fereastra casei mele și priveam printre gratii, și am văzut printre cei lipsiți de minte, un tânăr fără pricepere. El trecea pe uliță pe lângă colțul casei ei și se îndrepta spre locuința ei. Era în amurgul serii, când se*

¹²⁰ Matei 5, 27-28

¹²¹ Matei 5, 31-32

¹²² I Corinteni 6, 15-19

*lasă umbra și întunericul nopții. Și iată o femeie îl întâmpină, având înfățișare de desfrânată și cu prefăcătorie în inimă; aprigă și de neținut în frâu, picioarele ei nu se mai odihneau în casă; când în casă, când afară, stând la pândă lângă orice colț. Ea îl apucă și-l sărută și cu o căutătură obraznică îi zise: Trebuie să aduc jertfe de pace; astăzi am împlinit făgăduințele mele; pentru aceasta am ieșit în întâmpinarea ta, ca să te caut și iată că te-am găsit. Cu scoarțe am gătit patul meu, cu așternuturi de in din Egipt, cu miresme am stropit patul meu, cu mir, aloe și chinamon. Vino, să ne îmbătăm de iubire până dimineață, să ne cufundăm în desfătări de dragoste, că bărbatul meu nu este acasă, plecat-a la drum departe, luat-a la dânsul o pungă cu bani și se va întoarce acasă la lună plină. Ea îl ademenii prin mulțimea cuvintelor ei și-l smulse prin graiurile ademenitoare ale buzelor sale; el începu să meargă dintr-odată după ea ca un bou la junghiere și ca un cerb care se zorește prin capcană. Până când o săgeată îi străpunge ficatul; după cum o pasăre grăbește spre laț și nu-și dă seama că acolo își sfârșește viața. Și acum fiule, ascultă-mă și ia aminte la cuvintele gurii mele! Inima ta să nu se plece spre căile ei și să nu te rătăcești pe potecile ei, căci ea a rănit pe mulți și pe foarte mulți i-a omorât. Casa ei sunt căile iadului, care duc la cămările morții”.*¹²³

Dacă atunci, în antichitate, lucrurile se petreceau așa, în vremurile noastre felul în care lucrează patima desfrânării este mult mai rafinat. Omul modern nu mai este atent asupra vieții sale. Puțin fiind preocupat de viața spirituală, cade în păcatul desfrânării fără să-și facă probleme de conștiință.

Ernest Bernea, personalitate de marcă a culturii noastre din perioada interbelică, are un eseu legat de drama omului civilizat: *”Omul <civilizat> este în genere înclinat să trăiască mai mult prezentul, prezentul care, fără un sens și o luptă a noastră nu reprezintă nimic și fuge să-l trăiască prin toate simțurile trupului, atât de rafinate de civilizația aceasta de care suntem atât de mândri. A mânca bine, a îndrăgi femei frumoase, a fura și exploata pe cei slabi, a dormi în lenea unui trup obosit de senzații tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel un adevărat Dumnezeu făcător de minuni, iată expresia unei vieți pentru care a trudit o lume întreagă de milenii”.*¹²⁴

Aceasta este tragedia omului modern. Pentru el trupul și banul devine zeitate la care se închină. Este tragic faptul că tineri, frumoși și sănătoși, cad în desfrânare irosindu-și puterile trupești și sufletești, pângărindu-și viața sfântă, pângărindu-și ființa pe care le-a dăruit-o Dumnezeu și care ar trebui păstrată curată până la căsătorie.

¹²³ *Pilde* 7, 6-27

¹²⁴ Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, Anastasia, 1995, p. 15

Întrebarea firească pe care ne-o punem este cum putem scăpa de această patimă a desfrânării? Pentru că, mai ales în vremurile noastre, ea s-a lătit ca o pecingine. Pentru a scăpa de ea, spiritualitatea noastră creștină ne pune la îndemână o serie de mijloace. Întâi de toate trebuie să ducem o viață duhovnicească normală. Viața duhovnicească normală presupune rugăciune, presupune post, presupune participarea la slujbele bisericii, presupune echilibru întru toate.

Este mare lucru să ne păzim gândurile, pentru că fărădelegea, păcatul, întâi se naște în gând, apoi se face cu fapta. Să ne păzim ochii, deoarece ispitele vin de dinafară, în mod special pe calea imaginației. Spune Sfântul Siluan Athonitul că imaginația este tunelul pe care dracul intră în suflet. Ori, imaginația este stimulată de televiziune, de revistele imorale, de priveliștile păcătoase din jurul nostru.

Apoi, pentru a scăpa de păcat, e nevoie să avem un duhovnic care să ne povățuiască, la care să ne spovedim regulat, cu care să ne sfătuim. Și atunci viața noastră poate depăși ispitele. Mai este necesară participarea la Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, pentru că, pe lângă efortul nostru susținut de a depăși această ispită, avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Și Dumnezeu ne ajută, vine în ființa noastră și ne întărește în lupta cu păcatul.

Și, apoi, aș mai adăuga un mijloc: lectura bine aleasă, lectură susținută din Sfânta Scriptură, din scrierile Sfinților Părinți, din scrierile oamenilor care au o viață duhovnicească aleasă.

c. Iubirea de arginți

Până acum ne-am oprit la lăcomia pântecelui și la desfrânare. De data aceasta vom aborda o altă patimă, și anume, iubirea de arginți. Între cele trei este o legătură puternică, pentru că, atunci când vrei să petreci în ospete îmbelșugate și să-ți permiți multe desfătări trupești, ai nevoie de bani.

Sfântul Maxim Mărturisitorul face o analiză foarte competentă a modului în care se înlănțuiesc aceste patimi: *"Iubitorul de plăcere iubește argintul, ca să-și procure dezmierdări printr-însul; iubitorul de slavă deșartă, ca să se slăvească printr-însul; iar necredinciosul, ca să-l ascundă și să-l păstreze, temându-se de foamete, de bătrânețe, de boală sau de ajungerea între străini. Acesta nădăjduiește mai mult în argint decât în Dumnezeu Făcătorul lucrurilor și Proniatorul tuturor, până și acelor mai de pe urmă și mai mici vietăți."*¹²⁵ Este o analiză pertinentă și care ne limpezește legătura dintre lăcomia pântecelui, desfrânare și iubirea de arginți.

Din nefericire, de unde la început banii sunt un mijloc, mai pe urmă ei pot deveni un scop. Această sete după avuție, după bani, pentru a-ți procura plăceri,

¹²⁵ Capete despre dragoste, III, 18; Filocalia 2, Sibiu, 1947, p. 79

până la urmă devine un scop în sine. Sfântul Apostol Pavel face o analiză temeinică a patimii iubirii de arginți: *”Evlavia este mare câștig, atunci când se îndestulează cu ce are. Pentru că noi n-am adus nimic în lume, tot așa cum nici nu putem scoate afară din ea ceva; ci, având hrană și îmbrăcăminte, cu acestea vom fi îndestulați. Cei ce vor să se îmbogățească, dimpotrivă, cad în ispită și-n cursă și-n multe poște nebunești și vătămătoare, ca unele care cufundă pe oameni în ruină și-n pierzare. Căci iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor și cei ce au poftit-o cu înfocare au rătăcit de la credință și s-au străpuns cu multe dureri.”*¹²⁶

Este adevărat că nu banii și averile sunt un rău în sine, ci atașamentul pervertit al omului față de aceste bunuri. O atitudine patologică față de bani îl desparte pe om de Dumnezeu și de semenii săi. Omul rămâne cu banii și cu bunurile sale. În Predica de pe Munte, Domnul Iisus Hristos, dascălul desăvârșit, zice așa: *”Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. Ci adunați-vă comori în cer, unde nici molia nici rugina nu le strică, nici furii nu le sapă și nu le fură, căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta!”*¹²⁷ Acesta este verdictul: unde este comoara ta, acolo este și inima ta!

Banul dezumanizează. Literatura clasică, înfierează această patimă, iar cea moralizatoare, îi subliniază tragismul. Îl vom menționa doar pe Ioan Slavici, cu cele două nuvele de referință: *”Moara cu noroc”* și *”Comoara”*. Protagonistul din „Moara cu noroc” este distrus de patima iubirii de arginți. Știm că la începutul acestei cărți este așezat un moto, foarte grăitor: *”Liniștea colibeii tale te face fericit”*. Nu bogăția multă, ci liniștea. În *”Comoara”*, din fericire, personajul principal, Duțu, scapă din ghearele acestei patimi, însă numai după ce Dumnezeu l-a eliberat mai întâi de bogăție, de comoară.

Bogăția îl dezumanizează pe om. Omul se crede stăpân absolut al bunurilor, pe când, de fapt, el este un simplu administrator. În acest sens, Sfântul Vasile cel Mare, zice: *”Bogații consideră averile, care sunt comune tuturor oamenilor, ca ale lor, pentru că ei au pus mâna mai întâi pe ele. Dacă fiecare om și-ar opri pentru sine numai atât cât îi trebuie pentru satisfacerea nevoilor sale și dacă ar da ce-i prisosește celui nevoiaș, atunci nimeni n-ar fi bogat și nimeni n-ar fi sărac. Oare nu ești lacom, nu ești hoț când îți însușești cele date în administrarea ta? Cel ce dezbracă pe cel îmbrăcat se numește borfaș. Merită oare alt nume cel care nu îmbracă pe cel gol, odată ce poate aceasta? Pâinea pe care tu o ții este a celui flămând; haina pe care tu o păstrezi în lăzile tale, este a celui dezbrăcat; încălțăminte care se strică în casele tale, este a celui desculț; argintul pe care îl*

¹²⁶ I Timotei 6, 6-10

¹²⁷ Matei 6, 19-20

ții îngropat este a celui nevoiaș. Deci, pe atâția oameni nedreptățești, câtorva ai putea să le dai din avuțiile tale și nu le dai."¹²⁸

Acest lucru, pe care îl spunea Sfântul Vasile cel Mare la începuturile creștinismului, este valabil și astăzi, mai ales în lumea „capitalului sălbatic”. Nu se dau oamenii înapoi de la nimic pentru a face bani. Vedem un procent mic al omenirii, din lumea civilizată, petrecând în huzur. Și, pe de-altă parte, în lumea a trei a se moare de foame. Ba chiar în România, aflată în tranziție, marea majoritate a oamenilor o duc greu. Câteva persoane, care s-au căpătuit, huzuresc. Cei mulți duc lipsă. Banul dezumanizează. În rare cazuri oamenii bogați, pe măsura bogăției, sunt mărinimoși și credincioși. De obicei opere de caritate fac cei mulți și modești. Această patimă a iubirii de arginți este o pacoste. Însă, pe măsură ce mesajul Domnului Hristos pătrunde în sufletul unui om, el reușește să depășească această patimă, să se socotească, așa cum și este, doar un simplu administrator a bunurilor pe care Dumnezeu i le-a încredințat. Și încearcă să le administreze bine.

Bogăția sufletească e mult mai importantă decât cea materială. În acest sens Părintele Trifa, printre multe istorioare, ne-a lăsat una cu cel mai bogat om din sat: *”Boierul unui sat trecea călare pe lângă spărgătorul de piatră din marginea drumului.*

- *Bună-ziua, cucoane boierule!*
- *Bună-ziua, nene moșule!*
- *Slavă Domnului, de sărăcie am scăpat. E adevărat că sunt sărac, de avere, dar am aflat o bogăție care întrece toate averile și bogățiile din lumea aceasta.*
- *Glumești moș Ioane!*
- *Nu, cucoane boierul. Bogăția pe care o am eu nu o dau pe toate averile dumnitale!*
- *Și câți ani ai moș Ioane?*
- *75, din care peste 30 i-am petrecut spărgând piatră la marginea drumului.*
- *Ei, și asta se cheamă viață? O viață întreagă să spargi piatră la marginea drumului?*
- *Desigur boierule, asta nu-i viață, și-I mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să aflu viața adevărată.*

Boierul, care era om necredincios, plecă zâmbind și zicându-și în sine: a slăbit de minte, bietul moș Ion. Dar, peste noapte, boierul avu un vis fioros. Se făcea că murise cel mai bogat om din sat. Dimineața, se trezi tremurând sub fiorul acestui vis. Pentru că el era cel mai bogat om din sat. Într-aceasta, intră logofătul lui. Îi aduce vești și așteaptă porunci.

¹²⁸ *Omilia VI, 7; P.S.B.17, București, 1986, p. 407*

- *Cucoane, o noutate, azi-noapte a murit bătrânul spărgător de piatră. L-am văzut și eu. Parcă doarme. A murit cu Biblia în mână. Boierul se cutremură din nou. Acum înțelese totul. Bătrânul de ieri și visul de azi-noapte îi spuneau un mare adevăr.*
- *Să știi logofete, că azi noapte a murit cel mai bogat om din satul nostru. Logofătul căscă ochii mari și nu înțelese nimic.*
- *Da, da, să știi că acesta a fost cel mai bogat om din sat. Pentru că avea o bogăție care va merge dimpreună cu el dincolo. Și din acel ceas boierul deveni un credincios. Și începu a se îmbogăți în Domnul”.*¹²⁹

d) Mânia

Oamenii robiți de patimi au nevoie de bani. Nu numai un anume pățimaș, un anume păcătos, are nevoie de bani, pentru a duce o viață de huzur, ci sunt mulți asemenea indivizi. Și, cum fiecare dorește cât de mult și cât de îmbelșugat huzur, intră în coliziune cu alții. Din această ciocnire de interese se naște o altă patimă, se naște *mânia*. La mânie ne oprim acum.

Este o patimă urâtă mânia. Greu reușește omul să scape de ea. Dacă pentru moment suntem cuprinși de mânie, nu trebuie să rămânem în această stare. În acest sens Sfântul Apostol Pavel ne spune: „*Mâniati-vă și nu greșiți; soarele să nu apună peste mânia voastră*”.¹³⁰

Omul are pornirea lăuntrică, atunci când este lezat, să se răzbune. Se mânie pe celălalt și încearcă să se răzbune, să pună lucrurile la punct. Nu-L lasă pe Dumnezeu să le pună la punct, dorește el să le pună la punct. Din punct de vedere spiritual această atitudine nu e bună. Sfântul Apostol Pavel ne spune care-i atitudinea cea bună atunci când suntem cuprinși de mânie și am dori să ne răzbunăm pe celălalt: „*Nu vă răzbunați, singuri iubiților, ci lăsați loc mâniei lui Dumnezeu, căci scris este: „A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti” – zice Domnul. Deci, dacă vrăjmașul tău este flămând, dă-i de mâncare; dacă îi este sete, dă-i să bea, căci, făcând aceasta, vei grămădi cărbuni de foc pe capul lui*”.¹³¹

Nu numai Sfânta Scriptură consideră mânia un păcat greu, o patimă ce trebuie înlăturată, ci toată Tradiția noastră creștină. Pentru că mânia, sau setea de răzbunare, nu-i face rău numai celui alt, ci în primul rând ne face rău nouă, celor ce ne mâniem, celor ce dorim să ne răzbunăm. Mânia roade înăuntrul nostru și ne creează o stare de disconfort. Sfântul Ioan Casian, zice: „*Mocnind mânia tăinuit în inima noastră și orbind cu tulburări întunecate ochii inimii, nu putem dobândi*

¹²⁹ 600 istorioare religioase, Sibiu, 1930, p. 234

¹³⁰ Efeseni 4, 26

¹³¹ Romani 12, 19-20

puterea de a deosebi cele ce sunt de folos și cele ce nu sunt de folos, nici pătrunderea cunoștinței duhovnicești”.¹³²

Deci, atunci când mocnește mânia în inima noastră, nu avem puterea de-a deosebi lucrurile folositoare de cele nefolositoare. Omul cuprins în iureșul mâniei nu mai judecă bine; se poate dezlănțui și poate face fapte necugetate. Din această mânie se poate naște ceartă, bătaie și până la urmă chiar omor. De aceea Sfântul Ioan Gură de Aur, observându-i foarte atent pe mânioși, va trage o concluzie: „Între mânie și nebunie nu este nici o deosebire”.¹³³

În Pateric, Maica Singlitichia, zice: „*Bine este a nu te mânia. Iar dacă se va întâmpla, nici o parte din zi să nu ți se lase spre patimă zicând: să nu apună soarele; dar tu să aștepți până ce toată vremea ta apune! De ce urăști pe omul care te-a mâhnit? Nu este el cel ce ți-a făcut strâmbătate, ci diavolul. Urăște boala, iar nu pe cel ce bolește*”.¹³⁴

Și atunci care e remediul? Ne spune Evagrie Ponticul: „*Nu va putea să alunge de la sine amintirile pătimase omul care nu avut grijă de poftă și de mânie, pofta stingând-o cu postiri, cu privegheri și cu culcatul pe jos; iar mânia îmblânzindu-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău și cu milostenia*”.¹³⁵ Deci, mânia o îmblânzim cu îndelunga răbdare și cu milostenia. Acesta este remediul: îndelunga răbdare și milostenia.

În final vă redau o afirmație a Sfântului Ioan Gură de Aur legată de setea noastră de a ne răzbuna: „*Tocmai pentru că v-a supărat, iertați-l. Ați suferit multe nedreptățiri, ați fost despoiați, ați fost vorbiți de rău, ați fost păgubiți în cele mai grele prilejuri și vreți să vedeți pe dușmanul vostru pedepsit? Iată, ceea ce vă va sluji în schimb: să-l iertați. Dacă singuri vă faceți dreptate și vă săvârșiți înșivă răzbunarea prin vorbe sau prin fapte, sau prin blesteme împotriva celui alt, Dumnezeu nu va mai sta să vă răzbune, pentru că înșivă voi ați făcut aceasta. Și nu numai că deloc n-are să vă răzbune, dar are să vă pedepsească fiindcă L-ați supărat. În obștea omenească, dacă lovim slujitorul altuia, stăpânul lui se supără și ia drept o jignire adusă lui fapta noastră. Că suntem jigniți, fie de slujitori, fie de oamenii liberi, datori suntem a aștepta judecata stăpânilor lor sau a judecătorilor. Așadar, dacă înaintea oamenilor e cu totul nechibzuit ca cineva să-și facă dreptate singur, cu atât mai mult când Dumnezeu e judecător. El va face treaba mult mai bine decât noi*”.¹³⁶

¹³² *Despre cele opt gânduri ale răutății*, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 109

¹³³ *Omilii la Evanghelia după Ioan* 48, 3

¹³⁴ *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 227

¹³⁵ *Capete despre deosebirea patimilor*, 3, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 49

¹³⁶ Al. Lascarov-Moldoveanu, *Tălmăciri alese din Sfântul Ioan Gură de Aur*, Tipografia

e. Invidia sau pizma

În cursa pentru bunuri și plăceri oamenii ajung și la o altă patimă: *invidia*. Este o părere de rău pentru binele aproapelui și o părere de bine pentru necazurile lui. Invidia este o stare de suflet josnică. Ea-l chinuie mai rău pe cel ce-o are, decât pe cel invidiat. Nimeni nu câștigă nimic din invidie. Nici invidiosul și nici cel invidiat. Dimpotrivă, pierd cu toții.

Invidiosul socotește binele altora ca un rău pentru sine. Sfinții Părinți au încercat să analizeze pricinile care nasc invidia; ei socoteau că oamenii mândri și oamenii mici la suflet, au toată deschiderea spre acest păcat al invidiei. Invidia păcătuiește împotriva iubirii. În Sfânta Scriptură sunt nenumărate locuri în care Domnul Hristos înfierează păcatul invidiei. Iată, în Evanghelia după Matei, ne este redată pilda cu lucrătorii tocmiți la vie. Un gospodar avea o vie. Dis-de-dimineată s-a dus în piață, a găsit oameni fără lucru și i-a tocmisit cu un dinar pe zi în via sa. A mers din nou în piață la ceasul al treilea și a găsit alți oameni fără lucru, și i-a trimis și pe ei în via sa. A mers la ceasul al șaselea și la ceasul al nouălea. Când a sosit seara, au venit toți muncitorii la el ca să-și primească răsplata. A început să-i plătească întâi pe cei din ceasul al nouălea și le-a dat câte un dinar. Cei ce-au venit de dimineată nădăjduiau, în sufletul lor, că vor primi mai mult. Dar stăpânul lor le-a dat tot câte un dinar. Și, ne spune Evanghelia, după ce au luat câte un dinar căteau împotriva stăpânului casei, zicând: *”Aceștia de pe urmă au făcut un ceas și i-ai pus deopotrivă cu noi, care am dus greutatea zilei și arșița. Iar el, răspunzând, i-a zis unuia dintre ei: Prietene, nu-ți fac nedreptate. Oare nu te-ai învoit cu mine cu un dinar? Ia ce este al tău și pleacă. Voiesc să dau acestuia de pe urmă ca și ție. Oare nu mi se cuvine mie să fac ce voiesc cu ale mele, sau ochiul tău este rău pentru că eu sunt bun?”*¹³⁷

Mântuitorul este împotriva invidiei. Invidia se naște din doi părinți: din mândrie și din iubirea de sine. Ea are ca dascăl iscusit pe diavolul. Așa ne spun Sfinții Părinți. Din această patimă a invidiei se nasc alte cinci păcate. Le trecem în revistă. Primul păcat care se naște din invidie este ura. Dacă ești invidios pe celălalt, pentru că este mai cuminte, mai deștept, mai realizat, mai bine situat decât tine, îl și urăști. În al doilea rând îl clevețești. Îi găsești păcate reale sau imaginare, neajunsuri reale sau imaginare, și îl clevețești către cine îți iese în cale. Al treilea păcat care se naște din invidie este osândirea. Nu numai că-l clevețești pe semenul tău, dar îl și judeci și îl osândești. Al patrulea păcat care se naște din invidie este bucuria pentru răul altuia. Când îi merge rău semenului tău, drăcește, te bucuri. Și încă un păcat se naște din invidie, al cincilea: necazul pentru binele aproapelui. Când îi merge celuilalt bine, în sufletul tău fierbi de necaz pentru binele aproapelui.

¹³⁷ Matei 20, 12-14

Este mare această patimă a invidiei. Este mare patimă și, repet, părinții săi sunt mândria și iubirea de sine, iar dascăl este diavolul.

Ne întrebăm: cum poate fi tămăduită invidia, când ea, din păcate, apare în sufletul nostru? Ne învață Sfinții Părinți: invidia se tămăduiește prin trezirea în suflet a dragostei pentru aproapele. Dacă te gândești că, în Domnul Hristos, toți suntem un singur trup, toți suntem frați, atunci în sufletul tău ar trebui să se nască dragostea pentru frați, bucuria pentru binele lor, pentru realizările lor.

Așa este concepută viața creștină în Scripturi. Iată, Sfântul Apostol Pavel, scriindu-le creștinilor din Roma, zice: *”Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plângeți cu cei ce plâng. Cugetați același lucru unii pentru alții; nu cugetați la cele înalte, ci lăsați-vă duși spre cele smerite”*.¹³⁸

Când îl invidiezi pe semenul tău pentru viața lui duhovnicească, faci păcat și împotriva Sfântului Duh.

Toți părinții s-au oprit asupra acestei patimi. Iată, Sfântul Ioan Gură de Aur, spune despre invidios că *“el se mănâncă în sine când vede izbânzile altuia. Fără să-și dea nici o osteneală să se înalțe, plânge când îl vede pe altul ridicându-se și face orice ca să-l coboare... E asemenea unui măgar leneș și plin de osânză, înhămat alături de un cal plin de vioiciune, care nu vrea să se pună pe picioare încercând prin greutatea lui să tragă în jos pe vrednicul lui tovarăș”*¹³⁹.

Ca să înțelegem mai bine cât de teribilă este această patimă a invidiei, redăm o întâmplare din: *”Mărturisirea păcătoșilor”*.¹⁴⁰ Ni se spune acolo că un împărat avea doi slujitori pătimași. Unul era invidios și celălalt lacom. Împăratul voia să-i tămăduiască de aceste patimi pe amândoi. Și, într-o anumite zi, îi cheamă la el și le spune: „M-am gândit să vă fac un dar. Însă băgați bine de seamă: unul dintre voi va cere darul pe care îl dorește; iar celălalt va primi de două ori mai mult decât el”. În ce situație i-a pus împăratul pe cei doi! Se codeau amândoi. Iubitorul de arginți nu vroia să ceară el primul. Dorea să-l lase pe invidios ca el să ia dublu. Invidiosul se codea. Cum să ceară el primul și iubitorul de arginți să primească de două ori cât el? Invidia i-ar fi rănit grozav sufletul. Văzând că nici unul, nici altul, nu se decide să facă o propunere, Împăratul îl provoacă pe invidios. Și ce face invidiosul? Sfătuit de dracul se gândește, se gândește, și cere: „Măria Ta, mie să-mi scoți un ochi, iar colegului meu pe amândoi!” Aceasta este patima invidiei.

f. Lenea

¹³⁸ Romani 12, 15-16

¹³⁹ Alexandru Lascarov-Moldoveanu, *Tălmăcirii alese*, Tipografia, “Cugetarea”, p. 86

¹⁴⁰ Agapie Criteanul, *Mântuirea Păcătoșilor*, București, 1939, p. 117

În viața spirituală avem de dezrădăcinat două patimi asemănătoare, dar nu identice, și anume: *acedia* și lenea. Le tratăm împreună, deși le-am putea analiza și separat.

Acedia sau *akedia*, este o stare de lene și de întunecare sufletească, dar și o stare de dezgust, de aversiune, de oboseală, de abatere, de descurajare, de melancolie, de depresie, de nepăsare, de toropeală, de somnolență, de apăsare sufletească și trupească. S-a constatat că *acedia* îi încearcă mai ales pe călugării retrași din viața zgomotoasă a lumii. Or fi cazuri când și credincioșii obișnuiți sunt cuprinși de această patimă, dar mai rar. În prima apoftegmă a Patericului se spune că: „*Sfântul Avva Antonie șezând odată în pustie, a venit într-o „acedie” și în multă întunecare de gânduri și zicea către Dumnezeu: Doamne, voi să mă mântuiesc și nu mă lasă gândurile. Ce voi face în scârba mea? Cum mă voi mântui? Și sculându-se puțin, a ieșit afară și a văzut pe cineva ca pe sine șezând și împletind funie, apoi iarăși sculându-se la rugăciune. Acesta era îngerul Domnului trimis spre îndreptarea și întărirea lui Antonie. Și a auzit pe înger zicând: „Așa fă și te mântuiește!”*. Iar el auzind aceasta, a luat multă bucurie și îndrăzneală și făcând așa se mântuia”¹⁴¹

Acedia, starea aceasta de plictis, de lene, de dezgust, de oboseală, de abatere îi poate cuprinde, cu precădere, pe călugării care s-au însingurat pentru o viață spirituală aparte.

Dacă patima *acediei* e o stare sufletească mai complicată, lenea e mai simplu de înțeles. Lenea, ca patimă, îi poate cuprinde pe toți creștinii: călugări și mireni. Ea este în general un defect al voinței, o lipsă de energie fizică și spirituală care se arată prin dezgustul și nepăsarea pe care o simte cineva față de orice activitate, fie fizică, fie intelectuală.

În „*Mărturisirea Ortodoxă*” alcătuită de Mitropolitul Petru Movilă și aprobată la Iași în 1642 de un Sinod panortodox, se spune că lenea este „*o răceală și nepăsare pentru mântuirea veșnică a sufletului, prin care omul se întristează și se dezgustă de binele ce trebuie să-l facă; pentru aceasta el fuge de osteneala cu care se face binele*”¹⁴² Lenea se opune muncii, adică activității făcută cu efort și cu metodă pentru a da naștere la bunuri spirituale și materiale necesare satisfacerii aspirațiilor noastre trupești și sufletești.

În perioada comunistă s-a făcut o propagandă demagogică deșănțată în favoarea muncii. De fapt, sistemul comunist i-a învățat pe oameni să fie leneși. N-a stimulat competiția, nici valorile, ci i-a uniformizat pe oameni într-o mediocritate. Din nefericire, de această boală încă nu s-a tămăduit, totalmente, societatea noastră.

¹⁴¹ *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 7

¹⁴² *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe (1642)*, București, 1981, p. 156

Foarte mulți oameni ar dori să fie mai bine în România, dar nu se înjugă la o muncă serioasă pe tărâm spiritual și material. E nevoie de muncă, de seriozitate pentru a realiza lucruri importante.

În Sfânta Scriptură lenea este înfierată. Înțeleptul Solomon îl îndeamnă pe leneș cu următoarele cuvinte: „*Du-te leneșule la furnică și vezi munca ei și prinde minte! Ea, care nu are nici mai mare peste ea, nici îndrumător, nici sfătuitor, își pregătește de cu vară hrana ei și strânge la seceriș mâncare. Sau mergi la albină și vezi cât e de harnică și ce lucrare iscusită săvârșește. Munca ei o folosesc spre sănătate și regii și oamenii de rând. Ea e iubită și lăudată de toți, căci deși e slabă în putere, e minunată cu iscusința. Până când, leneșule, vei mai sta culcat? Când te vei scula din somnul tău? Puțin somn, încă puțină ațipire, puțin să mai stau în pat cu mâinile încrucișate! Iată vine sărăcia ca un trecător și nevoia te prinde ca un tâlhar. Dar dacă nu vei lenevi, atunci va veni secerișul tău ca un izvor, iar lipsa va fi departe de tine*”¹⁴³

Domnul Iisus Hristos este pedagogul absolut. În Evanghelia de la Matei ne dă o pildă legată de hărnicie: este vorba de pilda talanților. Un stăpân le-a împărțit slujitorilor talanții: unuia i-a dat cinci, altuia doi și altuia unul. Le-a dat talanții și a plecat, poruncindu-le să lucreze cu ei. După un timp, stăpânul s-a întors și i-a chemat pe cei trei pentru a face bilanțul. Cel care primise cinci talanți, i-a investit și a mai câștigat cu ei alți cinci talanți și stăpânul s-a bucurat și i-a zis: „*Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău*”. A venit și cel ce primise doi talanți și i-a zis stăpânului: *Doi talanți mi-ai dat, i-am investit și am mai câștigat doi talanți cu ei. Și lui i-a zis stăpânul: ”Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune, intră întru bucuria domnului tău*”. Cel care primise un talant, s-a prezentat în fața stăpânului și i-a spus: *Știam că ești om aspru, de aceea am înfășurat talantul tău într-un ștergar și l-am îngropat. Iată, talantul tău! Auzind stăpânul s-a supărat, și i-a zis așa: “Slugă vicleană și leneșă, știai că secer unde n-am semănat și adun de unde n-am împrăștiat. Se cuvenea deci ca tu să pui banii mei la zarafi, și eu, venind, aș fi luat ce este al meu cu dobândă. Luați deci de la el talantul și dați-l celui ce are zece talanți!*”¹⁴⁴

Sfântul Apostol Pavel observă la un moment dat că o parte dintre creștini încep să aibă o atitudine sectară, în sensul că socotind iminentă venirea cea de-a doua a Domnului Iisus Hristos, nu mai munceau. Atunci, supărat fiind pe ei, le-a scris o scrisoare: „*Când ne aflam la voi, v-am dat porunca aceasta: dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce. Pentru că auzim că unii de la voi umblă*

¹⁴³ *Pilde* 6, 6-11

¹⁴⁴ *Matei* 25, 26-28

*fără rânduială nelucrând nimic, ci iscodind. Dar unora ca aceștia le poruncim și-i rugăm, în Domnul Hristos, ca să muncească în liniște și să-și mănânce pâinea lor”.*¹⁴⁵

Biserica creștină a propovăduit dintotdeauna sublimitatea muncii. Bărbații de seamă ai neamului nostru, crescuți în cultul muncii, au lăsat rânduri scrise referitoare la muncă, de-o frumusețe aparte. Vă dau doar un exemplu: Vasile Militaru a închinat muncii un adevărat poem intitulat: „*Slavă muncii*”.¹⁴⁶

*Muncă rugăciune sfântă,
Sub al cărei tainic har
Cine se avântă cântă,
Și se-nalță ca mireasma de tămâie într-un altar.
Slavă ție
Pe vecie,
Evanghelie curată,
Din al cărei psalm se gustă fericire adevărată!*

*

*Muncă binefăcătoare, neamul meu îți știe harul
Că de veacuri, frânt pe glie,
Sub alean de ciocârlie,
Cu sudoarea, mir pe frunte, ți se-nchină tot plugarul.*

*

*Neamul meu cunoaște taina că, sub cer, numai prin tine
Când cu plânsu-n sita genii
Nu l-au zbuciumat bejenii
A-nțeles ce-i bucuria unor zile de mai-bine.
Și de-aceea-n revărsatul zorilor de primăvară,
Când cu plugurile ară,
Neamul meu, prin brazde negre, lungi și late, scrie ție
Imn de slavă, cu-nțelesuri de nespusă măreție.
Muncă, fericire vie sau măiastră zeitate,
Ce dezgropi comori într-una și-ai comori nedezgropate.
Azi, când nu mai vin bejenii peste noi, ca-n vremuri crunte,
Dăruiește-ne tot harul, ca – prin tine – neamul meu,
Cu sudoarea mir pe frunte,
Sufletul să și-l înalțe până-n slăvi, la Dumnezeu!*

¹⁴⁵ 2 Tesaloniceni 3, 10-12

¹⁴⁶ Șoaptele îngerilor, București, 1995, p. 121

g. Mândria

Cea mai mare patimă, dintre cele enumerate, este *mândria*. Mândria, sau trufia, este o prețuire exagerată a însușirilor și meritelor proprii și o atitudine de superioritate sau de dispreț față de ceilalți oameni. Sfântul Iacob ne spune în Epistola sa că: *”Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har.”*

Mântuitorul Iisus Hristos ne-a lăsat cunoscuta pildă cu vameșul și fariseul, care scoate în evidență hidoșenia păcatului mândriei. Vă citesc această pildă: *„Doi oameni s-au suit la templu, ca să se roage: unul fariseu și celălalt vameș. Fariseul, stând, așa se ruga în sine: „Dumnezeule, Îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, adulteri sau ca acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din câte câștig”. Iar vameșul, departe stând, nu voia nici ochii să și-i ridice către cer, ci-și bătea pieptul zicând: „Dumnezeule, fii milostiv mie păcătosul”. Zic vouă că acesta s-a coborât mai îndreptat la casa sa decât acela. Fiindcă oricine se înalță pe sine, se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine, se va înălța”*.¹⁴⁷

Mândria este considerată cea mai mare și cea mai insidioasă patimă. Ea-i poate cuprinde și pe cei sporiți în virtuți; sau, poate, pe ei mai puternic și mai subtil îi înlănțuiește. Sfântul Ioan Casian spune lucrul următor: *”Nu există păcat care să aducă atâta slăbire tuturor virtuților și să-l jefuiască și să-l golească pe om de toată dreptatea și sfințenia, ca răul trufiei. E întocmai ca o boală generalizată, cumplită, care nu se împacă să vateme un singur mădular, sau o parte a lui, ci prăvălește întreg corpul într-o distrugere totală și tocmai pe cei așezați pe culmea cea mai înaltă a virtuților se silește să-i doboare și să-i zdrobească într-o grea prăbușire. Orice păcat se oprește la hotarele lui sau la obiectul fixat. Și chiar dacă afectează și alte virtuți, totuși, vizează în mod deosebit una asupra căreia se năpustește în mod special să o sugrume. Și pentru a se putea înțelege mai limpede, ceea ce am de spus, lăcomia la mâncare, adică pofta pântecelui sau a gurii slăbește înăsprirea înfrânării. Desfrâul întinează fecioria, mânia distruge răbdarea. În felul acesta, cel stăpânit de un păcat nu este obligatoriu lipsit de alte virtuți, ci fiindu-i retezată numai acea virtute care neputând rezista unui păcat opus piere, pe celelalte le poate păstra măcar în parte. Însă trufia, de îndată ce a pus stăpânire pe biata minte, ca un tiran crud când a cucerit cea mai înaltă fortăreață, surpă și nimicește din temelii întreaga cetate a virtuților. Și făcând una cu pământul patimilor zidurile înălțate ale sfințeniei de odinioară, de aici încolo nu mai îngăduie să persiste nici o umbră de libertate în sufletul celui supus lui”*.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Luca 18, 10-14

¹⁴⁸ Despre duhul trufiei, P.S.B.57, București, 1990, p. 249

Avva Doroftei ne spune că sunt două smerenii, precum și două mândrii: *“Cea dintâi mândrie este când cineva disprețuiește pe fratele, când îl socotește ca nefiind nimic, și pe sine ca fiind mai presus de el. Acesta de nu se va trezi repede și de nu se va sârgui să scape de ea vine, pe încetul, și la a doua mândrie, prin care se mândrește și împotriva lui Dumnezeu, și-și pune pe seama sa isprăvile săvârșite, nu pe seama lui Dumnezeu”*.¹⁴⁹ Și, simetric, *“smerenia cea dintâi stă în a socoti cineva pe fratele său mai înțelept decât pe sine, întrecându-l pe el în toate și simplu grăind, așa cum a zis sfântul acela, în a se socoti pe sine mai prejos de toți. Iar a doua smerenie stă în a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile. Aceasta este smerenia desăvârșită a sfinților”*.¹⁵⁰

Pe bună dreptate oamenii s-or fi întrebând: Ce urmări are mândria? De ce ne preocupă această patimă? Poate că nu face rău nimănui. Adică de ce nu-l lăsăm pe cel mândru să se simtă bine? Dacă am fi lipsiți de înțelepciune, am trata patima mândriei cu indiferență. Însă, din nefericire, urmările mândriei sunt catastrofale. Două exemple sunt foarte cunoscute. Lucifer a fost căpetenie de îngeri și a ajuns căpetenia dracilor. Citim în prorocia lui Isaia că intenția lui era să-și așeze scaunul de domnie mai presus decât scaunul lui Dumnezeu. Acesta a fost păcatul lui, păcatul mândriei. Și a căzut până-n fundul iadului. Un alt exemplu este Adam. Ispitit de diavolul, a fost îndemnat să mănânce din pomul cunoștinței binelui și răului. De ce l-a tentat? Pentru că diavolul i-a pervertit gândirea spunându-i că în momentul în care va mânca din pom va fi ca Dumnezeu. Adam a dorit să fie ca Dumnezeu, fără ca să aibă ajutorul lui Dumnezeu. Ori această mândrie, inspirată de diavolul, l-a făcut să se prăbușească și să cadă din rai. S-ar putea da multe alte exemple.

În ce ne privește pe fiecare din noi în parte, mândria este foarte păguboasă. Și ne vom întreba: „De ce?” Pentru un motiv foarte simplu: omul mândru se crede “perfect”; și dacă este “perfect” nu mai are ce îndrepta în modul său de a fi. Omul mândru nu-și vede lipsurile, n-are asupra sa o privire obiectivă. Cine citește literatura duhovnicească va găsi, printre alte argumente, și pe acesta: omul, subiectiv fiind, de obicei se vede mai bun pe sine decât este. Și, atunci, are nevoie de o oglindă; de o oglindă bună, o oglindă veridică. Și această oglindă este duhovnicul. Duhovnicul trebuie să-i arate omului lipsurile. Din cauza mândriei nu ne vedem lipsurile și, nevăzându-le, nu ne putem îndrepta. Nu putem face pași, nu putem face progres duhovnicesc. Iată, paguba mare pe care ne-o aduce mândria. Sunt atât de multe exemple, date de Sfinții Părinți, legate de această patimă.

¹⁴⁹ *Despre smerita cugetare*, Filocalia 9, București, 1980, p. 500

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 501

O asemănare simplă: omul este ca și pomul. Pomul încărcat de roade are ramurile aplecate înspre pământ, este smerit. Pomul plin doar de frunze are ramurile drepte, bătoase ridicate înspre cer. Omul mândru, plin de sine, este bătos. Stă drept. Se consideră mai brav decât toți ceilalți. Omul plin de virtuți este smerit. Își cunoaște neajunsurile și are o atitudine corectă în relațiile cu semenii săi. Din cele spuse se vede bine că leacul mândriei este smerenia. Dascălul deosebit al smereniei este Domnul nostru Iisus Hristos. În Evanghelia după Matei, El ne spune așa: *”Luați rugul Meu asupra voastră și învățați de la mine că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre”*¹⁵¹.

Sfântul Apostol Pavel, când le scria filipenilor, le dădea ca exemplu de smerenie tot pe Domnul nostru Iisus Hristos: *”Nu faceți nimic din duh de ceartă, nici din slavă deșartă, ci cu smerenie unul pe altul socotească-l mai de cinste decât el însuși. Să nu caute nimeni numai ale sale, ci fiecare și ale altuia. Gândul acesta să fie în voi, care era în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca om, S-a smerit pe sine, ascultător făcându-se până la moarte”*.¹⁵²

4. Înfrânarea

După ce ne-am pocăit de păcatele făcute, după ce am făcut o bună Spovedanie, e periculos să recădem. Recidiva are urmări catastrofale. Cu cei ce recad, spune Sfântul Apostol Petru, se întâmplă adevărul din zicală: *”Câinele se întoarce la vărsătura lui și porcul scaldat la noroiul mocirlei lui”* (2 Petru 2, 22).

Și totuși, e greu să te înfrânezi, dar e necesar. Înfrânarea este o lucrare grea și pentru faptul că ne-am obișnuit cu păcatul și pentru că diavolul nu se dă ușor bătut: *”Când duhul necurat a ieșit din om, spune Mântuitorul, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și nu găsește. Atunci zice: mă voi întoarce la casa mea de unde am ieșit; și venind, o află golită, măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el și intrând, sălășluiesc aici și fac cele de pe urmă ale omului aceleia mai rele decât cele dintâi”*.¹⁵³

Duhurile sunt o realitate teribilă. De aceea Sfântul Efrem Sirul îi cere lui Dumnezeu: *”Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie”*.¹⁵⁴ Lupta cu patimile, lupta cu duhurile, este grea și avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu pentru a birui,

¹⁵¹ Matei 11, 29

¹⁵² Filipeni 2, 3-8

¹⁵³ Matei 12, 43-45

¹⁵⁴ Ceaslov, București, 1973, p. 27

deoarece patimile de care ne-am eliberat au devenit o a doua natură. Când ne-am hotărât să nu le mai facem, după ce ne-am spovedit, nu-i deloc ușor să ne înfrânăm.

„Vreți să vă povestesc istoria unuia, zice Avva Dorotei, care avea o patimă devenită obișnuită? ... Într-o bună zi a venit la mine un frate și mi-a zis: „Iartă-mă și roagă-te pentru mine că eu fur pentru a mânca”. Eu i-am zis: „De ce furi? Ți-e foame?” „Da, mi-a zis el, mi-e foame înaintea mesei rânduite pentru frați, și nu pot cere de mâncare mai devreme”. Eu i-am zis: „De ce nu mergi să vorbești cu avva?” El mi-a spus: „Mi-e rușine”. Eu i-am zis: „Vrei să mergem împreună?” Mi-a răspuns: „Cum vrei tu părinte”. Am mers deci să-i spunem avvei și el mi-a zis: „Fii bun și ocupă-te de el”. Atunci l-am luat cu mine și în prezența lui i-am spus chelarului: „Fii bun și de câte ori va veni acest frate la tine, nu importă la ce oră, dă-i tot ce dorește, și nu-i refuza nimic”. Chelarul m-a ascultat, zicându-mi: „Dacă-mi poruncești, eu o să fac”. Fratele cu pricina a făcut acest lucru câteva zile, apoi s-a întors să-mi zică: „Iartă-mă părinte, eu am reînceput să fur”. Eu i-am zis: „De ce? Nu-ți dă chelarul tot ce vrei?” „Ba da, dar mi-e rușine de el”. L-am întrebat atunci: „Dar de mine îți este rușine?” „Nu!” Mi-a spus el. Eu i-am zis: „Ei bine, când ai nevoie de ceva vino și ia de la mine, și nu mai fura”. Eu atunci aveam ascultarea la botniță. Fratele venea, deci, la mine și lua tot ce dorea. Totuși peste câteva zile a reînceput să fure și a venit la mine foarte trist și mi-a spus: „Iartă-mă că eu iarăși fur!” Eu i-am zis: „De ce, frate? Nu-ți dau eu tot ce-ți trebuie?” El a răspuns: „Ba da”. Și eu i-am zis: „Atunci de ce furi?” El mi-a zis: „Iartă-mă, nu știu de ce, așa din senin, fără motiv”. Atunci eu l-am întrebat: „Spune-mi sincer, ce faci cu cele furate? Le dau asinului să le mănânce...”¹⁵⁵ A fura devenise pentru el ca o a doua natură. Cu ajutorul lui Dumnezeu și a duhovnicului, până la urmă a scăpat. A fost nevoie de mare înfrânare.

Același lucru se petrece cu fumătorii, cu bețivii, cu desfrânații și mai ales cu drogații. Înfrânarea nu-i deloc ușoară. Dar este posibilă. Ce-i de făcut, pentru a te înfrâna? Primul lucru, și cel mai elementar, este să te ferești de ocazii. De locurile, de persoanele și de împrejurările în care eram obișnuiți să comitem păcatele.

*“Păcatele nu le iubim, spune Sfântul Isaac Sirul, dar pricinile ce le aduc în noi le primim cu plăcere. De aceea, cele din urmă se fac pricinuitoare celor dintâi prin lucrarea lor. Cel ce iubește prilejurile patimilor se supune fără voie patimilor și se face rob lor. Cel ce-și urăște păcatele sale încetează a le face, și cel ce le mărturisește dobândește iertare”.*¹⁵⁶

Pentru un tânăr, discotecile cu prost renume, barurile și gașca de cartier pot fi ucigătoare de suflet. În acest sens, Mântuitorul spune: *“Dacă mâna ta sau piciorul*

¹⁵⁵ cf. † Andrei, Episcopul Alba Iuliei, *Spovedanie și Comuniune*, Alba Iulia, 1998, p. 36

¹⁵⁶ *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, LX, Filocalia 10, București, 1981, p. 275

tău te smintește, taie-l și aruncă-l de la tine că este bine pentru tine să intri în viață ciung sau șchiop, decât, având amândouă mâinile sau amândouă picioarele, să fii aruncat în focul veșnic. Și dacă ochiul tău te smintește, scoate-l și aruncă-l de la tine, că mai bine este pentru tine să intri în viață cu un singur ochi, decât, având amândoi ochii, să fii aruncat în gheenă".¹⁵⁷ Mâna ta este „persoana” care te ajută. Dar dacă te și smintește? Trebuie să renunți la ea. Ochiul tău e „omul” care îți este drag din cale afară. Dar dacă te duce la păcat, trebuie să te debarasezi de el.

Dacă elementar este să ne ferim de locurile, personale și împrejurimile care ne duc la păcat, analizând mai serios lucrurile, trebuie să ne păzim și gândurile. Păcatul se așează întâi în gând. Imaginația este tunelul prin care intră diavolul în suflet. Bătălia o pierdem întâi pe plan mental. Punerea în practică a păcatului devine, după ce am consimțit în gând să-l facem, doar o problemă de timp și de conjunctură prielnică.

Gândurile păcătoase sunt stimulate de simțuri. Cele cinci simțuri trebuiesc păzite, și, în primul rând, văzul. Televiziunea, internetul, revistele și alte publicații stimulează gândurile rele cu ajutorul imaginilor. Muzica și vorbele rușinoase pot incita auzul la păcat, iar mirosul și pipăitul contribuie, la rândul lor, la stârnirea patimilor. De aceea toți Părinții ne îndeamnă să ne păzim simțurile.

Iov, cât era el de credincios și duhovnicesc, își păzea ochii de imagini păcătoase: *“Făcusem legământul cu ochii mei și asupra unei fecioare nu-i ridicam”*.¹⁵⁸ Dacă Iov își ferea ochii de priviri periculoase, ce să zicem noi?

Nu e bine să bravăm. N-am ajuns la o asemenea măsură încât, neînlăturând ocaziile, să rămânem neatinși. Evagrie Monahul zice că *“toate gândurile necurate, stăruiind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune și pieire. Căci, precum icoana pâinii zăbovește în cel flământ din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruie din pricina lăcomiei, iar înțelesurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre, același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și a altor gânduri”*.¹⁵⁹

Cu înțelepciune, evitând ocaziile, păzindu-ne gândurile, apelând la ajutorul lui Dumnezeu prin Sfintele Taine, ne vom putea înfrâna de la păcate.

5. Răbdarea

Omul care s-a îndreptat de rele și care se înfrânează de la păcate are multe ispite și încercări. În această confruntare cu necazurile, cu greutățile, cu ispitele, cu

¹⁵⁷ Matei 18, 8-9

¹⁵⁸ Iov 31, 1

¹⁵⁹ Capete despre deosebirea patimilor, 22, Filocalia 1, Sibiu, 1947

încercările, ce-i rămâne de făcut? Nu-i rămâne altceva de făcut decât să rabde. Iată de ce, a cincina treaptă pe calea despătimirii, este răbdarea.

În Cartea Înțelepciunii lui Isus Sirah, citim următorul îndemn: *”Fiule, când vrei să te apropii să slujești Domnului Dumnezeu, gătești-ți sufletul tău spre ispită”*.¹⁶⁰

Este clar! Omul care s-a smuls din rele, care nu mai bate calea păcatului, care evită un anume loc, o anume stare, un anume cerc de prieteni, acela se va confrunta cu multe ispite. Ispitele sau încercările, îi vin din trei părți: de la diavolul, de la oameni și de la firea lui slabă. Diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită. Atunci când un om pătimăș, un om care până la un moment dat era iubitor de plăceri, era dedat la multă băutură, sau era cuprins în mreaja plăcerilor trupești, a desfrânărilor, sau a fumatului, sau, mai rău, era cuprins de patima consumării de droguri, în momentul în care a apucat-o pe calea cea bună și a făcut o spovedanie sinceră, și încearcă să se înfrâneze, omul acela sigur va avea multe încercări. Întâi de toate de la diavolul.

Dar necazuri îi fac și oamenii. Numai că aceste necazuri, interpretate duhovnicește, îl ajută la mântuire. *”Oamenii buni, spune Părintele Arsenie Papacioc, vă ajută la mântuire mult, dar cei rău și mai mult, răbdați-i fără necaz. Toate veacurile au fost pline de dușmani, dar dușmanii din veacul acesta au umplut cerul cu sfinți”*.¹⁶¹ Și firea slabă, neîntărită în bine, îi poate face omului multe surprize neplăcute. Și în fața acestor încercări ce-i rămâne? Singură răbdarea. Creștinul bun *”se laudă și în suferință, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde. Iar nădejdea nu rușinează pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt”*.¹⁶²

Exemplu clasic de răbdare este Dreptul Iov. Îl folosește și Sfântul Iacov: *”Ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul hărăzit lui de Domnul”*.¹⁶³ Iov, după ce își pierde copiii și toate bunurile, a spus un cuvânt ce rămâne unic: *”Gol am ieșit din pântecul mamei mele și gol mă voi întoarce în pământ! Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat”*.¹⁶⁴

Părinții Patericului sesizau rolul pozitiv pe care-l au încercările: *”Stejarul de nu va fi clătinat de vânturi, nici nu va crește, nici rădăcină nu va slobozi. Așa și călugărul: de nu va pătimi și nu va răbda, nu poate să fie ostaș a lui Hristos”*.¹⁶⁵ Iar Avva Dorotei, în același spirit, spune *”că foarte mult folosesc încercările celor*

¹⁶⁰ *Iisus Sirah* 2, 1

¹⁶¹ *Scrisori către fiii mei duhovnicești*, Constanța, 2000, p. 150

¹⁶² *Romani* 5, 3-5

¹⁶³ *Iacov* 5, 11

¹⁶⁴ *Iov* 1, 21

¹⁶⁵ Pentru răbdare 3, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 340

*ce le suportă fără tulburare. Chiar de ne-ar supăra vreo patimă, nici atunci nu trebuie să ne tulburăm de aceasta. Căci de se tulbură cineva de o patimă care-l supără, este un semn al neștiinței și al mândriei, al necunoașterii stării sale și a fugii de osteneală”.*¹⁶⁶

6. Nădejdea

A șasea treaptă pe calea despățimirii la care ne oprim acum este nădejdea. Este imposibil să răbdăm necazurile, greutatea și încercările dacă n-am întrezări un sfârșit al lor. Sfântul Apostol Pavel zice că noi *”ne lăudăm și-n suferințe, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde”*.¹⁶⁷ Așadar, răbdând suferințele, necazurile, încercările și greutatea care ne vin dintr-o parte și din alta, vedem cum apare la orizontul vieții noastre spirituale nădejdea. E mare virtute nădejdea. În teologie e numită virtute teologică. Sfântul Apostol Pavel zice așa: *”Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea”*.¹⁶⁸

Credința își are obiectul în viitor: este încredințarea lucrurilor nădăjduite, dovada celor nevăzute. Nădejdea ne dă tărie pe această cale a ajungerii la lucrurile în care credem. Credem în Dumnezeu, credem în viața de dincolo, credem în împărăția lui Dumnezeu. Și, înspre toate acestea mergem însuflețiți de nădejdea că vom ajunge odată la capătul drumului, la dragoste. „Dumnezeu este iubire” – așa citim în Sfânta Scriptură.¹⁶⁹ La capătul drumului este unirea noastră cu Hristos și în Hristos cu toți cei dragi, de care veacul acesta trecător ne desparte vrând, nevrând, dar cu care ne vom întâlni odată acolo în împărăția lui Dumnezeu. Răbdăm necazurile, privațiunile, șicanele, lipsurile de tot felul, cu nădejdea că lupta noastră nu este în zadar.

Dacă ar fi să analizăm modul în care se naște în noi această virtute teologică numită „nădejde”, am spune așa: nădejdea o naște în suflet harul divin și ne ajută să așteptăm cu încredere promisiunile lui Dumnezeu. La un moment dat, Fericitul Augustin s-a întâlnit cu un creștin care era foarte necăjit, foarte deprimat, aproape căzut în deznădejde. A stat de vorbă cu el și i-a spus un cuvânt, care rămâne valabil pentru toți creștinii: “Cântă și mergi înainte pentru că la capătul drumului te așteaptă Dumnezeu.” Nădejdea te face să înțelegi acest cuvânt al Fericitului Augustin: „Cântă și mergi înainte pentru că la capătul drumului te așteaptă Dumnezeu.”

¹⁶⁶ *Despre trebuința de a răbda încercările fără tulburare și cu mulțumire*, Filocalia 9, București, 1980, p. 612

¹⁶⁷ *Romani* 5, 3

¹⁶⁸ *I Corinteni* 13, 13

¹⁶⁹ *I Ioan* 4, 8

Părinții sfinți au zăbovit asupra acestei virtuți importante. Iată, de exemplu, Sfântul Marcu ascetul spune: *“Nădejdea în Dumnezeu face inima largă, iar grija trupească o îngustează”*.¹⁷⁰ Omul care are nădejde în Dumnezeu are inima veselă, chiar dacă în jurul lui sunt multe motive de îngrijorare, de supărare, de îndoială. Peste toate acestea trece, pentru că nădejdea în Dumnezeu îi face inima largă, îi face inima ușoară.

Putem da nenumărate exemple din Sfânta Scriptură. Ne oprim doar la unul: În „Faptele Apostolilor” ne este istorisită călătoria pe mare a Sfântului Apostol Pavel, înspre detenția de la Roma. La un moment dat, corabia în care erau câteva sute de oameni, a fost cuprinsă de furtună. Nimeni nu mai avea nădejde de scăpare, numai Sfântul Apostol Pavel, pentru că în sufletul lui era nădejde. Era nădejde, deoarece el a fost încredințat de Dumnezeu că va ajunge să-L mărturisească pe Hristos la Roma. Și după patrusprezece nopți de coșmar, Sfântul Apostol Pavel, degajat, a început să mănânce și le-a zis celorlalți: *”Încurajați-vă pentru că Dumnezeul căruia îi slujesc cu credincioșie, m-a încredințat că nici un suflet de pe această corabie nu va pieri.”*

Era plin de nădejde, știind că Dumnezeu nu e mincinos. Avea nădejdea că va sosi la Roma să binevestească Evanghelia și astfel i-a încurajat și pe ceilalți. Au mâncat și cu toții, pentru că nădejdea pe care o are cineva în suflet îi contaminează pe cei din jur. După cum și deznădejdea îi contaminează pe cei din jur. E mare lucru ca omul care are credință să îi influențeze pozitiv pe ceilalți.

Dacă de nădejde avem nevoie chiar în viața noastră obișnuită, cu atât mai mult avem nevoie de nădejdea ultimă și definitivă, care ne face să fim încrezători în cuvântul lui Dumnezeu și să avem o viziune optimistă asupra existenței noastre. Nădejdea ultimă și definitivă este că nu se termină totul cu moartea. Domnul Hristos va veni a doua oară, vor învia morții, și cei ce și-au pus nădejdea în Hristos vor moșteni dimpreună cu El viața veșnică fericită.

În acest sens ne oprim doar asupra a două citate din Sfânta Scriptură. Primul este luat din prima Epistolă către Corinteni: *”Acum vedem ca prin oglindă, în ghicitoră, iar atunci, vom vedea față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, cum am fost cunoscut și eu pe deplin”*.¹⁷¹ În ultima parte a Apocalipsei ne este dată nouă perspectiva raiului, atât cât o putem înțelege: *“Și am văzut un cer nou și un pământ nou. Căci cerul cel dintâi și pământul cel dintâi au trecut și marea nu mai este. Și am văzut cetatea sfântă, noul Ierusalim, pogorându-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei. Și am auzit din tron, un glas puternic care zicea: „Iată cortul lui Dumnezeu este cu*

¹⁷⁰ *Filocalia I*, Sibiu, 1947, p. 259

¹⁷¹ *I Corinteni* 13, 12

*oamenii și El va sălășlui cu ei și ei vor fi poporul Lui și însuși Dumnezeu va fi cu ei. Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu va mai fi, căci cele dintâi au trecut...”. Și mi-a arătat apoi râul și apa vieții, limpede cum e cristalul care izvorăște din tronul lui Dumnezeu și al Mielului, și-n mijlocul pieții din cetate, de-o parte și de alta a râului, crește pomul vieții, făcând rod de douăsprezece ori pe an, în fiecare lună dându-și rodul; și frunzele pomului sunt spre tămăduirea neamurilor. Nici un blestem nu va mai fi. Și tronul lui Dumnezeu și al Mielului va fi în ea și slugile Lui Îi vor sluji în veci”.*¹⁷²

Aceste două citate din Sfânta Scriptură revarsă o lumină mângâietoare și binefăcătoare în sufletele noastre, legată de nădejdea ultimă, definitivă și finală. Până atunci, cât suntem în viața aceasta, trebuie să răbdăm necazurile și greutățile ce vin asupra noastră. Dar le răbdăm cu nădejdea că ele toate vor avea un final.

Înainte de Patimi, ucenicii Domnului Hristos erau foarte necăjiți. Și, atunci, Domnul Hristos le-a spus: *”Adevărat, adevărat zic vouă că voi veți plânge și vă veți tângui, iar lumea se va bucura. Voi vă veți întrista, dar întristarea voastră se va preface în bucurie. Femeia, când e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul, nu-și mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume. Deși și voi acum sunteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi”.*¹⁷³

Acesta e mesajul pe care ni l-a lăsat Domnul nostru Iisus Hristos și care ne umple de nădejde. Ne face optimiști, atunci când ne confruntăm cu necazurile și cu greutățile vieții acesteia.

7. Nepățimirea

Capătul demersului nostru spiritual este despățimirea și unirea cu Hristos în dragoste. Rezumatul acestui drum, al acestui demers, al acestui zbucium, îl face Sfântul Apostol Pavel: *”M-am răstignit împreună cu Hristos și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine.”*¹⁷⁴ Lucrul acesta în spunea Sfântul Pavel, din propria-i experiență. A făcut urcușul până aici, pe a șaptea treaptă: *”Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine.”*

Răstignirea cu Hristos nu-i un lucru ușor, dar este un lucru necesar. În săptămâna Patimilor, o cântare de la „Denii”, redă tocmai această învățătură, legată de răstignirea noastră împreună cu Hristos: *”Mergând Domnul spre patima cea de*

¹⁷² Apocalipsa 21, 1-4; 22, 1-3

¹⁷³ Ioan 16, 20-22

¹⁷⁴ Galateni 2, 20

*bunăvoie, a zis Apostolilor pe cale: Iată ne suim la Ierusalim și se va da Fiul Omului precum scrie pentru Dânsul”. Și Ucenicii răspund: “Să venim dar și noi cu gânduri curate, să mergem împreună cu Dânsul și împreună să ne răstignim și să ne omorâm pentru Dânsul, despre desfătările lumești; ca să și viețuim împreună cu Dânsul”.*¹⁷⁵

Acest răspuns îl dau ucenicii și-l dăm noi toți. Aceasta este chemarea lăuntrică: veniți și noi să mergem împreună cu El și împreună să ne răstignim față de toate răutățile de pe pământ. Acest demers, această răstignire împreună cu Hristos, are ca rezultat trăirea împreună cu Hristos sau nepătimirea, adică unirea cu Hristos în dragoste. Nu numai această cântare, ci chiar slujba Sfintei Învieri, ne aduce aminte că facem acest drum al Răstignirii și al Învierii pentru o viață duhovnicească, împreună cu Domnul Hristos: „*Ieri m-am îngropat împreună cu Tine Hristoase; astăzi mă ridic împreună cu Tine, Cel ce ai înviat. Răstignitu-m-am împreună cu Tine; Însuți preamărește-mă, Mântuitorule, întru împărăția Ta*”.¹⁷⁶

Sfinții Părinți, urmându-l pe Sfântul Apostol Pavel, au meditat asupra acestei răstigniri împreună cu Hristos. Noi ne răstignim împreună cu Hristos prin post, prin rugăciune, prin citirea Evangheliilor, prin fapte bune sau, cum zic Părinții, prin patru cuie duhovnicești, care sunt: aducerea aminte de moarte, aducerea aminte de Judecată, aducerea aminte de Rai, aducerea aminte de Iad.

Starea de nepătimire la care ajungem presupune pacea sufletului. Cel ce a ajuns la nepătimire are o stare de pace și de liniște și nu mai păcătuiește: „*Oricine este născut din Dumnezeu nu săvârșește păcat, pentru că sămânța lui Dumnezeu rămâne în acesta; și nu poate să păcătuiască, pentru că este născut din Dumnezeu*”.¹⁷⁷ Acesta este capătul drumului. Ne-am răstignit cu Hristos și nu mai trăim noi, ci El trăiește în noi. Ne-am îngropat împreună cu El, am înviat împreună cu El și nu ne mai permitem să păcătuim.

Ne întrebăm: „Cum putem cunoaște că am ajuns la nepătimire?” „Cum cunoaște cineva că a ajuns la nepătimire?” Iată, ne dă un criteriu Avva Longhin: „*Femeia atunci cunoaște că a zămislit când i se va opri sângele. Așadar și sufletul, atunci cunoaște că a primit Duhul Sfânt când i se vor opri patimile cele ce curg jos dintr-însul. Iar câtă vreme petrece într-însele, cum poate să se mărească în deșert că este fără patimă? Dă sânge și ia Duh*”.¹⁷⁸ În urma efortului, care merge până la “sânge”, primești Duhul Sfânt. Cei din jurul nostru pot observa dacă suntem nepătimași. Cum? Iată un răspuns din Pateric: „*Trei cete erau desăvârșite între Sfinții Părinți: cei dintâi nu primeau ușor de la cineva ceva. Cei de mijloc nu*

¹⁷⁵ *Triod*, București, 1986, p. 478

¹⁷⁶ *Slujba Învierii*, Alba Iulia, 1997, p. 30

¹⁷⁷ *1 Ioan*, 3, 9

¹⁷⁸ *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 128

*cereau de la nimeni să le dea ceva. Cei mai de pe urmă, de le aducea cineva ceva și le da de bună voia lor pentru Dumnezeu, ei primeau și luau cu mulțumire, ca din mâna lui Dumnezeu trimisă lor”.*¹⁷⁹

Așadar, pe omul nepătimaș, întâi de toate îl cunoaștem pentru că este absolut indiferent față de bunurile materiale: Iar, în al doilea rând, omul nepătimaș este lipsit de egoism și plin de dragoste pentru toată făptura. Absolut pentru toată făptura. În acest sens, ne spune Sfântul Isaac Sirul, că inima omului nepătimaș este plină de milă, plină de compasiune pentru toată zidirea. Această milă, concret, se manifestă prin: *„arderea inimii pentru toată zidirea, pentru oameni, pentru păsări, pentru dobitoace, pentru draci și pentru toată făptura. În acest caz, gândul la acestea și vederea lor fac să curgă din ochi șiroaie de lacrimi. Din mila multă și apăsătoare ce stăpânește inima și din străduință, inima se micșorează și nu mai poate răbda sau auzi, sau vedea vreo vătămare, sau vreo întristare cât de mică ivită în vreo zidire”.*¹⁸⁰

Așadar, îi cunoaștem pe oameni dacă sunt nepătimași prin aceste două criterii: că sunt indiferenți față de bunurile materiale, și-n același timp, sunt lipsiți de egoism și plini de dragoste pentru toată făptura. Aceste două criterii pot fi exprimate altfel: Ai ajuns la o stare bună, ai ajuns la nepătămire, când îți este totuna câștigul cu paguba și când poți să-l iubești cu aceeași intensitate pe vrăjmaș ca și pe prieten.

Acum ne întrebăm cum arată un om despătimit, un om al lui Dumnezeu, un om care a ajuns pe a șaptea treaptă? Domnul Hristos, zice așa: *„Cei drepti vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor”.*¹⁸¹ Oamenii nepătimași, cu inima plină de iubire, lipsiți de egoism, ajung să se îmbrace în lumină, și încă de pe pământ să ia chipul pe care îl vor avea în Împărăția lui Dumnezeu; sau să aibă înfățișarea lui Adam înainte de a cădea.

Sunt nenumărate exemple în literatura duhovnicească din care aflăm cum arată un om despătimit. *“Se spune despre Avva Pamvo, că precum a luat Moise icoana slavei lui Adam, când s-a slăvit fața lui, așa și fața lui Avva Pamvo ca fulgerul strălucea. Și era ca un împărat șezând pe tron. De aceeași lucrare erau și Avva Siluan și Avva Sisoe”.*¹⁸² Celebru este și cazul Sfântului Serafim din Sarov. Un boier sceptic, Motovilov, frământat să găsească adevărul, să-L găsească pe Dumnezeu, ajunge la sihăstria Sfântului Serafim din Sarov. După o discuție, Sfântul Serafim îi face o demonstrație practică. Motovilov vede cum arată un om

¹⁷⁹ Pentru smerenie și umilință, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 267

¹⁸⁰ *Cuvinte despre sfințele nevoințe*, LXXX, Filocalia 10, București, 1981, p. 393

¹⁸¹ *Matei* 13, 43

¹⁸² Pentru Avva Pamvo 2, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 190

despățimit: „Atunci părintele Serafim m-a prins de umeri și trăgându-mă puternic mi-a zis:

- Suntem numai noi doi, tu și eu în plinătatea Sfântului Duh. De ce nu mă privești?

- Nu vă pot privi părinte, fulgere vă țâșnesc din ochi, fața v-a devenit mai luminoasă ca soarele, mă dor ochii! Părintele Serafim a zis:

- Nu te teme, prietenul lui Dumnezeu, ai devenit și tu la fel de luminos ca mine. Ești în plinătatea Sfântului Duh. Altfel nu m-ai putea vedea!”¹⁸³

Mai putem găsi multe alte asemenea relatări. Cu ani în urmă, o parte dintre noi l-am putut vedea, din când în când, pe părintele Paisie de la Sihla. Eu citez să spun că era un om a lui Dumnezeu, nepățimaș, ajuns pe cea de-a șaptea treaptă. Pentru că oricine ajungea până la sihăstria lui, și purta un mic dialog, sau primea o dezlegare, efectiv simțea cum lucrează Duhul Sfânt. Pacea, binecuvântarea, armonia cu care plecai de acolo, de la chilia lui, le cuprinzi greu în cuvinte. Și sunt sigur că Dumnezeu are și acum în România, și-n toată lumea creștină, încă mulți oameni bineplăcuți Lui.

II. ILUMINAREA

1. Generalități

Până acum, în această lucrare de spiritualitate creștină, ne-am preocupat de purificarea lăuntrică, de curățirea noastră de patimi. De fapt, aceasta este prima fază a vieții spirituale: *purificarea sau curățirea*.

Începem acum să ne ocupăm de a doua fază a vieții spirituale care este *iluminarea*. Precizăm însă că până ce nu ne curățim de patimi, darurile Sfântului Duh, primite prin Taina Sfântului Mir, nu se arată deplin; iluminarea nu este posibilă. Iluminarea este în corespondență cu Taina Sfântului Mir și o prelungire a ei, după cum curățirea sau purificarea am considera-o în corespondență cu Botezul și ca o prelungire a lui.

Botezul creștin este moarte și înviere, este purificare, iar Mirungerea sau Taina Sfântului Mir este o confirmare și o întărire a iluminării baptismale cu pecetea darului Sfântului Duh. Sfântul Nicolae Cabasila ne spune că reînnoirea primită prin Botez pune în lucrare puteri și lucrări lăuntrice înrudite “*dar cel care le trezește la viață este Sfântul Mir. El este cel ce pune în lucrare una sau alta din puterile duhovnicești, sau chiar mai multe de-o dată, după cât e de simțitor sufletul la lucrarea tainei. Ungerea cu Sfântul Mir aduce aceleași roade în cei botezați ca și*

¹⁸³ *Sfântul Serafim de Sarov*, Alba Iulia, 1994, p. 49

punerea mâinilor Apostolilor peste cei botezați de dânșii. Căci prin punerea mâinilor Apostolilor, spune Sfânta Scriptură, Duhul Sfânt se pogora peste cei de curând botezați. Tot așa coboară și azi Mângâitorul peste cei ce se ung cu Mir sfânt".¹⁸⁴

Efectele harului Duhului Sfânt primit la miruire se vor manifesta mai târziu. Datorită purificării, datorită efortului nostru de curățire și dragostei față de Hristos, în faza iluminării darurile Duhului Sfânt devin evidente.

Odinioară Taina Mirului transmitea celor botezați harismele vindecărilor, profeției, limbilor străine, care arătau tuturor puterea supranaturală a lui Hristos. Aceste semne extraordinare erau necesare la vremea întemeierii Bisericii. Dar, chiar și în zilele noastre, unii creștini cu viața purificată de păcate pot fi favorizați cu aceste harisme. Și azi, în toți creștinii ajunși la despățimire, Duhul Sfânt intensifică puterile de cunoaștere ale sufletului și de stăruire bărbătească în Dumnezeu. Darurile Duhului Sfânt luminează mintea și o fortifică în orientarea ei spre Dumnezeu.¹⁸⁵ Sfântul Ioan Teologul spune: "*Iar voi ungere aveți de la cel Sfânt și știți toate*".¹⁸⁶

În faza iluminării Duhul Sfânt ne ajută ca în locul celor șapte păcate capitale, smulse în faza curățitoare, să plantăm cele șapte virtuți de căpetenie, și anume: credința, nădejdea și dragostea, numite și virtuți teologice, la care se adaugă înțelepciunea, dreptatea, curajul și cumpătarea, numite și virtuți cardinale. Apoi, tot în faza iluminării, se fac văzute cele șapte daruri ale Duhului Sfânt: șapte pomenite de Sfântul Prooroc Isaia, sau zece, amintite de Sfântul Apostol Pavel.

Omul purificat de patimi, în faza iluminării are privilegiul contemplării lui Dumnezeu în creație. Toată natura este o carte deschisă. Duhul Sfânt îi luminează mintea și citește în toate; Îl găsește pe Dumnezeu citind în cartea naturii. Îl contemplă pe Dumnezeu în lucrarea mâinilor Lui.

Un alt dar din faza iluminării este acela al interpretării duhovnicești a Scripturilor. Citirea Scripturilor este necesară tuturor creștinilor. Înțelesurile ei adânci, însă, le are doar omul purificat de patimi. De aceea este un mare pericol să se hazardeze cineva în interpretarea Scripturilor, atâta vreme cât este robit de patimi. Deci, darul Duhului Sfânt, din perioada iluminării, îl ajută pe om să înțeleagă duhovnicește Scripturile.

¹⁸⁴ Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii și Despre Viața în Hristos*, București, 1989, p. 185

¹⁸⁵ Preot Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, Vol. III, București, 1981, p. 157

¹⁸⁶ I Ioan, 2,20

Apoi, am mai putea adăuga un alt dar pe care îl face Dumnezeu omului purificat de patimi în această fază a iluminării, și anume: cunoașterea apofatică a lui Dumnezeu, adică cunoașterea tainică a lui Dumnezeu, cunoașterea intimă a Lui. Ne aducem aminte că Domnul Iisus Hristos în rugăciunea arhierescă spunea: *“aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, Singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care Tu L-ai trimis”*.¹⁸⁷ Numai după ce ne-am purificat de patimi Îl putem cunoaște tainic sau, cum spun teologii, apofatic pe Dumnezeu.

Tot o lucrare a Duhului Sfânt este rugăciunea curată. Omul ajuns în faza iluminării are o rugăciune curată, vorbește cu Dumnezeu în taina sufletului său, simte că Dumnezeu îl ascultă. Simte că Dumnezeu intră în dialog cu el.

În sfârșit, în această fază a iluminării omul poate fi părtaș la fenomene mistice extraordinare. Ceea ce n-a bănuțit până atunci poate gusta. Poate fi părtaș la semne și minuni, poate fi părtaș la harisme pe care Dumnezeu i le dă la fel ca în prima perioadă a Bisericii; poate face vindecări, poate face minuni.

Vladimir Lossky îl citează pe Sfântul Simion Noul Teolog, pentru a ne face limpede înțelesul afirmației Proorocului David: *”Întru lumina Ta vom vedea lumină.”*¹⁸⁸ Această afirmație se experimentează în faza iluminării: *“Este tocmai ceea ce percepem și realitatea prin care percepem trăirea mistică. Pentru Sfântul Simion Noul Teolog trăirea luminii care este viața duhovnicească conștientă sau “gnoza”, descoperă prezența harului dobândit de persoana umană. „Noi nu vorbim despre lucruri pe care nu le știm - spune el - ci dăm mărturie despre ceea ce ne este cunoscut. Căci lumina strălucește deja în întuneric, în nopți și în zi, în inimile și în mințile noastre. Această lumină fără apus, fără schimbare, nestrăcioasă, Care nu se întunecă niciodată, ne iluminează; ea vorbește, activează, ea este vie și dătătoare de viață, ea preschimbă în lumină pe cei pe care îi iluminează. Dumnezeu este Lumină și pe cei pe care îi învrednicește să-L vadă, Îl vadă ca lumină, cei care L-au primit, L-au primit ca lumină. Căci Lumina Slavei Sale premerge feței Sale și este cu neputință să se arate altfel decât în Lumină. Cei ce n-au văzut această Lumină nu L-au văzut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este Lumină. Cei ce n-au primit această Lumină, n-au primit încă harul, căci primind harul, se primește lumina dumnezeiască și Dumnezeu. Cei care n-au primit-o încă, cei ce nu s-au împărtășit încă din Lumină, se găsesc mereu sub jugul legii, pe tărâmul umbrei și al închipuirilor, sunt încă prunci ai roabei. Regi sau patriarhi, episcopi sau preoți, prinți sau slugi, mireni sau monahi ei vor fi de-o potrivă în întuneric și călătoresc în beznă, dacă nu vor să se pocăiască așa cum ar trebui. Căci pocăința este ușa care duce de la tărâmul întunericului la cel al Luminii. Deci, cei ce nu sunt încă în*

¹⁸⁷ Ioan 17,3

¹⁸⁸ Psalm 35,9

lumină, n-au trecut cum se cuvine prin ușa pocăinței. Robii păcatului urăsc lumina, temându-se să nu se dea la iveală faptele lor ascunse. Dacă viața în păcat este uneori în mod voit inconștientă, viața în har este un progres neîncetat al cunoștinței, o trăire crescândă a Luminii dumnezeiești”.¹⁸⁹

2. Cele șapte virtuți de căpetenie

După ce ne-am purificat, după ce ne-am curățit de patimi, își face prezentă lucrarea Duhul Sfânt. Harurile Duhului Sfânt, primite la Taina Miruirii, lucrează cu putere.

Ne vom opri la cele șapte virtuți de căpetenie, pe care Duhul Sfânt pe pune în lucrare. În perioada purificării ne-a preocupat eliminarea celor șapte păcate capitale. Iată, în perioada iluminării, încercăm să dăm loc Duhului Sfânt să lucreze în noi și să crească cele șapte virtuți de căpetenie. Este o realitate: după ce ne-am curățit de patimi, după ce ne-am eliberat de cele șapte păcate de căpetenie, Duhul Sfânt primit la Miruire pune în lucrare cele șapte virtuți de căpetenie. Ele însumează cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea, precum și cele patru virtuți cardinale: înțelepciunea, dreptatea, curajul și cumpătarea. De aceste șapte virtuți de căpetenie se face vorbire în cărțile de duhovnicie, în manualele de spiritualitate, de mistică.

Virtuțile teologice sunt specific creștine. Le pomenește Sfântul Apostol Pavel: „Acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar cea mai mare dintre acestea este dragostea”.¹⁹⁰

Despre credință și nădejde am mai pomenit, atunci când ne preocupa dinamica despătimirii. Acum vom spune doar că virtutea credinței ne ajută să primim ca adevărate toate descoperirile făcute de Dumnezeu referitoare la destinul nostru veșnic, descoperiri pe care le păstrează Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Cu nădejdea dobândirii celor promise înfruntăm toate necazurile și greutatea acestei vieți până când ne vom uni cu Dumnezeu în dragoste. Sau, cum spune Sfântul Pavel: Acum vedem ca “prin oglindă”, cu ajutorul credinței, dar atunci vom vedea “față către față”.¹⁹¹

Atunci când ajungem la unirea cu Dumnezeu în dragoste suntem părtași unei stări cu greu de exprimat prin cuvinte. Sfântul Isaac Sirul spune că: „Dragostea de Dumnezeu este o căldură mai presus de fire și când vine în cineva fără măsură face acel suflet să-și iasă din sine. De aceea, inima celui ce o simte nu o poate cuprinde și suporta, dar pe măsura calității iubirii venite în el, se arată în el o

¹⁸⁹ Vladimir Lossky, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, p. 248

¹⁹⁰ *1 Corinteni* 13, 13

¹⁹¹ *1 Corinteni* 13, 12

schimbare neobișnuită. Iar semnele ei simțite sunt acestea: fața omului se face ca de foc și plină de farmec și trupul lui se încălzește. Frica și temerea se îndepărtează de la el și își iese din sine, intră în extaz. Puterea ce ține mintea adunată pleacă de la el și se face ca un ieșit din minți. Moartea înfricoșătoare o socotește bucurie și niciodată vederea minții lui nu află vreo întrerupere în înțelegerea tainelor cerești, iar nefiind de față, vorbește ca fiind de față, fără să fie văzut de cineva. Cunoștința și vederea lui naturală încetează și nu-și simte în chip trupesc mișcarea lui, care se mișcă între lucruri. Chiar dacă face ceva, n-o simte aceasta de loc, ca unul ce are mintea înălțată în vedere. Și cugetarea lui parcă e îndreptată pururea spre altcineva. De această „beție” duhovnicească au fost cuprinși odinioară apostolii și mucenicii. Cei dintâi au străbătut lumea întregă, ostenindu-se și fiind osândiți. Ceilalți, cu mădularele tăiate, și-au vărsat sângele ca apa și pătîmind cele mai cumplite chinuri nu s-au descurajat și le-au răbdat cu bărbăție; și fiind înțelepți au fost socotiți nebuni. Alții au rătăcit prin pustii, prin munți, în peșteri și în crăpăturile pământului și lipsiți de o așezare statornică erau cei mai statornici așezați. Această nebunie să ne învrednicească Dumnezeu să o dobândim și noi”.¹⁹² Aceasta este unirea cu Dumnezeu în dragoste. Aceasta este virtutea teologică a dragostei care lucrează cu putere în faza iluminării.

Atunci când ajunge la dragostea creștină, Sfântul Siluan spune: *“Duhul lui Dumnezeu învață sufletul să iubească tot ce-i viu până într-acolo încât el nu mai vrea să facă un rău nici măcar unei frunze verzi dintr-un pom. Și n-ar mai vrea să strivească nici o singură floare a câmpului. Astfel Duhul lui Dumnezeu ne învață iubirea pentru tot ceea ce există și atunci sufletului îi este milă de orice ființă: iubește chiar și pe vrășmașii lui și plânge chiar și pentru demoni, pentru că prin căderea lor ei s-au dezlipit de bine”*.¹⁹³

Cele patru virtuți cardinale au fost cunoscute și în lumea păgână. Filozofii și înțelepții și le însușeau prin experiență și le aplicau vieții omenești. În creștinism însă nu mai au înțelesul și proporția pur naturală. Sub înrâurirea Duhului Sfânt aceste patru virtuți capătă proporții mult mai mari. În viața duhovnicească se vedește caracterul lor supranatural.

De exemplu cumpătarea, una dintre cele patru. La cei vechi, era virtutea prin care omul putea ține calea de mijloc între două extreme, ambele la fel de periculoase.¹⁹⁴ La un creștin, chiar de statură mijlocie, cumpătarea e mai intensă și mai aspră, presupunând reținerea de la multe. Pentru un mistic ea devine asceză eroică, atunci când se transformă din evitarea desfrânării în feciorie, sau în blândețe, în smerenia ascetică. Ea nu mai seamănă cu cumpătarea păgână, ci are o

¹⁹² *Cuvinte despre Sfintele Nevoințe*, XXV; Filocalia X, București, 1981, p. 137

¹⁹³ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura Deisis, Alba Iulia, 1994, p. 227

¹⁹⁴ *Teologia Morală*, vol. I, București, 1979, p. 367

altă dimensiune. Cumpătarea creștină îl face pe omul duhovnicesc să renunțe chiar la binecuvântările îngăduite, în mod obișnuit, de către Dumnezeu”.¹⁹⁵

Cât privește înțelepciunea, pentru Socrate de exemplu, era știința științei și presupunea să te cunoști pe tine însuși. Pentru creștin adevărata înțelepciune este să cunoască voia lui Dumnezeu și s-o urmeze. Citim în Epistola către Romani: „Și să nu vă potriviți cu acest veac, ci să vă schimbați prin înnoirea minții, ca să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvârșit”.¹⁹⁶

Și dreptatea capătă un nou înțeles. Ea era pentru cei vechi fundamentul oricărei orânduiri statornice. La antici legea talionului era expresia dreptății. Chiar și în Vechiul Testament se cerea ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Dreptatea era dură, aspră. Creștinismul are alt înțeles al dreptății. Ea presupune buna-înțelegere și armonia dintre oameni, a nu răspunde răului cu rău ci a învinge răul cu binele.

Mântuitorul Iisus Hristos în Predica de pe Munte ne învață că celui ce vrea să ne ia haina să-i lăsăm și cămașa, iar Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, zice așa: „Dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii. Nu vă răzbunați singuri, iubiților, ci lăsați loc mâniei lui Dumnezeu, căci scris este: a Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti, zice Domnul. Deci, dacă vrășmașul tău este flămând dă-i de mâncare; dacă îi este sete, dă-i să bea... Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele”.¹⁹⁷ Aceasta este dreptatea creștină, plină de înțelegere, plină de dragoste. Iar curajul, sau bărbăția, primește un nou înțeles. În antichitate era curajos cel ce înfrunta pericolele, omul temerar, omul care biruia în arenă, omul care se lupta cu fiarele. Curajul creștin se arată în suferință, în răbdare, în purtarea crucii, în suportarea necazurilor.

3. Darurile Sfântului Duh

În omul despătimit Duhul Sfânt pune în lucrare, pe lângă cele șapte virtuți de căpetenie, o mulțime de daruri. Proorocul Isaia amintește șapte daruri ale Duhului Sfânt. Proorocindu-L pe Mântuitorul spune că: “Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneicredințe. Și-L va umple pe El duhul temerii de Dumnezeu”.¹⁹⁸

Sfântul Apostol Pavel amintește zece daruri ale Duhului Sfânt: “Roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea

¹⁹⁵ Nechifor Crainic, *Curs de Teologie Mistică*, dactilografiat, p. 126

¹⁹⁶ *Romani* 12, 2

¹⁹⁷ *Romani* 12, 18-21

¹⁹⁸ *Isaia* 11, 2-3

de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția".¹⁹⁹ Darurile Sfântului Duh acționează asupra puterilor noastre sufletești pentru a le face apte de virtuți. Ele creează o bună dispoziție, o finețe și o mlădiere care pregătește sufletul pentru a primi haruri duhovnicești speciale. Jacques Maritain spune că orice cunoaștere mistică, fiind supranaturală, necesită o inspirație specială din partea lui Dumnezeu ca să putem ajunge la ea.²⁰⁰ Darurile Duhului Sfânt pregătesc sufletul, făcându-l mai mobil și mai apt de această inspirație divină.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, comentând cele șapte daruri ale Duhului Sfânt amintite de Isaia, le orânduiește în felul următor: darul buneii-credințe, darul temerii de Dumnezeu, darul tăriei, darul sfatului, darul cunoștinței, darul înțelegerii, darul înțelepciunii. După cum vom vedea, această orânduire este logică.

Nici un demers duhovnicesc nu-i posibil fără credința în Dumnezeu; iar din credință se naște frica, sau temerea, în sensul pozitiv al cuvântului. *"Duhul temerii de Dumnezeu se arată în înfrânarea cu fapta de la păcate; duhul tăriei, în pornirea și mișcarea plină de râvnă spre lucrarea și împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discernământului care ne ajută să împlinim cu rațiune poruncile duhovnicești și să deosebim cele bune de cele rele; duhul științei ne face să știm fără greșală modurile activității virtuozose, după care lucrând nu cădem nicidecum din dreapta judecată a rațiunii; duhul cunoștinței ne dă puțința să cuprindem cu mintea rațiunile din porunci, pe care se întemeiază modurile de activitate ale virtuților; duhul înțelegerii este consimțământul afectuos al sufletului cu modurile și rațiunile poruncilor, sau mai bine zis prefacearea lui în acelea, prefaceare prin care se produce o fuziune a puterilor noastre naturale cu modurile și rațiunile poruncilor; duhul înțelepciunii ne face să ne înălțăm la cauza rațiunilor duhovnicești din porunci și la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu puțință oamenilor, în chip neștiut, rațiunile simple ale lucrurilor, aflătoare de Dumnezeu".*²⁰¹

La darul înțelepciunii se ajunge după ce ai dobândit toate virtuțile, ca o încununare a lor. Marii duhovnici dobândesc acest dar și, ca urmare, sunt solicitați de către credincioși să-i ajute în nedumeririle pe care le au. El ne ajută să pătrundem în adevărurile de credință și le descoperim comorile ascunse. Darul cunoștinței ne face să privim toate lucrurile în legătură cu Dumnezeu. Temerea, sau frica, ne previne asupra efemerității bunurilor din lume și ne sporește dorul după bunurile cerului.

4. Contemplarea lui Dumnezeu în creație

¹⁹⁹ Galateni 5, 22-23

²⁰⁰ cf. *Cursului de Teologie Mistică*, dactilografiat, Nichifor Crainic

²⁰¹ *Răspunsuri către Talasie*, Filocalia 3, Sibiu, 1948, p.244

Omul plin de Duhul Sfânt Îl poate contempla pe Dumnezeu în creație, pe când omul pătimăș nu e în stare să descopere rațiunile adânci și duhovnicești ale lucrurilor. El vede doar utilitatea trupească a acestora. Rațional, omul pătimăș, se străduiește să-și justifice punctul de vedere cu argumente de interes obștesc sau motivându-l ca o necesitate biologică. Omul curățit de patimi, plin de Duh Sfânt, ajuns în faza iluminării vede, pe lângă rostul utilitar al lucrurilor, menirea lor de a exercita puterile noastre sufletești în urcușul spre Dumnezeu.

Pentru omul duhovnicesc natura este o carte deschisă care grăiește despre Dumnezeu. Înainte de a-L contempla pe Dumnezeu față către față, omul îl descoperă, îl contemplă în natură. Lucrurile ascund în ele rațiuni divine. Cel ce le descoperă urcă pe firul lor la cunoașterea lui Dumnezeu. Lumea este deci un pedagog înspre Hristos.²⁰²

În Sfânta Scriptură acest lucru este exprimat magistral. Dăm câteva exemple. Dreptul Iov spune lucrul următor: *“Dar ia întrebă dobitoacele și te vor învăța, și păsările cerului, și te vor lămuri; sau vorbește cu pământul, și-ți va da învățătură și peștii mării îți vor istorisi cu de-amănuntul. Cine nu cunoaște din toate acestea că mâna Domnului a făcut aceste lucruri?”*²⁰³

Sau Proorocul David, în psalmul 18, înalță un imn de laudă Creatorului, plecând de la lucrarea mâinilor Sale: *“Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor lui o vestește tăria. Ziua zilei spune cuvânt și noaptea nopții vestește știință. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă. În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginea lumii cuvintele lor. În soare și-a pus locașul său; el este ca un mire ce iese din cămara sa. Bucura-se-va ca un uriaș, care aleargă drumul său. De la marginea cerului ieșirea lui, și oprirea lui până la marginea cerului; și nu este cine să se ascundă de căldura lui”*²⁰⁴

Și Înțeleptul Solomon merge pe aceeași linie: *“Deșerți sunt din fire toți oamenii care nu cunosc pe Dumnezeu și care n-au știut, plecând de la bunătățile văzute, să vadă pe Cel ce este, nici din cercetarea lucrurilor Sale să înțeleagă pe meșter”*²⁰⁵.

În Epistola către Romani, Sfântul Apostol Pavel încearcă să le argumenteze celor ce n-au credința cea adevărată că, totuși, Dumnezeu în virtutea revelației naturale, în virtutea legii morale naturale, îi va chema la judecată pentru binele sau răul pe care l-au făcut. Nimeni nu va putea spune că n-a crezut în Dumnezeu pentru Dumnezeu nu i s-a arătat față către față. Pentru că, în cartea naturii, oricine îl poate

²⁰² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. 3, București, 1981, p. 166

²⁰³ *Iov* 12, 7-9

²⁰⁴ *Psalmul* 18, 1-7

²⁰⁵ *Înțelepciunea lui Solomon*, 13,1

citi pe Dumnezeu. Îl poate întâlni pe Dumnezeu. *“Pentru că ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei; fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor. Căci cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica lui putere și dumnezeire, așa ca ei să fie fără cuvânt de apărare”*.²⁰⁶

Ateii nu vor avea cuvânt de apărare pentru că nu s-a aplecat cu seriozitate asupra cărții naturii să citească în ea, și să ajungă pe firul rațiunilor ce le cuprinde creația la Creator.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că mintea ce se exercită cu evlavie în contemplarea naturii este *“bărbat”*, *“având drept cap rațiunea lui Dumnezeu, pe care o contemplă cugetarea prin credință, ca pricină creatoare a celor văzute”*. Iar *“din ființa celor văzute și din mișcarea și din varietatea lor, cunoaște Monada cea în trei ipostazuri”*²⁰⁷, adică îl cunoaște pe Dumnezeu.

Comentând vedenia Sfântului apostol Petru din Faptele Apostolilor, capitolul 11, cu pânzătura în care erau fel de fel de dobitoace necurate, Sfântul Maxim spune că: *“Cel care contemplă creația văzută în rațiunile ei, ca pe o înfățișare a celei inteligibile, sau tipurile cele inteligibile din podoaba lucrurilor văzute, ca pe o pânzătură ce coboară de sus, nu va mai crede nimic necurat din lucrurile văzute, ne mai observând în rațiunile lor nimic care să trezească scârba”*.²⁰⁸

Cu alte cuvinte, Sfântul Maxim Mărturisitorul subliniază această idee principală, și anume că, lucrurile ascund în ele rațiunile divine și cel ce le descoperă suie pe firul acestor rațiuni la cunoașterea lui Dumnezeu. Această cunoaștere anticipează cunoașterea directă, cunoașterea față către față, cunoaștere la care au ajuns sfinții încă de pe pământ și ajung toți cei mântuiți în cer.

Fericitul Augustin duce un dialog cu natura: *“Am întrebat pământul: tu ești Dumnezeu meu? Și mi-a răspuns: Nu sunt! Și tot ce este pe el a mărturisit la fel. Am întrebat marea și adâncul și tot ce trăiește și se târăște în ele și mi-au răspuns: Nu suntem Dumnezeu tău. Caută mai sus! Am întrebat vântul și mi-a răspuns întreg văzduhul și tot ce este în el: Nu sunt Dumnezeu! Am întrebat cerul, soarele, luna și stelele și mi-au răspuns: Nici noi nu suntem Dumnezeu pe care-L cauți tu! Și am zis către toate cele ce sunt în jurul meu: Mi-ați spus că voi nu sunteți Dumnezeu meu, vorbiți-mi acum despre El. Și mi-au răspuns toate într-un glas: El ne-a făcut pe noi!”*²⁰⁹ Este extraordinar acest dialog al fericitului Augustin cu creatura care-i graiește despre Creatorul său, despre Dumnezeu.

²⁰⁶ Romani 1,19-20

²⁰⁷ *Răspunsuri către Talasie* 25, Filocalia 3, Sibiu, 1948, p. 88

²⁰⁸ *Ibidem*

²⁰⁹ cf. Ilarion Felea, *Religia iubirii*, Arad, 1946, p. 83

Flamarion, într-o carte minunată, intitulată “*Dumnezeu în natură*”, spune, printre altele, și lucrul următor: “*În desfășurarea vieții pământești, în mijlocul naturii strălucitoare, în lumina soarelui, pe țărmul mărilor vijelioase, sau pe marginea apelor limpezi, în frumoasele priveliști de toamnă, sau grădini de primăvară, pretutindeni am căutat pe Dumnezeu. Firea toată, în lumina științei, mi l-a arătat în mod deosebit. L-am recunoscut în chip evident ca pe însăși puterea lăuntrică a oricărui lucru, a tot ce există*”.²¹⁰ Pentru a citi însă în cartea naturii, așa cum spuneam la început, este nevoie să fii curățit de patimi și să fii plin de Duhul Sfânt.

Închei cu următoarea întâmplare, grăitoare, asupra subiectului pe care l-am abordat: “*Un preot misionar, undeva într-o pustie, vorbea păgânilor despre Dumnezeu. Un păgân nedumerit, pe când făceau un mic popas, l-a întrebat: De unde putem noi să știm că este Dumnezeu? Atunci preotul, arătându-i pe nisip urmele unei cămile, i-a răspuns: Iată, urmele acestea. Vedem numai urmele, și cu toate acestea știm că sunt și cămile, deși nu le vedem. Așa este și cu Dumnezeu. Nu-L putem vedea, dar Îi putem vedea urmele. Care sunt urmele lui Dumnezeu? Întrebă din nou păgânul. Iar preotul, arătând cu mâna spre soare răspunse: Iată, soarele este urma puterii lui Dumnezeu, căci El l-a făcut. Asemenea apele, asemenea vietățile, asemenea copacii, toate sunt urmele lui Dumnezeu*”.²¹¹

Și, ca o concluzie, tot ceea ce există, lumea întreagă, ne strigă că este Dumnezeu, “*un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru noi toți*”.²¹² Pentru a-L vedea, însă, ai nevoie de suflet curat.

5. Înțelegerea duhovnicească a Scripturilor

În omul curățit de patimi Duhul Sfânt lucrează cu putere. Am văzut că, în această stare, virtuțile de căpetenie, darurile Duhului Sfânt, contemplarea lui Dumnezeu în creație, sunt niște realități experimentabile. Mai adăugăm încă o lucrare importantă a Duhului Sfânt, în inima creștinului purificat de rele, și anume: înțelegerea duhovnicească a Scripturilor.

Din nefericire, astăzi foarte mulți indivizi se hazardează să tâlcuiască Biblia. Sufletul lor fiind întunecat de păcate, se înțelege ce tâlcuire pot da Scripturilor.

²¹⁰ *Idem*, p. 84

²¹¹ *Idem*, p. 89

²¹² *Efeseni* 4,6

Sfântul Petru ne spune că: „Nici o prorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia; Pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt”²¹³

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că “înțelegerea întocmai a cuvintelor Duhului se descoperă numai celor vrednici de Duhul, adică acelor care printr-o îndelungată cultivare a virtuților, curățindu-și mintea de funinginea patimilor, primesc cunoștința celor dumnezeiești”²¹⁴ Același lucru, pe care l-a spus și Sfântul Apostol Petru: Oamenii lui Dumnezeu mânați de Duhul Sfânt au scris Scripturile și tot oamenii lui Dumnezeu pot tâlcui Scripturile.

Dumnezeu ne dă darul înțelegerii Scripturilor numai în măsura în care suntem în stare să-l primim: „Prin urmare harul Duhului Sfânt nu lucrează înțelepciune în sfinți fără mintea care să o primească; nici cunoștința, fără rațiunea capabilă de ea; nici credința fără convingerea minții și a rațiunii despre cele viitoare și deocamdată nearătate; nici darurile vindecărilor fără iubirea de oameni cea după fire; nici vreun altul dintre celelalte daruri, fără deprinderea și puterea capabilă de fiecare. Dar iarăși nu va dobândi omul ceva din cele înșirate numai prin puterea naturală, fără puterea lui Dumnezeu, care să le dăruiască”²¹⁵

Tragem concluzia de aici că, pentru a înțelege duhovnicește Scripturile, o anumită persoană trebuie să aibă o seamă de calități naturale și duhovnicești. În ce privește calitățile naturale, interpretul trebuie să fie sănătos la minte. Să nu fie extenuat de post și nevoiță peste măsură, încât facultățile sufletești să nu mai funcționeze deplin. Să fie un om cu sufletul echilibrat, cu rațiune clară, luminată și sănătoasă și cu o voință sigură. Să nu fie dominată de impresii momentane, de emoții puternice și de imaginații bolnăvicioase. Trebuie să aibă un anumit grad de instruire. Nu neapărat din școli, ci din ucenicia pe lângă un duhovnic.

Din punct de vedere moral trebuie să fie virtuos, sincer, nedoritor de slavă deșartă sau de câștig. Să aibă un duhovnic și o viață spirituală frumoasă.

După cum Duhul Sfânt i-a inspirat pe autorii Bibliei, tot El este Cel care colaborează cu interpreții Cărilor Sfinte și-i ajută să înțeleagă cele citite. Tâlcuirea Scripturii este o harismă.²¹⁶ Mântuitorul, arătându-Se după înviere ucenicilor Săi, “le-a deschis mintea, ca să înțeleagă Scripturile”²¹⁷

Cei plini de patimi rămân numai la o înțelegere trupească a Scripturii, la litera moartă. Spune Sfântul Vasile cel Mare că un vas de lichid rău mirositor nu

²¹³ 2 Petru, 1,20-21

²¹⁴ Răspunsuri către Talasie, 65, Filocalia 3, Sibiu, 1948, p. 420

²¹⁵ Idem, 59

²¹⁶ Pr. Conf. Ilie Moldovan, *Sensul duhovnicesc al înțelegerii Scripturii în concepția teologică a Sfântului Vasile cel Mare*, “Glasul Bisericii”, XXXVIII (1979), nr. 7-8, p. 710

²¹⁷ Luca, 24,45

poate primi în el lichidul mirului, dacă înainte n-a fost spălat. Adică, un om plin de orgoliu, un om plin de alte patimi, zadarnic încearcă să tâlcuiască Scripturile, pentru că din el emană duhoare. Atâta vreme cât nu s-a purificat, cât nu s-a sfințit, cât nu s-a îndumnezeit, nu înțelege Biblia.

Trebuie să ne ridicăm mai sus de interpretarea în literă. Vă dau un exemplu din Evanghelia după Matei. Domnul Hristos spune: *„Dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul dintre mădularele tale, decât tot trupul tău să fie aruncat în ghenă. Și dacă mâna ta cea dreaptă te smintește pe tine, taie-o și o aruncă de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul dintre mădularele tale, decât tot trupul tău să fie aruncat în ghenă”*.²¹⁸

Ne avizați am putea trage concluzia că Mântuitorul este absurd. Că Mântuitorul ne cere să ne mutilăm. Ori, lucrurile nici pe departe nu stau așa. Textul trebuie înțeles în duhul lui și nu în litera lui. Este vorba de ochi; este vorba de mână. Cum se înțelege duhovnicește ochiul? O persoană care-ți este dragă ca ochii din cap, și care te duce la rele, trebuie îndepărtată. Foarte greu este lucrul acesta. Observăm noi, în viața de zi cu zi, cât de greu renunță oamenii la persoane iubite. La persoane dragi, dar care îi duc la rele. Așa interpretăm textul cu ochiul care te smintește și trebuie să-l scoți. E vorba de o persoană dragă ca ochii din cap.

Sau mâna. Dacă mâna ta te smintește, taie-o!

Ce e mâna? Înțelegem prin mâna dreaptă un om care ne ajută mult. Un om necesar pentru a realiza lucruri utile. Care ne ajută la multe dar, în același timp, ne duce și la păcat. Chiar cu prețul de a trăi mai modest și de a nu putea realiza unele lucruri, vom renunța la persoanele care ne duc la păcat. Din nefericire, din oportunism, sau datorită greutăților vieții, sunt oameni care renunță la principiile lor morale pentru că cineva îi ajută. Și, atunci, cad în păcate pentru că sunt ajutați de către ei.

Sfinții Părinți au fost curățiți de patimi. De aceea ei au înțeles bine Sfintele Scripturi. Numai împreună cu ei, și cu întreaga Biserică, putem înțelege și noi bine sensul duhovnicesc al Scripturilor.

În acest sens vă voi da două exemple. Unul este de la Sfântul Antonie cel Mare. Citim în Pateric: *“Oarecare frați au venit la Ava Antonie și au pus înaintea lui un cuvânt din cartea Leviticului. Deci, a ieșit bătrânul în pustie și a mers Avva Ammona pe urma lui, în ascuns, știind obiceiul lui. Și, după ce s-a depărtat bătrânul, stând la rugăciune, a strigat cu glas mare: Dumnezeuule, trimite pe Moise ca să mă învețe cuvântul acesta! Și a venit glas vorbind cu dânsul. Deci, a zis Avva Ammona, glasul care vorbea l-am auzit, dar puterea cuvântului n-am înțeles-o”*.²¹⁹

²¹⁸ Matei 5,29-30

²¹⁹ Pentru Avva Antonie 28, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 12

Ce lucru minunat! Au venit la Sfântul Antonie ucenicii să le tâlcuiască un verset din cartea Leviticului. Carte pe care a scris-o Moise. Nu-l știa tâlcui nici Sfântul Antonie cel Mare. Și atunci la cine a apelat?

A apelat la autorul cărții. A avut îndrăzneala aceasta pentru că avea o viață curată. Și a ieșit în pustie și a vorbit cu Moise. Iată, un exemplu, înțelegerea Scripturilor. Înțelegerea duhovnicească a Scripturilor o au sfinții.

Și vă mai dau un exemplu. Uneori și oameni cu o viață duhovnicească aleasă pot cădea în eroare pentru că, ori nu s-au curățit de orgoliu, ori au vrut să ajungă la înțelesul Scripturilor singuri, fără Biserică; lucru absolut imposibil. *“Avva Daniil a povestit despre un alt bătrân mare, ce ședea în părțile cele de jos ale Egiptului, că zicea întru prostime că Mechisedec este fiul lui Dumnezeu și s-a vestit Fericitului Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei despre dânsul. Și a trimis la el, dar știind că este făcător de minuni bătrânul și orice cere de la Dumnezeu i se descoperă lui și cum că întru prostime a zis cuvântul acesta, a întrebuițat acest fel de înțelepciune, zicând: „Avvo, rogu-te, fiindcă gândul îmi zice că Melchisedec este fiul lui Dumnezeu și alt gând îmi zice că nu, ci om este și arhieru a lui Dumnezeu. Deci, fiindcă mă îndoiesc pentru aceasta, am trimis la tine ca să te rogi lui Dumnezeu să-ți descopere aceasta și să cunoaștem adevărul. Iar bătrânul îndrăznind la petrecerea sa, a zis: dă-mi trei zile și eu voi vesti ce este. Deci mergând, se ruga lui Dumnezeu pentru cuvântul acesta și venind după trei zile a zis fericitului Chiril, că om este Melchisedec. Și i-a zis lui arhiepiscopul: cum știi Avvo? Iar el i-a zis: Dumnezeu mi-a descoperit pe toți patriarhii, așa câte unul trecând înaintea mea, de la Adam până la Melchisedec. Și îngerul mi-a zis că acesta este Melchisedec, și să cred că așa este. Deci, ducându-se, singur propovăduiește că om este Melchisedec și foarte s-a bucurat fericitul Chiril”*.²²⁰

Așadar în greșeală poate cădea și un om cu viață curată, atunci când nu încearcă să înțeleagă Scripturile dimpreună cu întreaga Biserică. Sfinții Părinți au fost curățiți de patimi. De aceea au înțeles Scripturile. Numai împreună cu ei și cu întreaga Biserică putem înțelege și noi bine sensul duhovnicesc al Scripturilor.

6. Cunoașterea apofatică a lui Dumnezeu

Omul plin de Duhul Sfânt Îl contemplă pe Dumnezeu în natură și are o înțelegere duhovnicească a Scripturilor. Această cunoaștere, din natură și din Scripturi, teologii o numesc cunoaștere catafatică. Catafatismul afirmă, folosindu-se de concepte, ce este Dumnezeu.

²²⁰ Pentru Avva Daniil 9, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 53

„Dumnezeu este lumină”,²²¹ citim în prima Epistolă a Sfântului Ioan sau: „Dumnezeu este iubire”.²²² Dumnezeu este bunătațe, Dumnezeu este înțelepciune, și am putea continua cu aceste denumiri pe care I le dăm lui Dumnezeu.

Toate aceste concepte, însă, nu-L pot cuprinde pe Dumnezeu. Ele spun câte ceva despre El, dar Dumnezeu în ființa Sa transcendentă rămâne necunoscut. De aceea mai de grabă se poate spune ce nu este Dumnezeu, decât ceea ce este. Acest mod de cunoaștere se numește cunoaștere apofatică (de la grecescul apophasis, care se tâlcuiește negație).

Această cunoaștere apofatică, sau teologia negației, nu este totuna cu teologia negativă, care spune că Dumnezeu nu poate fi cunoscut. Dimpotrivă, apofatismul spune că Dumnezeu nu poate fi cunoscut prin puterea firii omenești, dar poate fi cunoscut prin Duhul Sfânt. Omul eliberat de patimi ajunge la această cunoaștere. Domnul Iisus Hristos zice în Evanghelia după Ioan: „*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu, îl va iubi și Vom veni la el și vom face lăcaș la el*”.²²³

Are loc în acest caz o cunoaștere tainică, intimă, apofatică, care te ancorează în eternitate. În acest sens Domnul Iisus Hristos își continuă gândul: „*Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis*”.²²⁴

Părinții Bisericii au stăruit asupra cunoașterii apofatice a lui Dumnezeu, Sfântul Dionisie Areopagitul, în cartea „*Despre numele divine*”, spune că Dumnezeu se află dincolo de cunoștibil și necunoștibil. Dumnezeu este dincolo de orice posibilitate de cunoaștere prin definiții, prin analiză, sau prin analogii. Este posibilă doar o pătrundere mistică, tainică, prin extaz, a lui Dumnezeu. Aceasta este de fapt o răsfrângere a luminii dumnezeiești din suflet de o asemenea intensitate încât e simțită ca o scufundare într-un abis. Sufletul e plin de Duhul Sfânt, și pe măsură ce înaintează în cunoașterea lui Dumnezeu mintea se scufundă tot mai mult în „neștiință”, într-o nevedere desăvârșită.²²⁵

Sfântul Dionisie spune că: „*trebuie să renunți la simțuri, ca și la orice lucrare a minții, la orice obiect simțit, ori gândit, la tot ceea ce este, precum și la tot ceea ce nu este, spre a putea ajunge în necunoașterea absolută, la unirea cu Acela Care este mai presus de orice ființă și de orice știință*”.²²⁶

²²¹ I Ioan 1, 5

²²² I Ioan 4, 8

²²³ Ioan 14, 23

²²⁴ Ioan 17, 3

²²⁵ cf. Pr.Prof.Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981, p. 38

²²⁶ cf. Vladimir Lossk, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, Anastasia, p. 56

Pentru a ajunge aici, repetăm, este nevoie de un efort purificator, de un urcuș duhovnicesc. Este clasic exemplul lui Moise, care urcă pe muntele Sinai pentru a se întâlni cu Dumnezeu. Acest exemplu ni-l dă Sfântul Grigorie de Nyssa.²²⁷

La poala muntelui Moise a avut o cunoaștere catafatică a lui Dumnezeu, Îl vedea pe Dumnezeu în lumină, în rugul care ardea și nu se mistuia: „În vremea aceea, Moise păștea oile lui Ietro, preotul din Madian, socrul său. Și depărtându-se o dată cu turma în pustie, a ajuns până la muntele lui Dumnezeu, la Horeb; Iar, acolo, i S-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea, dar nu se mistuia. Atunci Moise și-a zis: Mă duc să văd această arătare minunată că rugul nu se mistuiește. Iar dacă a văzut Domnul că se apropie să privească, a strigat la el Domnul din rug și-a zis: Moise! Moise! Și el a răspuns: Iată-mă Doamne! Și Domnul a zis: Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțăminte din picioarele tale, că locul pe care calci este pământ sfânt! Apoi i-a zis iarăși: Eu sunt Dumnezeu tatălui tău, Dumnezeu lui Avraam și Dumnezeu lui Isaac și Dumnezeu lui Iacob! Și și-a acoperit Moise fața sa, că se temea să privească pe Dumnezeu”.²²⁸

Pentru o unire tainică cu Dumnezeu, așadar, Moise urcă. Ne spune Sfântul Grigorie de Nyssa că “urcând mereu, nu se oprește niciodată din urcuș, nici nu-și pune vreun hotar sieși în mișcarea spre înălțime, ci, odată ce a pus piciorul pe scara care se sprijină de Dumnezeu, cum spune Iacob, pășește pururea spre treapta de deasupra și nu încetează niciodată să se înalțe, prin aceea că mereu descoperă ceva deasupra treptei atinse în urcușul spre înălțime. Respinge mincinoasa înrudire cu împărăteasa egiptenilor. Se face apărător al evreului. Se mută la viețuirea în pustie, pe care nu o tulbură viața omenească. Paște în sine turma viețuitoarelor blânde. Vede strălucirea luminii. Își face neîngreuiat urcușul spre lumină prin scoaterea încălțăminte, scoate la libertate pe cei înrudiți și de un neam cu el. Vede înecat pe vrășmașul ce se aruncă în valuri. E călăuzit de nor, potolește setea prin piatră, plugărește pâinea din cer. Nimicește apoi pe cei de alt neam prin întinderea mâinilor. Aude glasul trâmbiței, intră în negură, pătrunde în cele nepătrunse ale cortul nefăcut de mână. Află tainele dumnezeieștii preoții. Nimicește idolul, îmblânzește pe Dumnezeu, aduce din nou legea sfărâmată de păcatul iudeilor, strălucește de slavă”.²²⁹

Nu-i este suficient lui Moise însă această cunoaștere afirmativă, catafatică, a lui Dumnezeu, ci el Îi zice: „Arată-Te să Te văd!”²³⁰

²²⁷ *Viața lui Moise*, P.S.B.29, București, 1982

²²⁸ *Ieșire* 3, 1-6

²²⁹ *op.cit.p. 91*

²³⁰ *Ieșire* 33, 13

Moise dorea o experiență duhovnicească profundă, apofatică: „Domnul însă grăia cu Moise față către față, cum ar grăi cineva cu prietenul său. După aceea Moise se întorcea în tabără; iar tânărul său slujitor Iosua, fiul lui Navi, nu părăsea cortul. Atunci a zis Moise către Domnul: Iată, Tu îmi spui: du pe poporul acesta, dar nu mi-ai descoperit pe cine ai să trimiți cu mine, feși mi-ai spus: te cunosc pe nume și ai aflat bunăvoință înaintea ochilor Mei. Deci, de-am aflat bunăvoință în ochii Tăi, arată-Te să Te văd, ca să cunosc și să aflu bunăvoință în ochii Tăi și că acest neam e poporul Tău. Și a zis Domnul către el: Eu Însumi voi merge înaintea ta și Te voi duce la odihnă. Zisa Moise către Domnul: Dacă nu mergi Tu însuși cu noi, atunci să nu ne scoți de aici; căci prin ce se va cunoaște cu adevărat că eu și poporul Tău am aflat bunăvoință înaintea Ta? Au nu prin aceea ca Tu să fii însoțitorul nostru? Atunci eu și poporul Tău vom fi cei mai slăviți dintre toate popoarele de pe pământ. Și a zis Domnul către Moise: Voi face și ceea ce zici tu, pentru că tu ai aflat bunăvoință înaintea Mea și te cunosc pe tine mai mult de cât pe toți. Și Moise a zis: Arată-mi slava Ta! Zisa Domnul către Moise: Eu voi trece pe dinaintea ta toată slava Mea, voi rosti numele lui Iahve înaintea ta și pe cel ce va fi de miluit îl voi milui și cine va fi vrednic de îndurare, de acela Mă voi îndura. Apoi a adăugat: fața mea însă nu vei putea s-o vezi, că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască. Și iarăși a zis Domnul: Iată aici la Mine un loc: șezi pe stânca aceasta; când va trece slava Mea, te voi ascunde în scobitura stâncii și voi pune mâna mea peste tine până voi trece, iar când voi ridica mâna mea, tu vei vedea spatele meu, iar fața mea nu o vei vedea”.²³¹

Lucrul acesta are loc după un urcuș greu, pe muntele Sinai: „Moise a stat acolo la Domnul patruzeci de zile și patruzeci de nopți; și nici pâine n-a mâncat, nici apă n-a băut. Și a scris Moise pe table cuvintele legământului: cele zece porunci. Iar când se pogora Moise din Muntele Sinai, având în mâini cele două table ale legii, el nu știa că fața sa strălucește, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Deci Aron și toți fiii lui Israel, văzând pe Moise că are fața strălucitoare, s-au temut să se apropie de el. Atunci i-a chemat Moise și-au venit la el Aaron și toate căpeteniile obștei și Moise a grăit cu ei. După aceasta s-au apropiat de el toți fiii lui Israel și el le-a poruncit tot ce-i grăise Domnul în Muntele Sinai. Iar după ce a încetat de a grăi cu ei, Moise și-a acoperit fața cu un văl. Când însă intra el înaintea Domnului, ca să vorbească cu El, atunci își ridica vălul până când ieșea; iar la ieșire spunea fiilor lui Israel cele ce i se porunciseră de către Domnul. Și vedeau fiii lui Israel că fața lui Moise strălucea și Moise își puneia iar vălul peste fața sa, până când intra din nou să vorbească cu Domnul”.²³² Este foarte limpede:

²³¹ Ieșire 33, 11-23

²³² Ieșire 34, 28-35

această cunoaștere intimă, tainică, de ne exprimat în cuvinte, pe care o are omul credincios, este posibilă doar în urma purificării de patimi.

Mulți dintre Sfinții Părinți au avut asemenea experiențe. De exemplu, Sfântul Maxim Mărturisitorul, în *“Ambigua”* și în *“Răspunsurile către Talasie”* susține caracterul tainic, apofatic, al cunoașterii lui Dumnezeu. Zice și el despre Moise că: *„urmând lui Dumnezeu care-l chema și ridicându-se peste toate cele de aici, a intrat în întunericul unde era Dumnezeu, adică în viețuirea cea fără formă, nevăzută și netrupească, cu mintea eliberată de orice legătura cu altceva afară de Dumnezeu. Și aflându-se în aceasta, pe cât era cu puțință firii omenesti să se învrednicească de ea, primește ca pe o cunună vrednică de cea fericită urcare cunoștința care depășește începutul timpului și al firii, făcându-și chip și pildă a virtuților pe Dumnezeu însuși”*.²³³

Sfântul Grigorie Palama va stabili, tot în contextul cunoașterii apofatice, tainice, a lui Dumnezeu, o distincție între ființa dumnezeiască inaccesibilă și energiile, sau lucrările lui Dumnezeu necreate, care-l covârșesc pe om în măsura curățirii lui de patimi.

Aceste energii necreate, harul lui Dumnezeu, lucrările lui Dumnezeu, se revarsă din sânurile Sfintei Treimi, și-l copleșesc, și-l covârșesc pe om, în Biserică. Pentru toți trăitorii creștini ortodocși apofatismul rămâne calea cea mai bună pentru cunoașterea lui Dumnezeu Celui viu și personal. Apofatismul ne spune nouă că Dumnezeu poate fii cunoscut. Nu în ființa Lui, nu în îndumnezeirea Lui, ci poate fii cunoscut după lucrările Lui. Poate fi cunoscut printr-o legătură intimă, tainică, cu El, atunci când, eliberați de patimi, ne covârșește harul Duhului Sfânt.

7. Rugăciunea curată

Spuneam că apofatismul, întâlnirea intimă cu Dumnezeu în întunericul dumnezeiesc, rămâne calea cea mai bună pentru cunoașterea Lui.

Rugăciunea curată este o treaptă superioară a cunoașterii lui Dumnezeu, este un apofatism deplin. De aceea, ne vom opri și la rugăciunea curată. Rugăciune curată la care ajungem tot în această etapă când ne-am despătimit, când ne-am eliberat de toate patimile care ne stăpâneau. Și, fiindcă am pomenit de trepte, vom spune că și rugăciunea cunoaște mai multe trepte calitative. Noi ne vom opri la cinci: a) rugăciunea întinată; b) rugăciunea timp pierdut; c) rugăciunea minții; d) rugăciunea cu mintea în inimă; e) rugăciunea curată sau extazul.

a) Rugăciunea întinată. Din nefericire este prezentă la toți începătorii. În timp ce omul se roagă îi vin în minte tot felul de gânduri pătimase. Ele răsar din

²³³ *Ambigua*, P.S.B.80, București, 1983, p. 117

străfundul inimii, unde au pătruns din neatenție. Imagini scârboase, poftă păcătoasă, acumulate în timp, sunt scoase la suprafață de cel rău tocmai în timpul rugăciunii. Referitor la această rugăciune, Sfântul Ioan Scărarul spune: „*Precum împăratul pământesc privește cu scârbă la cel ce stă în fața lui, dar își întoarce fața de la el și vorbește cu dușmanii stăpânului, așa privește cu scârbă și Domnul la cel ce stă înaintea lui în rugăciune și primește gândurile necurate*”.²³⁴

Mai ales tinerii nu sunt cruțați de gânduri păcătoase în timpul rugăciunii, nici chiar în biserică. Gânduri stimulate și de persoanele pe care le văd, sau le aud.

b) Rugăciunea timpului pierdut. Este mai bună de cât rugăciunea întinată, dar e o simplă oboseală fără rezultate. „*Altceva este întinărirea rugăciunii, spune Sfântul Ioan Scărarul, și altceva e pieirea ei și altceva furarea și altceva prihănirea ei. Întinărirea ei este a sta înaintea lui Dumnezeu și a năluci gânduri necuvenite. Pieirea este a se robi de griji nefolositoare. Furarea este împrăștierea cugetării pe nesimțite. Prihănirea este un atac oarecare ce se apropie de noi*”.²³⁵

În vreme acestei rugăciuni îi trec creștinului prin minte tot felul de griji. Nu se gândește la lucruri urâte, ci la lucruri utile. În timpul rugăciunii de dimineață își face planuri pentru toată ziua. În timpul rugăciunii de seară reia cu mintea toate tărășeniile de peste zi. Stând la Liturghie țese planuri de viitor.

“*În timpul rugăciunii nu trebuie să primim nici gândurile bune. Pentru că în acel timp chiar și gândurile bune stârnesc mintea. Și aceasta, fiind stârnită, le acceptă și apoi ajunge și la cele pătimase. Gândurile bune din timpul rugăciunii deschid calea diavolului să intre triumfător și să întrerupă lucrarea sfântă a rugăciunii*”,²³⁶ spune Hierotheos, Episcop de Nafpaktos. Aceste gânduri, care împrăștie mintea de la rugăciune, se pot înlănțui alcătuind așa numita punte a dracilor. De exemplu, stai în Biserică. Privești la policandru. Îți aduci aminte că l-a donat cutare persoană. O cunoști bine pe persoana respectivă. Îți vine în minte faptul că nu e chiar ușă de biserică. Într-o anumită situație ați fost amândoi părtași la o faptă păcătoasă. Îți pare rău, dar, savurezi cu gândul din nou faza respectivă. Și secvențele pot continua. S-ar putea găsi și alte exemple mai izbutite. În orice caz rugăciunea timpului pierdut nu ajunge în cer.

c) Rugăciunea minții. Este rugăciunea care se apropie de bine. De data aceasta rugătorul n-are nici gânduri rele, nici gânduri bune. El este foarte atent la ce spune. Această rugăciune se mai numește rugăciunea cugetării. “*Mintea s-a desprins să se reculeagă în ceasul rugăciunii, pe care o rostește în întregimea ei fără risipire. Mintea se topește laolaltă cu slova scrisă și o rostește ca și cum ar fi*

²³⁴ Scara XXVIII, 54; Filocalia 9, București, 1980, p. 415

²³⁵ Scara XXVIII, 24; Ibidem

²³⁶ Hierotheos, Episcop de Nafpaktos, *O noapte în pustia Sfântului Munte*, București, 1999, p. 70

cugetat-o ea însăși”.²³⁷ Această rugăciune rămâne, însă, uscată. Inima nu se îndulcește din ea. Este adevărat că nici un pietism emoțional în care mintea nu raționează nu este folositor.

Sfântul Pavel ține să sublinieze faptul că în rugăciune este implicată și mintea: *”Atunci ce voi face? Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga și cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta și cu mintea”*.²³⁸

d) Rugăciunea cu mintea în inimă. Totuși inima nu poate fi neglijată. Rugăciunea făcută cu mintea în inimă este rugăciunea cea bună. Coborând cu mintea în inimă și închizând ușile și ferestrele, începi cea mai intimă și sfântă convorbire cu Dumnezeu. *„Când te rogi, spune Domnul Hristos, intră în camera ta și, închizând ușa ta, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns, și Tatăl tău, care vede în ascuns, îți va răsplăti ție”*.²³⁹ La această rugăciune participă omul întreg, cu toate facultățile sale, îndulcindu-se din dialogul cu Dumnezeu. Coborându-se mintea în inimă, și începând rugăciunea, *“inima se încălzește și ceea ce adineauri era gând, ajunge aici simțire. Cine a ajuns la simțire, acela se roagă fără cuvinte. Fiindcă Dumnezeu este un Dumnezeu al inimii. De aceea de abia de aici începe hotarul sporirii întru cele ale rugăciunii”*.²⁴⁰

e) Rugăciunea curată, extazul sau răpirea. Este culmea cea mai înaltă a rugăciunii. Este apofatismul deplin. În această stare omul nici nu mai are un rol deosebit, lucrarea făcându-o Duhul Sfânt Însuși. Zice Sfântul Pavel: *”Noi nu știm să nu rugăm cum trebuie, ci Însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite”*.²⁴¹

Vă dau un exemplu concludent de rugăciune curată, din *Pateric*: *“Se spune pentru Avva Arsenie, că în seara sâmbetelor, pe când se lumina spre duminică, lăsa soarele înapoia lui și întindea mâinile la cer, rugându-se până iar strălucea soarele în fața lui și așa ședea”*.²⁴²

Acest fel de rugăciune, atât de înaltă și înălțătoare, nu lasă ca cineva să fie conștient de sine însuși. Nici să se gândească la ceea ce face. Sau, pentru a spune mai bine, ceea ce îndură el atunci.

Se întâmplă uneori ca un om pasionat de un anume lucru să fie atât de concentrat la ceea ce face, încât uită de sine. Nu mai știe unde se găsește și cât timp a petrecut în aceea preocupare. Același lucru se petrece cu rugătorul care a ajuns în

²³⁷ *Sbornicul*, vol. I, Alba Iulia, 1993, p. 24

²³⁸ *I Corinteni* 14, 15

²³⁹ *Matei* 6, 6

²⁴⁰ *Sbornicul*, vol. I, Alba Iulia, 1993, p. 24

²⁴¹ *Romani* 8, 26

²⁴² Pentru Avva Arsenie, 30, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 19

starea de răpire. Este atât de cufundat în Dumnezeu, încât nu-și mai amintește de sine. Nu-și dă seama ce se întâmplă în jurul său, ci petrece într-o meditație adâncă.

N-am spus nimic până acum referitor la cuvintele pe care le folosim atunci când ne rugăm. De obicei, folosim rugăciunile consacrate, pe primul loc stând rugăciunea domnească, Tatăl nostru. Ea ne-a fost lăsată de însuși Domnul Hristos. Apoi ne folosim de Psalmii pe care Dumnezeu i-a inspirat Proorocului David. Și, în sfârșit, apelăm la toate rugăciunile alcătuite de sfânta Biserică și cuprinse în cărțile de slujbă și-n cărțile de rugăciuni.

Când facem rugăciune particulară ne putem folosi și de propriile noastre cuvinte, spunându-I lui Dumnezeu, în mod liber, ceea ce avem pe suflet. Rugăciunea este respirația sufletului. De aceea trebuie să apelăm la ea cu o anumită ritmicitate. Să ne rugăm dimineața. Să ne rugăm seara. Să ne rugăm când ne așezăm la masă. O rugăciune cât de scurtă, dar ritmică, ne ține într-o stare sufletească bună.

În mediul monahal, și nu numai, este foarte cunoscută așa numita rugăciune a lui Iisus. Ea are următorul text: *”Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”*.

Plecând de la îndemnul sfântului Pavel, *”rugați-vă neîncetat”*,²⁴³ cei îndrăgostiți de această rugăciune o rostesc fie cu gura, fie numai în gând, de nenumărate ori. Plecând de la câteva sute de rostiri, ajung la mii de rostiri și, în sfârșit, o fac neconținut. Fie că stau efectiv la rugăciune, fie că muncesc mintea și inima lor se îndulcesc de această rugăciune.

Se spune că această rugăciune este de origine paradisiacă. În sensul că Adam se bucura de comuniune cu Dumnezeu. Că ar fi folosit-o Maca Domnului în templu. În orice caz, ea este alcătuită din două părți: o parte dogmatică, cuprinzând mărturisirea lui Petru: *”Tu ești Hristos Fiul lui Dumnezeu celui viu”*;²⁴⁴ și o parte morală, cuprinzând rugăciunea vameșului din templu: *”Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului”*.²⁴⁵

Primul document al rugăciunii lui Iisus îl avem în tratatul ascetic al lui Diadoh al Faticiei: *”Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, satana caută și el să ne mângâie sufletul printr-o simțire la aparență plăcută, aducând peste noi în vremea liniștii de noapte o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean”*.²⁴⁶

²⁴³ I Tesaloniceni 5, 17

²⁴⁴ Matei 16, 16

²⁴⁵ Luca 18, 13

²⁴⁶ Filocalia I, Sibiu, 1947, p. 346

Sunt foarte cunoscute câteva cărți, care au ca preocupare principală rugăciunea lui Iisus. Dintre ele menționăm: *“Mărturisire unui pelerin rus, despre lucrarea plină de har a rugăciunii lui Iisus”*; apoi *“Sbornicul”*, culegere despre rugăciunea lui Iisus; sau *“O noapte în pustia Sfântului Munte”* de Ierotheos Vlahos, și altele.

Metodele pentru practicarea acestei rugăciuni sunt și ele multe, Părintele Dumitru Stăniloae se oprește asupra lor. În mare, ele fac amintire de faptul că rugăciunea aceasta ar trebui să aibă ritmul respirației. Prima parte, cea teologică, o rostim în timp ce inspirăm. Și, a doua parte, cea morală, o rostim în timp ce expirăm. Ne imaginăm cum se coboară mintea în inimă o dată cu inspirația și spunem: *“Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu”*; iar, când expirăm, zicem: *“Miluiește-mă pe mine păcătosul”*.

Pentru a ține evidența numărului de rugăciuni folosim boabele mătaniilor, mătânii care sunt sabia Sfântului Duh. Și poziția corpului poate lua diferite forme. De la statul în picioare, sau pe genunchi, până la așezarea pe un scăunel. Toate aceste metode, de fapt, sunt niște proptele de care nu mai avem nevoie în momentul în care am ajuns să ne rugăm cu adevărat.

Pe lângă rugăciunea lui Iisus în practica credincioșilor mai găsim și alte rugăciuni scurte. Toate acestea sunt bune, dacă ș-ating scopul. Sfântul Serafim de Sarov recomanda să se rostească până la prânz rugăciunea lui Iisus, iar după masă, rugăciunea *“Preasfântă Născătoare de Dumnezeu mântuiește-mă pe mine păcătosul”*.

Rugăciunea curată este apofatismul deplin. Ea ne permite unirea intimă cu Dumnezeu. Dar, la ea, nu se poate ajunge decât în a doua a vieții spirituale, când suntem totalmente purificați de patimi.

8. Fenomene mistice extraordinare

În omul curățit de patimi Duhul Sfânt lucrează minunat. Domnul Hristos a făcut în acest sens următoarea promisiune: *„Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi, șerpi vor lua în mână și chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși”*.²⁴⁷

Aceste fenomene mistice extraordinare pot fi împărțite în două categorii:

A. Fenomene mistice intelectuale;

B. Fenomene mistice psihologice. Să le luăm pe rând.

A. Fenomene mistice intelectuale

²⁴⁷ Marcu 16, 17-18

a) *Revelațiile particulare*, care sunt date de obicei unei persoane pentru folosul duhovnicesc al ei. Comunitatea creștină nu este obligată să le creadă. Cei ce le cred nu sunt vinovați, dar nu trebuie să le acorde mai multă importanță decât revelației dumnezeiești din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Biserica nu le impune, dar, le poate recomanda spre edificarea spirituală a credincioșilor. Cei ce nu le cred nu sunt vinovați. Cei ce le cred să nu cadă în extremism, apreciindu-le mai mult de cât pe adevărurile dogmatice, adevărurile de credință.

Aceste revelații particulare sunt supuse judecării adevărurilor de credință, adevărurilor dogmatice, și sunt valabile dacă nu le contrazic pe acestea. Revelațiile particulare constau în viziuni, vise și cuvinte auzite. Vă dau două exemple de viziuni din viața Sfântului Calinic de la Cernica.

“Spunea Părintele Anastasie, ucenicul Sfântului Calinic, că au poposit împreună, timp de trei zile la Schitul Lainici, unde era egumen marele duhovnic și arhimandrit Irodion Ionescu, renumit prin viața sa în toate hotarele Olteniei, și dincolo de Carpați. Apoi, pornind pe poteci, prin munte, spre Râmnicu Vâlcea, au poposit puțin într-o poiană și plecând însoțitorii săi înainte, Sfântul Calinic stătea jos și plângea.

- De ce plângi, Prea Sfinte? L-a întrebat ucenicul. Te doare stomacul?

- Nu fiul meu, a răspuns el. Dar nu credeam să mai trăiesc să văd alt starț schimbându-se în Cernica. Nicandru, Starețul Cernicăi, a murit.

*Ucenicul, însemnând ziua și ceasul acela, a plecat după două săptămâni la Mănăstirea Cernica și s-a încredințat că arhimandritul Nicandru se mutase la Domnul chiar în ziua și-n ceasul când a plâns Sfântul Calinic”.*²⁴⁸

O alta: *“Sfântul Calinic având darul înaintea vederii, într-una din zile a spus ucenicului său Anastasie: Să știi, fiul meu, că la 1866 Cuza nu va mai fi domn al țării și au să se facă mari schimbări. Să mai știi că la 1877 are să vină în țară împăratul Rusiei cu familia și cu oștile sale și-are să treacă Dunărea, să se bată cu turcii; dar rușii au să fie învinși de turci. După aceea rușii au să cheme în ajutorul lor oștirea românească și cu ajutorul lui Dumnezeu, au să facă românii mari victorii, încât să-i laude și să-i admire toate continentele lumii. După acest război sângeros, are să fie un război cu condeii, adică cu diplomația. Și după aceasta are să vină un război așa de mare, cum n-a mai fost de când e pământul. Și ferice de aceia care vor scăpa din acest mare război”.*²⁴⁹ Evident, ne dăm seama că, toate aceste descoperiri pe care Sfântul Calinic le-a primit de la Dumnezeu s-au împlinit aieva.

²⁴⁸ Protosinghel Ioanichie Bălan, *Pateric Românesc*, Galați, 1990, p. 432

²⁴⁹ *Ibidem* p. 434

Viziunile pot fi produse și de forțe spirituale rele, de demoni, sau pot fi rezultatul unor stări patologice. Citim în acest sens în *Pateric*, că: „era un oarecare sihastru iscusit și trăia în pustie cu multă înfrânare, postire și priveghere și alte osteneli pentru mântuirea sa, atât în cât se socotea pe sine că ajuns la măsura Părinților celor de demult. Pe acesta a început vrășmașul diavol a-l amăgii și a-l înșela cu năluciri diavolești. I se arăta lui adesea în chip de înger, ca și cum ar fi de la Dumnezeu trimis, pentru pustniceasca lui viață cea iscusită ca să-l povățuiască și să-l învețe cele ce i se cad lui. Și așa, multă vreme arătându-i-se în chipul luminat, multe lucruri neștiute îi arăta și-i spunea. Iar el nesocotind vicleșugul vrășmașului s-a încredințat cum că este îngerul și-i slujește pentru viața sa plăcută lui Dumnezeu. Tatăl acestui sihastru încă era viu și trăia la țară și după multă vreme auzind el despre feciorul lui sihastru, unde trăiește și-n ce loc în pustie, a dorit să meargă acolo, să-l mai vadă cu ochii înainte de moartea sa, fiind că numai pe acest fecior îl avea și de mulți ani nu-l văzuse. Și așa, luându-și traista și o secure în mână a plecat și a ajuns în acea pustie. Apropiindu-se de acel loc, unde era chilia sihastrului, acel înger al satanei care pururea se arăta sihastrului, i-a grăit lui zicând: păzește-te și i-a aminte de tine că diavolul s-a închipuit în chipul tatălui tău și vine la tine cu o traistă și cu o secure în mână vrând să te omoare. Deci, ia și tu de grabă securea în mână și ieși înaintea lui și apropiindu-te de dânsul apucă înainte și lovește cu securea și-l omoară. Iar el încredințându-se aceluia înger și ascultându-l a ieșit și văzându-și tatăl venind cu securea în mână, precum i-a spus, s-a apropiat de el și lovindu-l cu muchia securii în cap l-a omorât. Și în dată l-a apucat necuratul duh și l-a muncit, până l-a omorât și pe el”.²⁵⁰

Întrebarea este cum putem deosebi revelațiile bune față de cele rele? Cum putem deosebi descoperirile adevărate făcute de Dumnezeu de nălucirile diavolești? Ca să nu cădem în ispita în care a căzut acest nenorocit. După trei criterii ne spun Părinții.

Întâi de toate este vorba de persoana vizionarului. Omul respectiv trebuie să aibă o viață morală sfântă și să fie întreg la minte.

Apoi după cuprinsul viziunii. Conținutul descoperirii trebuie să fie în concordanță cu adevărurile de credință creștină. Nici o pretinsă viziune, care n-are un conținut moral, care nu-i în concordanță cu doctrina creștină, nu trebuie primită.

Și, în sfârșit, efectele unei viziuni bune sunt la început aducătoare de uimire, de tema sfântă, dar apoi lasă certitudine, pace și bucurie în suflet. Viziunile rele produc o bucurie nefirească, urmată de tristețe, de tulburare și de descurajare.

²⁵⁰ *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 307

b) *Harismele* sunt o a doua categorie de fenomene mistice intelectuale. Ele sunt dăruite unei persoane pentru a sluji cu ajutorul lor altora, pentru a fi în folosul comunității. În orice caz ele sunt extraordinare și trecătoare.

Sfântul Pavel enumeră nouă harisme: „*Darurile sunt felurite, dar același Duh. Și felurite slujbe sunt, dar același Domn. Și lucrările sunt felurite, dar este același Dumnezeu care lucrează toate în toți și fiecareia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune, iar altuia, după același duh, cuvântul cunoștinței. Și unuia i se dă întru același Duh credință, iar altuia darurile vindecărilor, întru același Duh; unuia faceri de minuni, iar altuia prorocie; unuia deosebirea duhurilor, iar altuia feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor*”.²⁵¹

În orice caz nu trebuie să se uite că aceste harisme sunt extraordinare și trecătoare. Altfel se poate ajunge la înșelarea în care cad astăzi multe denominațiuni creștine. Mulți oameni socot că au harisme de la Dumnezeu și în fond ei sunt tributari unor stări patologice bolnăvicioase.

B. Fenomene mistice psihofiziologice.

Omul despătimit este părtaș a unor fenomene mistice extraordinare de obicei când se află în extaz. De exemplu Sfântul Apostol Pavel ne relatează că: „*S-a întâmplat, când m-am întors în Ierusalim și mă rugam în templu, să fiu în extaz și să-L văd pe Iisus zicându-mi: grăbește-te și ieși de grabă din Ierusalim că nu vor primi mărturia ta despre mine*”.²⁵² În acest fel Sfântul Pavel a fost salvat în chip minunat. Extazul e starea în care sufletul e răpit în contemplație, iar trupul e imobilizat. Însă, uneori, și cu trupul se întâmplă fenomene excepționale. Vom lua pe rând câteva fenomene minunate, care se pot întâmpla cu omul despătimit și anume: a) levitația; b) îmbrăcarea în lumină; c) izvorârea de miresme; d) reținerea de la mâncare și băutură mai mult timp; e) reținerea de la somn; f) apariția stigmatelor.

a) *Levitația*, constă în ridicarea trupului de la pământ sau plutirea în aer. Trupul pare ușor, diafan. S-a întâmplat uneori, tot de la Dumnezeu, ca trupul să devină atât de greu, încât să nu mai poată fi ridicat.

În ce privește ridicarea trupului de la pământ, este foarte cunoscut cazul Sfintei Maria egipteanca. Atunci când a fost întâlnită de Părintele Zosima “*ea s-a întors către răsărit și ridicându-și ochii în sus și înălțându-și mâinile, a început să se roage în șoaptă. Glasul ei nu se auzea lămurit, așa că Zosima nu a putut să înțeleagă nimic din rugăciunea ei. El stătea, după cum spunea, cu privirile*

²⁵¹ *1 Corinteni 12, 4-10*

²⁵² *Faptele Apostolilor, 22, 17-18*

*aplecate la pământ, tremurând, fără să rostească ceva. Zosima s-a jurat luând pe Dumnezeu martor de cele spuse, că ridicându-și puțin ochii de la pământ a văzut-o în timpul rugăciunii înălțată ca de un cot de la pământ, încât se ruga stând în văzduh”.*²⁵³

b) *Îmbrăcarea în lumină* este prezentă aproape la toți părinții cu viață îmbunătățită. Moise strălucea la față când s-a coborât de pe Sinai. Despre Avva Pamvo ni spune că *“trei ani a petrecut rugându-se lui Dumnezeu și zicând: să nu mă slăvești pe pământ! Și atât l-a slăvit Dumnezeu încât nu putea cineva să se uite la fața lui, de slava pe care o avea”.*²⁵⁴ Am mai putea adăuga cazul Sântul Serafim de Sarov. Atunci când l-a întâlnit Motovilov fața lui strălucea ca soarele. Și mai sunt și multe alte cazuri în Proloage, în Viețile Sfinților, în relatările pioase.

Al treilea fenomen mistic de natură psihofiziologică este izvorârea de miresme.

c) *Izvorârea de miresme* este un dar pe care îl au unii sfinți, încă de pe pământ. Cu atât mai mult după moarte. Este foarte cunoscut în acest sens cazul Sfântului Dimitrie Izvorătorul de Mir.

d) *Reținerea de la mâncare și băutură mai multă vreme*, este o lucrare a Duhului Sfânt. Ani de zile oameni cu viață îmbunătățită trăiau doar cu Sfânta Cuminecătură.

Ni se spune de sfântul Calinic de la Cernica că *“a postit desăvârșit de la începutul postului mare până în joia canonului mare (adică în a cincia săptămână a postului) când a mâncat o jumătate de prescură”.*²⁵⁵

e) *Reținerea de la somn*, este altă lucrare minunată a părinților îmbunătățiți. Despre Sfântul Ioan Scărarul ni se spune că *“de somn se împărtășea numai atât cât să nu se vatămă firea minții prin priveghere. Iar înainte de culcare se ruga mult și alcătuia scrieri”.*²⁵⁶

Iar sfântul Calinic *“în toată viața sa nu dormea întins pe pat, ci aștea câteva ceasuri pe un scaun, îmbrăcat și încins cu o curea lată de piele. Era ca o adevărată santinelă gata oricând de luptă, veghind neîncetat asupra nevăzușilor vrășmași care încercau să-l ispitească fie prin trup, fie prin gânduri”.*²⁵⁷

f) *Apariția stigmatelor*. Al șaselea fenomen mistic psihofiziologic este apariția stigmatelor. Se spune că și Sfântul Apostol Pavel ar fi avut stigmatete,

²⁵³ Triod, București, 1986, p. 649

²⁵⁴ Pateric, Alba Iulia, 1990, p. 190

²⁵⁵ Protosinghel Ioanichie Bălan, *Patericul Românesc*, Galați, 1990, p.426

²⁵⁶ *Filocalia 9*, București, 1980, p. 35

²⁵⁷ Protosinghel Ioanichie Bălan, *Patericul Românesc*, Galați, 1990, p. 426

tâlcuind în acest sens textul: „*De acum înainte, nimeni să nu-mi mai facă supărare, căci eu port în trupul meu semnele Domnului Iisus*”.²⁵⁸

Stigmatetele constau în apariția rănilor Mântuitorului în palme, în picioare și în coastă. Este adevărat că acest fenomen este mai des întâlnit în spațiul spiritual apusean, unde se meditează cu predilecție asupra suferințelor Domnului Hristos de pe Cruce. Răstignirea însă, în lumea ortodoxă, nu poate fi gândită fără înviere, fără lumină; cazuri notorii de stigmatizați sunt cele ale Sfântului Francisc de Asizi și ale lui Padre Pio.

Trebuie subliniat un lucru, pe care l-am amintit și-n cazul fenomenelor mistice extraordinare de natură intelectuală, și anume că și demonii pot imita lucrarea dumnezeiască mistică de natură psihofiziologică. De aceea trebuie să fim foarte atenți, când ne pronunțăm asupra unei realități de natură minunată. Diavolul poate acționa asupra trupului, și prin trup, asupra sufletului, întrucât activitatea sufletului depinde de trup și invers. Această intervenție a diavolului cuprinde două faze. Prima fază, fază de liniște, când prezența diavolului nu se manifestă prin nimic în trup, cel mult printr-o durere cronică inexplicabilă. Și, o a doua fază, faza de criză, când posedatii simt intrarea în ei a unei forțe din afară. Își pierd conștiința și fac mișcări de care nu-și mai aduc aminte.²⁵⁹

Uneori într-un om pot intra mai mulți diavoli. De obicei îndrăcirea este consecința unei vieți de păcătoșenie. Biserica ne pune la îndemână medicamentele necesare pentru izbăvirea din această stare de posedare diabolică. Și acestea sunt, întâi de toate, o spovedanie bună, împreună cu post și cu rugăciune. Și, apoi, primirea Sfintei Împărțășanii. O altă armă împotriva celui rău este semnul Sfintei Cruci, chemarea numelui Domnului Hristos, stropirea cu apă sfințită. O altă modalitate de a scăpa de duhurile cele rele sunt exorcismele sau blestemele sfântului Vasile cel Mare.

În perioada creștinismului primar existau exorciști care aveau această misiune. Acum această lucrare e la îndemâna tuturor preoților, dar trebuie să fie făcută cu circumspecție și nu de oricine. Cel ce are de gând să citească moligfele sfântului Vasile, exorcismele Sfântului Vasile, trebuie să se pregătească prin spovedanie, prin post și rugăciune. Cel ce vrea să citească exorcismele trebuie să aibă în atenție și următorul lucru: e bine să le citească în biserică și, împreună cu preotul, să fie câțiva credincioși buni și râvnitori care să-l asiste.

Când e cazul femeilor posedate de cel rău, neapărat trebuie însoțite de alte femei credincioase. Sigur că nu-i bine să fie prea mulți martori, iar cei ce sunt prezenți să fie adânciți în rugăciune.

²⁵⁸ Galateni 6, 17

²⁵⁹ Nicolae Mladin, *Prelegeri de mistică ortodoxă*, Târgu Mureș, 1996, p. 208

Preotul trebuie să facă exorcismele cu smerenie. Apoi, după terminarea rugăciunilor, în cazuri excepționale, poate face și un interogatoriu în virtutea puterii lui Dumnezeu și a faptului că este slujitorul lui Hristos. Să intre în dialog cu duhurile cele necurate despre timpul și motivul intrării. Și, bunînțele, poruncindu-le să plece. Dacă e pregătit, nu trebuie să se teamă, ci să le amenințe cu puterea lui Dumnezeu, cu puterea Sfintei Cruci, cu puterea apei sfințite și mai ales cu puterea Sfintei Cuminecături.

Aceste exorcisme uneori se fac zile întregi; sau ceasuri întregi. După ce omul se vindecă trebuie să se facă și rugăciuni de mulțumire și mai ales să încerce, cel ce a avut încercarea aceasta grozavă de a fi posedat de duhuri necurate, să ducă o viață plăcută lui Dumnezeu. Acțiunea diavolului e o acțiune de chinuire și desfigurare a ființei umane. Însă acțiunea lui e limitată de puterea lui Dumnezeu și de efortul de desăvârșire morală pe care-l face omul. Păcatul e un acot dat diavolului, dar virtutea este o lovitură și o armă împotriva lui.

III. DESĂVÂRȘIREA PRIN ÎNDUMNEZEIRE

1. Generalități

A treia fază a vieții spirituale, pe care o analizăm acum, este *desăvârșirea*. Ea presupune unirea mistică a omului cu Dumnezeu. Este capătul drumului când Dumnezeu devine “*toate în toți*”,²⁶⁰ după cuvântul Sfântului Apostol Pavel. Îndumnezeirea θεωσις se va realiza deplin în veacul viitor, după învierea morților.

Ni se relatează în *Pateric* că unul dintre bătrâni, după ce Sfântul Antonie a plecat la Domnul, s-a rugat foarte mult ca să i se descopere unde petrec marii duhovnici ai creștinătății. Și Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea. Îngerul l-a purtat în lumea de dincolo și i-a văzut pe mulți Sfinți Părinți. Dar nu l-a văzut pe Avva Antonie cel Mare. Și atunci, bătrânul l-a întrebat pe înger: “*Unde este Avva Antonie? Iar el i-a răspuns: în locul unde este Dumnezeu acolo este el.*”²⁶¹ Cu alte cuvinte Sfântul Antonie cel Mare, desăvârși fiind, petrecea în lumină. Era acolo unde este Dumnezeu.

În această viață încercăm încă, așa cum am creionat în demersul nostru, să înaintăm încet, încet, înspre acest pisc, conlucrând cu Harul Duhului Sfânt. *Desăvârșirea prin îndumnezeire* presupune mai multe lucruri. Iată, le enumăr: unirea cu Dumnezeu; ajungerea la dragostea desăvârșită și la nepătimire; atingerea stării de extaz, care îți permite contemplația pasivă; o trăire crescândă a luminii dumnezeiești; participarea la ospățul împărăției. Toate aceste le vom lua pe rând.

²⁶⁰ 1 Corinteni 15, 28

²⁶¹ Pentru Avva Antonie 30, *Pateric*, Alba Iulia 1990

1. Unirea cu Dumnezeu

Așa cum spuneam primele două faze ale vieții spirituale, curățirea și iluminarea, nu sunt un scop în sine. Curățirea și iluminarea au ca și țintă unirea cu Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel spune limpede acest lucru: “*M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine*”.²⁶²

Nevoințele ascetice, cu eroismul lor, ar rămâne tragedii zadarnice dacă nu s-ar raporta la scopul sfânt pe care îl urmăresc. De fapt nu există o despărțire tranșantă între cele trei faze ci, pe măsura curățirii te iluminezi și te unești cu Dumnezeu. Nu numai la capătul drumului te vei bucura de prezența lui Hristos, ci îl ai și acum prin Duhul Sfânt. Și în măsura în care te-ai curățit de patimi te unești cu El. Aspirația credinciosului serios este aceea de a trăi în Hristos, de a trăi tot mai mult în El. Iisus este “*Calea, Adevărul și Viața*”.²⁶³ A te înduhovnici înseamnă a-L limita, adică a-i îndura patimile făcând nevoie, a te ilumina de adevărul descoperit prin El, pentru a ajunge la unirea deplină cu El.

Vorbind de urcușul duhovnicesc, unii autori, aseamănă purificarea sau curățirea cu pruncia, iluminarea cu adolescența și unirea cu maturitatea. Alții, socotind că esența spiritualității constă în unirea în dragoste, aseamănă curățirea cu perioada în care doi tineri se cunosc, iluminarea cu logodna, iar unirea mistică cu nunta.²⁶⁴ Analogia aceasta este foarte bine venită pentru că e de obârșie scripturistică. Știu foarte bine, cei ce iubesc Sfânta Scriptură, că în tot Vechiul Testament este prezentă această metaforă. Dumnezeu este soțul iar poporul ales, poporul Israel, este soția. Adeseori necredincioasă, trădătoare. Oricum, legătura dintre Dumnezeu și poporul Său este considerată ca legătura dintre bărbat și femeie.

În “*Cântarea cântărilor*”, acest poem extraordinar scris de înțeleptul Solomon, mireasa e Biserica, iar mirele este Hristos. Sau mirele este Hristos și mireasa e inima înflăcărată de dragoste. În cămara de nuntă a Mirelui divin dorește să ajungă orice credincios. Mirele-Hristos, “*la ușă bătând zice: Deschide-Mi surioară, deschide-Mi iubita Mea, porumbița Mea, curata Mea. Capul îmi este plin de rouă și părul ud de vlaga nopții*”.²⁶⁵

Se vede bine, din acest dialog, că pentru a nunti cu Mirele divin trebuie să te fi curățit. Mirele îi spune: “*curata mea*”. În luminânda din Săptămâna Patimilor creștinul se tânguiește tocmai pentru lipsa acestei curății: “*Cămara Ta, Mântuitorul*

²⁶² Galateni 2,20

²⁶³ Ioan 14,6

²⁶⁴ Nichifor Crainic, *Curs de teologie mistică*, dactilografiat

²⁶⁵ *Cântarea Cântărilor* 5,2

meu, o văd împodobită, și îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, dătătorule de lumină, și mă mântuiește”.²⁶⁶

În tot Noul Testament Mirele Bisericii este Hristos. Parusia este văzută ca un ospăț de nuntă. Și zice o altă cântare, un tropar, tot din Săptămâna Patimilor, referindu-se la clipa minunată a celei de-a doua veniri a Domnului Hristos: „Iată, Mirele vine în miezul nopții și fericită este sluga pe care o va afla priveghind; și nevrednică cea pe care pe care o afla lenevindu-se. Vezi doar, suflete al meu, cu somnul să nu te îngreuezi, ca să nu te dai morții și afară de împărăție să te încui. Ci te deșteaptă strigând: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeuule; pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu miluiește-ne pe noi”.²⁶⁷

În Apocalipsă ni se spune, textual, că Noul Ierusalim va fi împodobit frumos, gătit ca o mireasă pentru mirele său.²⁶⁸ Hristos este Mirele Bisericii. Hristos este Mirele sufletelor noastre. Pentru nunta mistică, pentru nunta tainică, pentru unirea cu Hristos, sufletul trebuie să se curățească.

Sfântul Apostol Pavel, atunci când se referă la unirea dintre Hristos și Biserica Lui în Epistola către Efeseni, folosește asemănarea binecunoscută nouă: unirea dintre mire și mireasă. Iată de ce, prin analogie, ne dăm seama cât de înalt, cât de frumos și cât de dorit este acest pisc al unirii omului cu Dumnezeu.

Este celebră pentru lumea creștină tâlcuirea făcută de Sfântul Grigorie de Nyssa la cartea “Cântarea cântărilor”. Acest imn de nuntă, acest imn de dragoste, pe care Sfântul Grigorie îl vede ca un imn de dragoste dintre Hristos și Biserica Lui. Mă voi limita doar la două citate din această lucrare.

În primul dintre ele Sfântul Grigorie ne îndeamnă: “Intrați în camera neîntinată a Mirelui, îmbrăcați-vă în haina albă a cugetărilor curate și neîntinate. Dar dacă vreunul, luând cu sine vreun gând pătimăș și neavând veșmântul conștiinței vrednic de nunta dumnezeiască, se va lipi de cugetările sale, atrăgând cuvintele Mirelui și ale miresei spre patimile necuvântătoare și prin ele se va îmbrăca în nălucirile de rușine, va fi aruncat afară dintre cei strălucitori de fericire, primind în locul bucuriei din camera de nuntă scrâșnirea și plânsul. Aceasta o mărturisesc, începând tâlcuirea tainică a Cântării Cântărilor. Căci prin cele înscrise în ea e dus sufletul, ca o mireasă, spre însoțirea netrupească, duhovnicească și nematerială, cu Dumnezeu; fiindcă Dumnezeu, Care vrea ca toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină, arată aici chipul cel mai desăvârșit și mai fericit al mântuirii, adică cel al iubirii.”²⁶⁹

²⁶⁶ *Triod*, București, 1986, p. 478

²⁶⁷ *Ceaslov*, București, 1973, p. 25

²⁶⁸ *Apocalipsa* 21,2

²⁶⁹ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, P.S.B. 29, București, 1982, p. 118

Și un alt citat: Solomon “*curățind inima de alipirea la cele văzute, introduce tainic prin Cântarea cântărilor înțelegerea în Sfintele Sfintelor dumnezeiești, în care ceea ce se săvârșește este o rânduială de nuntă, iar ceea ce se înțelege este unirea sufletului omenesc cu Dumnezeu. De aceea, fiul din Proverbe se numește aici mire, și înțelepciunea ține loc de mireasă, ca să se logodească cu Dumnezeu omul ajuns mireasă curată și lipindu-se de Domnul să fie un duh, devenind, prin unire cu cel neîntinat și nepătimitor, în loc de trup greoi înțelegere curată. Fiindcă, deci, cea care grăiește este înțelepciunea, iubește-o cât poți din toată inima și puterea, poștește-o cât poți. Ba adaug cu îndrăzneală la aceste cuvinte și: îndrăgostește-te. Căci e nevinovată și nepătimașă această patimă pentru cele netrupești, cum zice Înțelepciunea în Proverbe, legiuind dragostea pentru frumusețea cerească*”.²⁷⁰

2. Dragostea desăvârșită și nepătimirea

Spuneam că omul curățit de patimi ajunge la unire cu Dumnezeu. Omul curățit de patimi ajunge la rugăciunea curată și, implicit, la cunoașterea lui Dumnezeu, precum și la unirea cu El. Iar unirea cu El este dragostea desăvârșită.

Numai omul nepătimaș poate ajunge la dragoste desăvârșită. Între dragostea desăvârșită și nepătimire este o strânsă legătură. Dragostea desăvârșită presupune nepătimirea, iar la rândul ei dragostea desăvârșită întărește nepătimirea, pentru că ea este opusul patimilor.²⁷¹

Dragostea însumează toate virtuțile și, cum orice virtute omoară o patimă, omul nepătimit e plin de iubire. “*Chinuieste-ți trupul cu foamea și cu privegherea și indeletnicește-te cu cântarea și cu rugăciunea; și sfințenia neprihănirii va veni peste tine aducând dragostea*”,²⁷² spune Sfântul Maxim Mărturisitorul.

E amintită aici și rugăciunea. Spune în alt loc, același Sfânt Părinte, că: “*Toate virtuțile ajută mintea să câștige dragostea dumnezeiască. Dar mai mult ca toate rugăciunea curată. Căci prin aceasta zburând către Dumnezeu iese afară din toate cele ce sunt*”.²⁷³

Patimile înseamnă iubirea de sine. Iar cine se iubește pe sine nu poate iubi pe Dumnezeu și pe semenul său. Cel ce s-a curățit de patimi, și nu se mai iubește egoist pe sine, îl iubește pe Dumnezeu și pe semenul său, pentru că nu mai caută la slava sa ci la slava lui Dumnezeu.

²⁷⁰ *Ibidem*, p. 122

²⁷¹ Preot Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă* vol. III, București, 1981, p. 255

²⁷² *Capete despre dragoste* I,45; Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 43

²⁷³ *Ibidem* I,11

Dragostea de Dumnezeu, însă, pe cea mai înaltă treaptă, nu este numai libertatea de patimi, ci este și darul lui Dumnezeu ce se coboară în sufletul ajuns în această stare. Este dar venit de sus, ca energie necreată.

Sfântul Diadoh al Foticeii precizează: *“Alta este dragostea naturală a sufletului și alta cea care vine în el de la Duhul Sfânt. Cea dintâi e moderată și e pusă în mișcare și de voința noastră, atunci când vrem. De aceea e și răpită cu ușurință de duhurile rele, când nu ținem cu tărie la hotărârea noastră. Cealaltă așa de mult aprinde sufletul de dragostea către Dumnezeu, încât toate părțile lui se lipsesc de dulceața negrăită a acestei iubiri, printr-o afecțiune de o simplitate înfinită. Căci mintea umplându-se atunci de lucrarea duhovnicească, se face ca un izvor din care țâșnesc dragostea și bucuria”*.²⁷⁴

De fapt putem distinge, atunci când este vorba de dragoste, trei trepte: treapta întâia, tendințele de simpatie naturală, din starea naturii căzute din har; treapta a doua, dragostea creștină, care folosind aceste tendințe crește din harul divin și din eforturile proprii. Aceasta prin creștere, din firavă și șovăielnică devină fermă. Această dragoste creștină pregătește sufletul pentru extaz; și în sfârșit, a treia treaptă, este dragostea ca extaz, despre care vom vorbi aminti în capitolul următor, fiind un dar exclusiv venit de sus.

Despre dragostea desăvârșită Sfântul Pavel, inspirat de Duhul Sfânt, a scris cel mai frumos imn posibil. *“De aș vorbi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei, și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de aș avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește. Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmăște, nu se laudă, nu se trufește, dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde mânie, nu gândește răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată. Cât despre proorocii, se vor desființa; darul limbilor va înceta; știința se va sfârși; pentru că în parte cunoaștem și împarte proorocim. Dar când va veni ceea ce este desăvârșit, atunci ceea ce este în parte se va desființa. Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului. Căci vedeam acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu.*

²⁷⁴ *Cuvânt ascetic*, 34; Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 347

Și acum rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar mai mare dintre aceste este dragostea”.²⁷⁵

Dragostea, după calitate, spune Sfântul Ioan Scărarul, “*e asemănarea cu Dumnezeu, pe cât e cu puțință muritorilor. Iar după lucrare, e o beție a sufletului. După însușire, e izvorul credinței, adâncul fără fund al îndelungii răbdări, oceanul smereniei*”.²⁷⁶

Pentru a realiza cum se manifestă un om care a ajuns la dragostea desăvârșită, vom da două exemple. Sfântul Diadoh al Foticeii ni-l prezintă pe omul covârșit de dragostea lui Dumnezeu: “*Când începe cineva să simtă cu îmbelșugare dragostea lui Dumnezeu, începe să-l iubească și pe aproapele întru simțirea duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cât de mică pricină. Pentru că n-a fost legată cu simțirea Duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-însul*”.²⁷⁷

Iar Sfântul Isaac Sirul, spune că “*cel ce a aflat dragostea mănâncă pe Hristos; Îl mănâncă pe Hristos în fiecare zi și ceas și se face prin aceasta nemuritor. Că cel ce mănâncă, zice, din pâinea pe care Eu o voi da lui, nu va vedea moartea în veac. Fericit este cel ce mănâncă din pâinea dragostei care este Iisus. Căci cel ce se hrănește din dragoste se hrănește din Hristos, Dumnezeu cel peste toate, o mărturisește Ioan zicând: «Dumnezeu este iubire». Deci cel ce viețuiește în dragoste rodește viață din Dumnezeu și respiră în lumea aceasta aerul învierii din cele de aici. În acest văzduh se vor desfăta dreptii după înviere. Dragostea este Împărăția pe care Domnul a făgăduit-o în chip tainic apostolilor că o vor mânca în Împărăția Lui. Căci este scris: «Mâncați și beți la masa Împărăției», pentru că dragostea e în stare să-l hrănească pe om în locul mâncării și băuturii. «Acesta este vinul care veselește inima omului». Fericit cel ce bea din vinul acesta. Din acesta au băut desfrânații și s-au rușinat; și păcătoșii, și au părăsit căile patimilor; și bețivii și s-au făcut postitori; și bogații, și au dorit sărăcia; și cei ce flămânzesc, și s-au îmbogățit cu nădejdea; și bolnavii, și s-au făcut puternici; și cei neînvățați, și s-au înțeleptit*”.²⁷⁸

3. Extazul și contemplația pasivă

²⁷⁵ I Corinteni 13,1-13

²⁷⁶ Scara XXX,3, Filocalia 9, București, 1980, p. 423

²⁷⁷ Cuvânt ascetic, 15; op.cit., p. 340

²⁷⁸ Cuvinte despre sfintele nevoițe, LXXII; Filocalia 10, București, 1981, p. 363

Spuneam că a treia treaptă a dragostei este dragostea ca extaz. La dragostea ca extaz se ajunge după o îndelungată pregătire, prin dragostea cea de-a doua adică, prin dragostea creștină. Ea ține doar câteva clipe pe pământ.

În general, când vorbim de dragostea adevărată, vorbim de dragostea creștină. Pentru că dragostea deplină, dragostea ca extaz, presupune o victorie totală a omului asupra lui însuși. Dragostea deplină, dragostea ca extaz, are o fermitate pe care nici o vicisitudine nu o poate clătina. Lucru care nu se întâmplă cu dragostea naturală.

Cel ce are această dragoste simte în sine un izvor pururi țâșnitor de lumină și de bucurie. Omul care e cuprins de dragostea ca extaz are sufletul răpit în contemplație. Această contemplație se deosebește de cea pomenită în faza iluminării, când omul îl putea contempla pe Dumnezeu în lucrurile Sale. Acea era o contemplație activă. Contemplația pe care o face omul în extaz este una pasivă și constituie esența experienței mistice.

În ce constă această contemplație? E greu de definit. Ea ar fi o vedere nemijlocită și iubitoare a lui Dumnezeu. Sufletul este ridicat în Dumnezeu, în timp ce trupul devine inert. Sufletul îl simte pe Dumnezeu în mod nemijlocit, direct și simplu.

Sfântul Apostol Pavel povestește despre sine, ca despre un altul, cum atunci când era în extaz a contemplat realități care în general nu-i sunt accesibile omului: *“Cunosc un om în Hristos, care acum paisprezece ani-fie în trup, nu știu; fie înafară de trup, nu știu, Dumnezeu știe că a fost răpit unul ca acesta până la al treilea cer. Și-l știu pe un astfel de om-fie în trup, fie înafară de trup, nu știu, Dumnezeu știe - că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus pe care nu se cuvine omului să se grăiască.”*²⁷⁹

Sfântul Ioan Teologul, și el în stare de extaz, a contemplat lucrurile minunate pe care le citim în Apocalipsă: *“Eu Ioan, fratele vostru și împreună cu voi părtaş la suferința și la împărăția și la răbdarea în Iisus, fost-am în insula ce se cheamă Patmos, pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus. Am fost în duh în zi de duminică și am auzit, în urma mea, glas mare de trâmbiță care zicea: Ceea ce vei scrie în carte și trimite celor șapte Biserici”*.²⁸⁰

Contemplația pasivă o au puțini oameni. O au oamenii cu viață sfântă. Dar ca să înțelegem cam ce este s-o comparăm cu contemplația activă, pe care o poate avea oricine. Poți contempla un peisaj frumos, îi poți analiza frumusețile. Te poți simți copleșit de splendoarea lui și parcă te contopești cu el. Nici nu poți exprima bine în cuvinte ceea ce simți, dar știi că ce vezi e frumos și simți în inima ta o

²⁷⁹ 2 Corinteni 12,2-4

²⁸⁰ Apocalipsa 1,9-11

bucurie. În mod palid, această contemplație activă, spune câte ceva despre contemplația pasivă.²⁸¹

Creștinul ce se află în extaz contemplă pasiv pe Dumnezeu, îl vede și-L simte, copleșit fiind de dragostea desăvârșită. Dumnezeu fiind o persoană absolută și inaccesibilă, nu poate fii atins și nici văzut de om. Omul nu se poate ridica la vederea lui, decât dacă Dumnezeu îl ridică la contemplația pasivă. Așa cum ochiul nu poate vedea soarele, numai dacă lumina soarelui vine și se sălășluiește în ochi, tot așa și sufletul nu poate vedea lumina lui Dumnezeu, numai dacă lumina dumnezeiască vine și se sălășluiește în suflet.

În contemplația pasivă sunt prezente două lucruri: acțiunea lui Dumnezeu și contribuția sufletului. Acțiunea lui Dumnezeu e principală. Ea constă din harul divin, pe care Dumnezeu Îl dă cui vrea, când vrea și cât timp vrea. Persoana, momentul și durata depind de bunătatea lui Dumnezeu. Contemplația vine fără a fi presimțită și se termină iarăși fără a interveni voința umană. Sufletul trebuie să accepte în mod liber acțiunea divină, să se lase în seama lui Dumnezeu și să nu facă nici o opoziție. Pregătirea o face prin fazele curățirii și iluminării. Pregătirea nu produce automat contemplația, ci o favorizează, o face posibilă.

Vă dau un exemplu de dragoste ca extaz, de la Sfântul Isaac Sirul: *“Dragoste de Dumnezeu este o căldură mai presus de fire și când vine în cineva fără măsură, face acel suflet să-și iasă din sine, să fie extatic. De aceea, inima celui ce o simte nu o poarte cuprinde și suporta, dar pe măsura calității iubirii venite în el, se arată în el o schimbare neobișnuită. Iar semnele ei simțite sunt acestea: fața omului se face ca de foc și plină de farmec și trupul lui se încălzește. Frica și temerea se îndepărtează de la el și-și iese din sine, adică intră în extaz. Puterea ce ține minte adunată pleacă de la el și se face ca un ieșit din minți. Moarte înfricoșătoare o socotește bucurie și niciodată vederea minții lui nu află vreo întrerupere în înțelegerea tainelor cerești, iar nefiind de față, vorbește ca și cum ar fi de față, fără să fie văzut de cineva. Cunoștința și vederea lui încetează și nu-și simte în chip trupesc mișcarea lui, care se mișcă între lucruri. Chiar dacă face ceva nu simte deloc aceasta, ca unul ce are mintea înălțată în vedere și cugetul lui e îndreptat pururi spre altcineva.*

De această beție duhovnicească au fost cuprinși odinioară apostolii și mucenicii. Cei dintâi au străbătut lumea întreagă ostenindu-se și fiind osândiți. Ceilalți, cu mădularele tăiate, și-au vărsat sângele ca apa și pătîmind cele mai cumplite chinuri nu s-au descurajat, ci le-au răbdat cu bărbăție; și fiind înțelepți au fost socotiți nebuni. Alții, au rătăcit prin pustiuri, prin munți, în peșteri și-n crepăturile pământului și lipsiți fiind de o așezare statornică, erau cei mai

²⁸¹ Nicolae Mladin, *Prelegeri de Mistică Ortodoxă*, Târgu-Mureș, 1996, p. 213

*statornic așezați. Această nebunie să ne învrednicească Dumnezeu să o dobândim și noi!*²⁸²

4. Dragostea desăvârșită, cunoașterea și lumina dumnezeiască

Dragostea desăvârșită presupune dobândirea tuturor virtuților. Dragostea desăvârșită duce la extaz, permițându-i credinciosului să-L contemple pe Dumnezeu. Ori, așa cum spune Sfântul Evanghelist Ioan: “*Dumnezeu este lumină*”²⁸³.

Când credinciosul ajunge să vadă lumina dumnezeiască mintea, în această situație, ajunsă pe ultimele trepte ale rugăciunii se oprește uimită în fața frumuseții dumnezeiești. Orice lucrare a minții încetează pentru că a ajuns la limita puterilor umane și dragostea de Dumnezeu îl răpește pe om în extaz. Lucrarea ce urmează este exclusiv a lui Dumnezeu. Sufletul rămâne uimit, neputincios de a se mișca prin eforturi proprii de înțelegere în interiorul de taină a necuprinsului pe care-l simte. Această stare este trăită în răstimpuri scurte aici pe pământ dar va fi continuă în viața viitoare.

Dacă în această stare minte este inactivă, nu înseamnă că este și inconștientă. Cei ajunși la această stare văd, cunosc, recepționează cu bucurie ce li se întâmplă și pot apoi să le comunice și altora. Lucrarea Duhului Sfânt din starea de extaz este proporțională cu purificarea de patimi a celui ce este subiectul ei. Creștinul aflat în extaz, pentru că a ajuns la unirea cu Dumnezeu, Îl cunoaște pe Dumnezeu și vede lumina dumnezeiască. Această lumină, după Părintele Dumitru Stăniloe, este iradierea zâmbitoare a dragostei divine trăită în formă intensă în clipele de extaz.²⁸⁴

Raportul minții cu lumina dumnezeiască este analog cu raportul ochiului cu lumina soarelui, fără de care nu poate vedea, dar pentru primirea căreia trebuie să fie sănătos și curat.

Așa cum am menționat deja, Sfântul Ioan Teologul ne spune că “*Dumnezeu este lumină*”. Nu-i singurul loc din Sfânta Scriptură referitor la lumină, la iluminarea dumnezeiască. Psalmistul David adresându-I-se lui Dumnezeu zice: “*Întru lumina Ta vom vedea lumină*”²⁸⁵.

Este vorba aici de o trăire duhovnicească la cel mai înalt nivel, de o cunoaștere (γνωσις) a dumnezeirii, de o experiență a luminii necreate. Sfântul Simion Noul Teolog spune că noi nu vorbim despre lucruri pe care nu le știm ci

²⁸² *Cuvinte despre sfintele nevoințe, XXIV*, Filocalia 10, București, 1981, p. 137

²⁸³ *1 Ioan 1,5*

²⁸⁴ *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. 3, București, 1981, p. 280

²⁸⁵ *Psalmul 35,9*

dăm mărturie despre ceea ce am experimentat. “Căci lumina strălucește deja în întuneric, în nopțe și în zi, în inimile și în mințile noastre. Această lumină fără de apus, fără schimbare, nestricăcioasă, care nu se întunecă niciodată, ne iluminează; ea vorbește, activează, ea este vie și dătătoare de viață, ea preschimbă în lumină pe cei pe care îi iluminează. Dumnezeu este lumină și cei pe care îi învrednicește să-L vadă, Îl văd în lumină, cei ce L-au primit, L-au primit ca lumină”.²⁸⁶

Macarie Egipteanul spune că focul harului aprins de Duhul Sfânt în inimile creștinilor îi face pe aceștia să strălucească în fața Fiului lui Dumnezeu ca niște făclii.²⁸⁷

Moise a văzut acest foc în rug: “Depărtându-se odată cu turma în pustie, a ajuns până la muntele lui Dumnezeu, la Horeb; iar acolo i S-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea, dar nu se mistuia”.²⁸⁸

Acest foc l-a răpit pe Ilie de pe pământ: “Pe când mergeau ei așa pe drum, adică Ilie cu Elisei, și grăiau, deodată s-a ivit un car și cai de foc și despărțindu-i pe unul de altul, a ridicat pe Ilie în vârtej de vânt la cer”.²⁸⁹

Această lumină au văzut-o trei dintre apostoli pe Tabor: ”Iisus a luat cu Sine pe Petru și pe Iacob și pe Ioan, fratele lui, și i-a dus într-un munte înalt, de-o parte. Și S-a schimbat la față, înaintea lor, și-a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina”.²⁹⁰

Aceasta este lumina necreată. Sunt energiile dumnezeiești care se împărtășesc celor ce intră în unire cu Dumnezeu.

Pentru a vedea lumina dumnezeiască, cu ochii trupești, așa cum au văzut-o ucenicii Domnului pe muntele Tabor, trebuie să ne împărtășim de această lumină, să fim preschimbați de ea. Sfântul Grigorie Palama spune că cel care participă la energia dumnezeiască ajunge el însuși într-un fel lumină.

Dăm câteva exemple, în acest sens, de oameni care au văzut lumina dumnezeiască și-au devenit ei înșiși lumină.

Se spune în *Pateric* despre Avav Arsenie că atunci “când venea la biserică, câteodată, ședea dinapoia stâlpului ca nimeni să nu vadă fața lui, nici el să caute la alții. Și era chipul lui îngeresc, ca a lui Iacob, era cu totul alb, încuviințat la trup, dar uscățiv și avea barba lungă ajungând până la pânțele. Iar perii ochilor

²⁸⁶ cf. Vladimir Lossky, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, p. 248

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 249

²⁸⁸ *Ieșire* 3,1-2

²⁸⁹ *4 Regi* 2,11

²⁹⁰ *Matei* 17,1-2

căzuseră de plâns. Și era lung, dar se gârbovise de bătrânețe. Și-a murit în vârstă de nouăzeci și cinci de ani”.²⁹¹

Tot în *Pateric* se spune că “a fost un om care se numea Avva Pamvo. Și despre acesta se povestește că trei ani a petrecut rugându-se lui Dumnezeu și zicând: să nu mă slăvești pe pământ. Și atât la slăvit Dumnezeu încât nu putea cineva să se uite la fața lui, de slava care o avea”.²⁹²

Se spune despre Avva Pamvo că precum a luat Moise icoana slavei lui Adam, când s-a slăvit fața lui, așa și fața lui Avva Pamvo ca fulgerul strălucea și era ca un împărat șezând pe tron. De aceeași lucrare erau și Avva Siluan și Avva Sisoe.

Foarte cunoscut este cazul Sfântului Serafim de Sarov, care s-a îmbrăcat în lumină. Unul dintre intelectualii bogați ai Rusiei, dar în același timp sceptic, frământat de întrebări, căutând sens vieții, a ajuns și la chilia Sfântului Serafim din Sarov. Și i-a spus părintelui frământarea lui. I-a mărturisit că el nu găsește un sens vieții noastre pământești. Și părintele, în cuvinte simple, i-a spus că sensul vieții noastre pământești, sau scopul vieții noastre pământești, este să dobândim harul Duhului Sfânt. Să dobândim Duhului Sfânt. S-a chinuit bătrânul să-i explice ce este harul Duhului Sfânt, ce este Duhului Sfânt. Ce înseamnă câștigarea Duhului Sfânt. Dar Motovilov n-a priceput. Atunci Părintele Serafim, istorisește Motovilov, “*M-a prins de umeri și strângându-mă puternic mi-a zis: suntem numai amândoi, tu și eu, în plinătatea Duhului Sfânt, de ce nu mă privești? Nu vă pot privi Părinte, fulgere vă țâșnesc din ochi. Fața va devenit mai luminoasă ca soarele. Mă dor ochii. Părintele Serafim i-a zis: Nu te teme, prietenul lui Dumnezeu, ai devenit și tu la fel de luminos ca mine, ești în plinătatea Sfânt Duhului, altfel nu m-ai putea vedea*”.²⁹³

Sunt și multe alte întâmplări de genul acesta din care reiese cu evidentă că oamenii purificați sufletește și uniți cu Dumnezeu, nu numai că sunt în stare să vadă lumina dumnezeiască, dar ei înșiși sunt covârșiți de lumină, sunt umpluți de lumină și de pe chipul lor iradiază lumină. Cuvântul Sfântului Prooroc David în cazul lor este experimentat pe deplin: “*Întru lumina Ta, vom vedea lumină!*”

5. Ospățul credinței

În etapa desăvârșirii, așa cum am aflat, omul se unește cu Dumnezeu. Ajunge la nepătimire și la dragoste desăvârșită. Este răpit în extaz și contemplă lumina

²⁹¹ Pentru Avva Arsenie, 42; *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 23

²⁹² Pentru Avva Pamvo, 1; *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 190

²⁹³ *Sfântul Serafim de Sarov*, Alba Iulia, 1994, p. 49

dumnezeiască. Capătul drumului se finalizează cu participarea la *ospățul credinței* din împărăția lui Dumnezeu.

Fericiții, care își încununază cu succes demersul, se vor hrăni: “*din Pomul Vieții care face rod de douăsprezece ori pe an*”.²⁹⁴ Se vor adăpa din “*râul și apa vieții, limpede și cum e cristalul și care izvorăște din tronul lui Dumnezeu și al Mielului*”.²⁹⁵

Pomul Vieții este Domnul Iisus Hristos. Troparul Înainteprăznuirii Crăciunului zice: “*Gătește-te Betleeme că s-a deschis tuturor Edenul! Împodobește-te Efrata, că Pomul Vieții a înflorit în peșteră din Fecioară.*”²⁹⁶

Dacă Adam, în raiul pământesc, a renunțat la gustarea din Pomul Vieții și a râvnit la gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului, prăbușindu-se, cei ce vor ajunge în raiul ceresc neconținut vor gusta din Pomul vieții. Vor participa la Liturghia cea veșnică, la *ospățul credinței*. Până atunci, încă pe pământ fiind, Sfânta Liturghie - *ospățul credinței* - le dă creștinilor posibilitatea să guste din Hristos-Pomul Vieții. În etapa desăvârșirii, a unirii cu Dumnezeu, harul primit din Sfânta împărtășanie lucrează cu putere.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă în noaptea Paștilor: “*Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămând. Gustați toți din ospățul credinței*”.²⁹⁷

Taina Sfintei Euharistii este sâmburele de foc al cultului ortodox. E minunea prefacerii naturii create în natură divină. Pâinea prefăcută în trupul Mântuitorului, vinul prefăcut în sângele Lui, constituie hrana fără prihană care transformă natura creată în natură divină.

Esența practică a religiei creștine ortodoxe este acest *ospăț tainic* în care Hristos, în carne adevărată și în sânge adevărat, Se împarte ca mâncare adevărată credincioșilor. Iar dacă sângele și carnea divină păstrează aspectul de vin și de pâine, și după prefacere, este o concesie pe care Dumnezeu o face neputinței omenești.

În această Taină a tainelor natura creată se îndumnezeiește neconținut. Pâinea și vinul nu sunt simple simboluri, ci însuși Trupul și Sângele Domnului îndumnezeite. Pentru că Hristos n-a zis: “*Acestea închipuie Trupul și Sângele Meu*”. Ci a zis: “*Luați, mâncați, aceasta este trupul Meu. Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele meu*”.²⁹⁸

²⁹⁴ Apocalipsa 22,2

²⁹⁵ Apocalipsa 22,1

²⁹⁶ Mineiul pe decembrie, 1991, p. 276

²⁹⁷ Slujba Învierii, Alba Iulia, 1997, p. 52

²⁹⁸ Matei 26,27-28

Nicolae Cabasila spune: “Că atunci când Hristos se revarsă în sufletele noastre și se face una cu ele, noi ne-am schimbat, ne-am făcut asemenea Lui, întocmai cum se întâmplă cu o picătură de apă când cade într-un vas uriaș plin de ulei binemirositor. Apoi chiar așa e și roada acelui miros, în stare să facă din cei peste care s-a revărsat, nu numai buni mirositori, ci și să devenim și noi miros bun, după cuvântul Scripturii: suntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos între cei care se mântuiesc.”²⁹⁹

Așa cum spuneam în centrul vieții noastre bisericești, Biserica fiind Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, arde permanent focul euharistic al jertfei celei fără de sânge prin care natura pământescă se regenerează și se convertește în natură duhovnicească. Focul euharistic e focul dragostei lui Hristos pentru fapăturile Sale.³⁰⁰

În viața viitoare ospățul credinței va fi nesfârșit: “Iată, cortul lui Dumnezeu este cu oamenii și El va sălășlui cu ei și ei vor fi poporul Lui și însuși Dumnezeu va fi cu ei”.³⁰¹

Este foarte greu de vorbit despre fericirea în care vor petrece cei mântuiți în Împărăția cerurilor. Sfântul Apostol Pavel spune că: “Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El”.³⁰²

Agapie Criteanul încearcă în “Mântuirea păcătoșilor” să spună cu cuvinte omenești câte ceva despre Rai. “Ce zici? Dacă s-ar fi împreunat toate limbile oamenilor și toate stelele cerului, și toate frunzele copacilor și s-ar fi schimbat în limbi grăitoare și preaițelepte ale ritorilor preadulce grăitori, iarăși n-ar fi putut să povestească de ajuns cele necuprinse și nepovestite pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit, nici mintea nu poate să le înțeleagă. Cu toate acestea, ca să luăm o adevărată simțire și puțină mireasmă despre dânsule, s-au învrednicit unii dintre cei îmbunătățiți și au văzut în descoperire și vedenie o parte oarecare din acea nepovestită desfătare și frumusețe neasemănată și ni le-au lăsat în scrieri ca să se miște inimile noastre de mântuitoare dragoste

Într-o chinovie era un călugăr îmbunătățit, care a făcut treizeci de ani ascultare tuturor, fiind osârdnic următor la toate poruncile Domnului. Iar la sfârșitul vieții sale, a văzut o vedenie; adică s-a dus sufletul lui în rai și a văzut acea dumnezeiască fericire; și după ce s-a întors întru sineși a chemat pe egumen și pe frați și cu față veselă și bucuroasă a zis către dânsii: O, prea dulce și prea

²⁹⁹ Despre viața în Hristos, București, 1989, p. 202

³⁰⁰ Nichifor Crainic, Curs de teologie mistică, dactilografiat

³⁰¹ Apocalipsa 21,3

³⁰² I Corinteni 2,9

luminoasă a fost noaptea cea trecută pentru mine! Cât era de slăvită și veselitoare pentru minunatele cântări pe care le-am auzit în rai, cântate de cereștile cete ale îngerilor și ale fericitorilor bărbați, care-L laudă pe Dumnezeu cu atâta părea dulce cântare și glas neîncetat, gândindu-se la acea negrăită slavă și frumusețe nemeșteșugită, a Treimii Celei de o ființă și nedespărțite.

O, câtă armonie au cântările și glasurile lor! În cântările noastre este multă desarmonie, osteneală, patimă, sudoare și alte asemenea; dar la cea preafericită Împărăție nu este nici una dintre aceste scăderi, fiindcă toate duhurile cerești se unesc la atâta dulce melodie că nu poate s-o spună limba omenească. Și nici încetează, nici obolesc să slăvească pe Făcătorul și pe cât Îl laudă, pe atâta crește dorința de a-L slăvi. Am văzut în acele fericite cete și am cunoscut pe câțiva dintre frații noștri adormiți, care s-au făcut nemuritori și s-au înălțat la multă fericire și slavă, fiindcă s-au sfârșit în ascultare. Și atâta străluceau, încât m-am minunat de o asemenea podoabă și am înțeles că toți cât s-au smerit aici pentru Domnul s-au înălțat acolo și s-au slăvit mai mult”.³⁰³

Fericitul Augustin zice că este de așa fel frumusețea Luminii celei nevăzute, plăcuta înțelepciune cea nezidită și desfătarea cereștii fericiri, că dacă ar fi fost cu putință să stăm acolo numai o zi ar fi trebuit pentru acea zi să defăimăm toți anii vieții noastre vremelnice și toată desfătarea trupeză.³⁰⁴

Cu gândul la *ospățul credinței*, și cu dorul după Dumnezeu, putem dobândi râvna necesară pentru a parcurge calea anevoioasă ce ne duce acolo. Și putem spune, dimpreună cu Sfântul Ioan Teologul: “*Vină, Doamne Iisuse!*”³⁰⁵

³⁰³ Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoșilor*, București, 1939, p. 468

³⁰⁴ cf. *Ibidem*, p. 478

³⁰⁵ *Apocalipsa* 22,20